

БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ, БЗИА БЫЗБОИТ...

Абзибаратә жәеинраалақәә

Ақхәынтшәкәтыжырта 2014

УДК 821.35
ББК 84(5Абх) 6-5
Гә 52

Иеиқәдыршәеит:

Лагәлаа А.И.

Габелиа Д.П.

Анқәаб А.Е.

К 31 БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ, БЗИА БЫЗБОИТ...

Абзиабаратә жәеинраалақәа.

Апқхәынтшәкәтыжырыта. Ақәа, 2014. – 320 д.

Аизга ианылеит ақсуа поетцәа абзиабара иазыркыз ажәеинраалақәа.

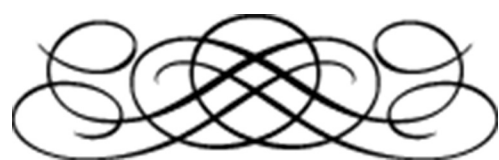
УДК 821.35
ББК 84(5Абх) 6-5

© Апқхәынтшәкәтыжырыта, 2014

Ашәкәы аиқәыршәәәцәә ркынтә

Хақсуа поезиафы абзиабаратә лирика атың цыда ааннакылоит ҳпоетцәә зегы рырфеиамтақәә рыкны. Хара, «Бызбоит, бызбоит, бзиа бызбоит» захьзу абзиабаратә жәеинраалақәә еидызкыло абри ашәкәы аиқәыршәәәцәә, иахтахеит иреиғьзоу ҳпоетцәә рлирикатә ғымтақәә еидкыланы шәкәны ртыжьра. Иазгәатәтәуп, уи ус иаинырслан ишыкамлаз. Д. И. Гәлиа ипоезиа инаркны, иахья абағхатәра змоу хәә хазхәәпшуа апоетцәә ғарацәә ркынза, зегы рғымтақәә ғынтәхынтә хрыпхьеит, еилхаршәшәеит, иқәәхтеит-иқәәххит. Насғы, хара иахтахеит ашәкәы еиқәхаршәарц хара хғамала, хара иалхапшааз апоетцәә ражәеинраалақәә рыла. Хгәы иаанагоит, ҳпоетцәә бзиақәә иреиғьзоу рлирикатә жәеинраалақәә акгы хривмсит хәә. Гәыкала иахтаһуп, абри ашәкәы мтәыжәә бзиак еиңш ироурц ғыц бзиа еибабо, згәы аадын тало, зыпхыз мазақәә ра-артра ишазхәыцуа изыршо, ашәац иатәеиңш иңшқараху аччапшь-хаа азы быжь-зык ирыруа, быжь-шьхак ирхысуа, быжь-шәындыкәрак рыхьтәы цапхақәә ахьхәхәә иаазыртуа!

Хапхәәәцәә, ишәыцзааит абзиабара, уи аншәыцу, шәназқәыло иарбан цхазаалакгы маакыран ишәзыкалоит!

ДЫРМИТ ГЭЛИА
1874–1960

БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ...
(Ашэаны ирхэоит)

Бызбоит, бызбоит,
Бзиа бызбоит,
Аарцэ бызбан,
Нырцэ бызгоит.

Хароуп бымхэан,
Сызцом бымхэан,
Сара бызгоит,
Бара бмыхэхэан!

Цьабаа бсырбауам,
Хьантэ бсыргауам,
Мла басыршыуам,
Хьта басыркуам.

Нас бзымцари,
Мап зыбхэари,
Бара бхалагь
Сахь бзымааири?

***

Маахыр еипшуп быблақәа,
Еихышәшәоит бзара па,
Хрыжь-хрыжь ибхәо бажәақәа,
Иатцашьыцуеит бықәлацәа.

Арқар шьахәқәа җырбацәа,
Цареи дырреи ныкәгацәа,
Ббара иашьтоуп иацәнымхауа,
Уахь инеиуеит еицрыхәхәа...

***

Хахәы рхәы ақхәызба,
Бхатқы дцеит иара!
Была тыцьцьара,
Дакәыхшеит убра!
Дбымбылзан зынза,
Дбыдыртәал ааигәа!
Битцақшны Анцәа,
Дыбгәйдкыл иара.

АҚХӘЫЗБА ИЛЫШЬҢОУ АҢКӘЫН ИАХЬ

Ауарбажә ашәтыц иазнауазеи,
Ахапыцқәа ырыбжыакны?
Сара исеипшу илзууазеи,
Уоны еицақьа дықнакны?

Уара иуатәоу дзыузымдыруазеи,
Ухылқарч баба ухагәаны?
Сара исеипшу илылухуазеи,
Уашта хымкаа дтацаны?

Аңхәызба ңшза узлышьтоузеи,
Уеи укәадыри еикәтцаны?
Уи илеиңшу илоухәауазеи,
Унымха-хымтәа уаашьяфны?

Сара истахыу: деилыхханы,
Дгәырғьа-ччауа, дуафны!

АРҘЫЗБЕИ АҘХӘЫЗБЕИ РЫШӘКӘЫ

(Апоема аазыркьяфны)

АрҘызба икнытә аңхәызба лахь

Дук ианаалом аңсышәала,
Аха исхәароуп ажәа хаала:
Сымыш, сытых, сылашара,
Сшьақар канфет, сыхаара,
Сара уеизгы сгәабымтеит.
Бажәа исаҳаз гәыңжәагоуп,
Ианыбтцызгы бмапоуп –
Саргы уаҳа сымшыроуп,
Ажәангы уаҳа сымхәароуп.
Сыгәнаҳагы бымазааит,
Сахьбцәымығхазгы сыкжааит,
Бгәы шымбылуазгы бдырузааит,
Сшыбтахымгы гәастазааит.
Дачаңьара быбзиазааит,
Сара сыбцәымығхазааит,
Насың бзиа боулааит,
Хьызла-ңшала бнеилааит,
Амфа бзиа бақәшәаит,
Бымш аабзиахааит!

Аңхәызба лыкнытә арңызба иахь

Шәкәы ааумыштыц мчыбжьык тцует,
Угәы шынхаз еилсыргеит,
Уахылак сызмыцәазеит,
Аңхызқәа сьдмыргылеит.
Варакала сзымиеит,
Ҡажәантә снахә-аахәуеит,
Ацых лашьца уалызбаауеит,
Енагь саңхьа угылоу цыисшьоит.
Ускәатцует хәа сыҕазамызт,
Шьта ианыздыр – сеилагеит.
Ианша – имыхәлазеит,
Ианыхәла – имшазеит.
Уда схәартамзаап,
Амалаза спарпарузаап!
Шьта мап хәа соумхәааит,
Ухатқы сара сыңсааит,
Иухьшаггы са сагааит!
Сгәы уаха соумыргааит,
Уцәгъараггы салахәзааит,
Убзиараггы салахәзааит!
Иузызыџқәаз умтцәахааит,
Мышкызны иугәаламшәааит,
Цәымҕс салаҕаумтцааит.
Шьта улыңха сьмазааит,
Угәамыргара сьлшалааит,
Угәыҕатцашьа здырузааит,
Убримацара сазкызааит,
Жьжьагасггы усьмазааит,
Исзымдырыз сьвумбааит,
Бзиалаггы хәибабааит!

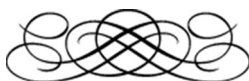
Арңызба икнытә апхәызба лахь

Анцәа ицьшьоуп, бахьхәызбаап,
Бажәақәа хынбырхәызбаап,
Бых сара сахь ибырхәзаап,
Бышнеиуаз ибгәағьызбаап;
Шьарда-мыцхәы сбыргәаҗит,
Цәгьа бааҗсыла сбырхәыцит,
Бажәа шьарда еиҗабкит,
Иаҗанакуаз гәабымҗеит.
Шьҗа ибзиоуп, ибгәағьит,
Ргәаҗыншьҗахь бхынхәит,
Сеиқәырхара башьҗалеит,
Сыҗсы ицаз хынбырхәит,
Иахьатәи хажәа хирхааит,
Шьҗа аҗхәарагьы здырузааит,
Хабзиабара нагзахааит,
Ғаргәыбзыҗра еиҗбагамхааит,
Гәеибаргарак хабжьамлааит,
Гәчыдарак хьыҗамлааит,
Анцәа шаҗаҗс дхәмазааит,
Бзиалагьы хәибабааит!

Апхәызба лыкнытә арңызба иахь

Инышәо дыршьуамеи,
Ари еиҗш зсоухәозеи?
Икаҳауа исуамеи,
Угәы зсыдугалозеи?
Унапаҗы сыҗоупеи,
Ажәа хьанҗа зыуәуазеи?
Угәы иахәара сашьҗоупеи,
Агәынхара зыҗоуҗозеи?

Ишысхароу схәахьеитеи,
Уара арахь изсоухәозеи?
Угәы иахәо сашьтәзааит,
Аҕәарагы – цшьашазааит,
Утәхызаргы – иааскьазааит,
Шьтә бзиала хәибабааит!

ИУА КОҒОНИЯ
1904–1928

АБАҒАА БЕСЛАН
(Апоема аазыркыағыны)

I

Ақсны иаазаз Абағаа
Дхатца ғыефын иаамтала.
Чағашьялеи пшра-сахьялеи
Дкачца-качқон мра ҳасабла.
Дҕеыбға ҕазан, дҕеыуаф хатқан,
Лаҳәақштәыла иҕеы дақәтәан,
Икәадыр пшза мыцхәы еибытан,
Иҕеы иақштәын, иара иазшан.

Иаҳәеи, иҕамеи, итапанчеи,
Икәымжәи, икабеи, ихтарқарқяқҕеи –
Абарт рыла ма дҕашьозма
Ақсуа хатца Абағаа!

***

Ғаацәара змамыз Абағаа
Иқәрагы крифахьян,
Ахан-иңацәа ртыңха Ғаниф
Лызбахәгы иаҳахьян.
Цәашьыда иңхоз, цәымзашәа илашоз,
Зыхцәы зхақынтәи зшьапақынза иназоз,
Зоура, зығбаара мыцхәы иназоз,
Злагәы ғбааз, мыцхәы игәкыз...

Иара ихъзгы нафхъан
Ханиф хаа лфы, –
Апсуа хатца ифашьам
Дшаазаз х-Апсны.

Збахэыла еиныфхъан, длымбацыт блала,
Абаџаа Беслан зыхъз нафхъаз хара.
Пшралеи, сахъалеи, бызшэалеи ихиаз,
Гэамчлеи шьамхылеи мыцхэы иџбараз.

Атыхэтэан, ишыџаз, Ханифгы дихэеит
Хэынџкар дук иџа, збахэыла дзыџшааз.
Афэхэара пџэаны дныџэтцны дцеит,
Ахан-иџаџэа рџыџха дхэаны дзыртэаз.

***

Ханифгы ахан афы дыџэтэан дааџшуан,
Лхэыџырџа раџэан, лылахыгы еиџэын.
Аџэа данакы – дныџэиеит акаруаџ,
Абаџаа Беслангы пхызла дылбеит.

Апша кэанда хааза ишырзасуаз дара,
Ашэапџыџаџ маџара шырзызырџуаз убра.

Дук мырџыкэа дааџшит,
Лыџхыз хъаас иџалџеит.
Беслан пхызла дылгэаџхеит,
Лыџсы еипшгы длыџхъазеит.

Зеипш камло егыџкам хэа
Иазынмаџэа даалыргеит;

Заанатц дызбозар хэа
Кыргыы дзыпшит.

Ускан лара лгацэа
Ачара ду иахатэан,
Насгы аҫацаагацэа
Даагоит хэа ицшуан.

Сгэы бзиам хэа ҫытцгас иаҫан
Дышьталеит лара, –
Ацсны иаазаз Беслан
Пыттрак дзыпшырц.

Аха ускан Беслан
Дыҫкан итэылаҫы Ацсны.
Ныҫэарантэи дхынхэын
Ицсишьон аҫны.

Ханиф лыцхыз анылба ауыха
Беслан иаргь цхыз дибейт:
Дышлацэажэоз цшза лара,
Дигэацхартэы дйбазейт...

Арт рыцхызкэа ейқашэазейт,
Аха ейбамбац блала...
Лыцшрей лсахьей игэацхазейт,
Дагылышьталеит иара.

Уи адагы иахахьан
Лусқэа зейцшраз:
Аурыс хэынцқар ица
Дхэаны дышизтэаз.

***

Сзашьтоузеи хәа илзааихәеит
Лнап иақәшәашаз ахьтәы мацәаз:
Длышьталарцы игәы итәикит –
Иимбацкәа зыхьз иаҳаз...

II

Фаха-фымш ныкәа ахьыбжьаз
Хымш рыла дназеит.
Иара уака дымнеикәа
Дынчыжәтцит ааигәа.

Ар шыказ еилиргеит,
Ханиф дшыргоз игәы итәшәеит,
Дымтаакәа дымнеит,
Пқхәысеибак лфы дынчыжәтцт.

***

Лылабара итәхын
Ахан-иңацәа ртыпқә,
Пқхызла иибаз диҥахын
Хатәы пқхәысыс дигарцы.

Апқхәысеиба атак дцәажәеит –
Неишьа шамам илырбеит, –
Ар еиқәныхла уа ишгылаз,
Акарулцәа шазыпшыз...

III

«Саины сшыкоу налаҳә,
Смацәазгы сызлыт,

Лылабаразы бсызлыхә,
Сааишья снейшья сызлахә.

Пҫызла дшызбаз лара,
Сышлеилахаз сара,
Лыҫшреи лсахъеи шысгәаҫхаз,
Хара дгьылкахьтәи сшааз.

Сыхьзи сыжәлеи нархәартәи
Сагънеишт сара убра,
Сгәы салмыргаразы
Сылбааит лара.

Саннеилакь сыхәмарышт,
Сылдырыртә сылбашт,
Сыбжьы ҫарза иналахашт,
Сказшья еиллыргашт.

Гәаныла слызхәыцны
Сгәы дшыҫнаҫказ налахә,
Ахьтәи мацәаз дырны
Лыхьзала ишаазгаз еиҫахә.

Са сзы иҫоу азә лакәзар –
Дыҫааит хыхьынтәи!
Сыбжьы анааго дазхәыцыр –
Хымҫада дызгашт!»

***

Дааиааит хәа лыбжьы лыргеит
Ҫаниф пшза дахьтәаз.

Апқәысеиба дноурышьтын –
Ихәан итәаз лҕы дынхалт.

Дабаҕоу хәа длызцааит
Аҕакәажә зыхьз лхәаз,
Ааигәа дшыҕаз налалхәеит,
Иааишьагы зеицшраз...

Ғхызла дшибаз лара,
Дшигәаҕхаз цәҕьаза.
Фаха-фымш ныҕәа ахьыбжьаз
Хымш рыла дшааз;

Хьаа дус дышимоу –
Дшигәаҕхаз иара.
Аҕьабаа мыцхә шибо
Лцыхәала цәҕьаза.

Дылбартәы дшааиуа –
Дылгәаҕхозар лара:
Ибжьы анааго дыҕарцы –
Длымтцас дигарц...

IV

Лыҕхыз шана лыла иабейт,
Дақәшахатхеит иара убри.
Апқәысеиба ға лахаит,
Динасыҕзаап лара ари!

Лчымазара налыхгейт,
Лхьаақәа зегь қаҕсейт,

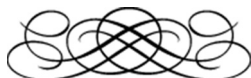

Даеацъара лхы лырхеит –
Хьшыыцба хасабла дрыцэцашт.

***

Адырѡачены шыбжьон
Даакылкъеит Беслан.
Иееибыта, деиқәхақс,
Деырқа-еырқо зынзас.

Иееиқәацқьа кәашазон,
Иеилахәашьак митәзан.
Иеи икәадыри еиңшын,
Ичаңашьак хәатәзам.

ЛЕУАРСА КЭЫЦНИА
1912–1941

***

О, бара, убра инеиуа!
Бымѡа абахоу сызкэыхшоу?
Амш еилшээрар, амра иааиуа,
Иарбан ба бзышьтоу?

Бзиа иббо хьаас дѡабцазар,
Дыѡам уи ааигэа...
Бшээргы иашам, сымш деибгазар,
Дааиуеит бахь дѡыруа...

Сааигэа дтэам хэа ба бымхэыцын,
Ббахча бнытс, ишэтүа.
Бхы аарееила, бус ныбмыжьын,
Дааиуеит уи дѡыруа!..

***

Ба баныччоз бааигэа стэан,
Ба банцэажэоз са сзырѡуан,
Бажэа хаара енак иаѡсан,
Сышэт ба бамзи, бызхауан.

Нас бхароума уажэ бара?
Шьарда ннатцыма хэ хгэыкра?
Иааилоит бажэа, сзыткэара,
Быѡоуп сааигэа, бтэоуп абра!

***

Ох, цытк сықәггы, знык бызбанда,
Была хаара сынтапшрын.
Ма ишанда, псаатә бжык ганда,
Быччабжь акәүшәа сзырфрын.

Ааңын ааир, амра нықәшыр,
Дәы-пшза снықәлар сыццак`уа,
Нас бхаразма, нас сынхәапшыр
Са истәымзи сназхәапшуа!

Чытбжык гарггы, бғьыцк кашәарггы –
Са издыррын измаану,
Амш лашара хынтә иазхарггы –
Гәҫыҫра мшызма сызкәыхшоу?

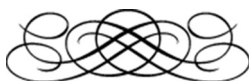
Гәырғьарами аҫсабара,
Гәыҫра дула уанынхо!
Хыхь укыдми жәған иатцәара,
Гәтыха анумам – умтәазо.

Дәы-иатцә хызғаз сышла цанда –
Ажәра цазшәа избарын.
Ох, ох, шыри, ох, ихәланда –
Пҫхыз бызбар ма сгәы тәарын.

***

Са саныҫаз, о, барггы
Быҫан тынч убра бнейәеиуа,
Са санца – ишуаз быгәггы
Хшәәшәеит, быҫам уа бхы рееиуа...

Ҳаччабжь ыцгом абахча шэтха,
Абахча иамбац ҳара ҳцәара.
Ицдоуп рееибарк цьоук гәыртәха,
Ицгоит, иааџеит рашәа хаара!..

ЛЕОНТИ ЛАБАХӘУА
1912–1938

***

– Балга, ибхатца бкасы,
Абыста тахәа, бласы!
Сытцаз җыбышыо ахъара,
Моу, банаҗалбеит, аҗара
Сшықәыз иахъа чаҗада
Итацәит, бымбои, сыхъата...
Сынтәа гызмалк хайкатәеит!..
Ари аҗәйд хәа ибчацо,
Атаацәа моу, иҗабо
Ирфом ас аҗәйдмтаа...
Избои, мшәан, беилагама?
Хәи, ишпацәгъоу хбыста агъама!..

***

Дышпассиру, унан, шыри!
Дышпассиру, ашәтыц, ашәт! –
Дытатәазар абахчеи ашәшыреи...
Шәлыҗәәжәаларц знык, иҗашәт!..

Лымаҗәа дарпшзоит уи илшәу,
Лхы иалырбауам аҗа.
Сыла иабазеи ешәиу-шә-и-и-у!!!
Ллымхагъ иамоуп аихаҗа...

ҚҶААЗЫМ АГӘМАА 1915–1950

БЗИА БЗЫЗБО АБРИ АЗАМИ

Ақсра абла са сһыңшыло
Ашьа ансылтцуаз зны скәабо –
Схәыцреи сгәыкреи уақа еицылон,
Сақһа бтәазшәа сгәы иарбо.

Быблақшыра са сзы ишоуран,
Ахьта анықоу уи сарқхон,
Тынч исхызгон амца шоурагь,
Нас сыхәрашәагь мазахон.

Быбзиабара сара сахьчон –
Сацьал сывго ус хара,
Ҳаицны ҳнеиуашәа абақчағ
Гәыла сцәажәон сызхара...

Бықшзоуп ҳәагь басқәом зегь рацкыс,
Баргьы ибдыруеит ишиашо.
Бгәы тбаа итынчу, исымбацкәа,
Сыткәа саман сыбла тшаша!

Бзиа бзызбо еиғабасқәап,
Сыиатцәацьаа, са сгәатцга, –
Зны снаскьабгон абас ҳәо:
– Сыдгьыл уалаз удацха!..

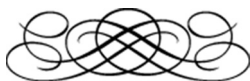
Агәыкра исыбтаз, икәандаза,
Сара убри саңсазароуп.
Исыт бнапы, итатаза –
Быблабара сыңстазароуп!

АШӘТЫЦ

Акәа абаҳчаф игылоуп шәтыхаак,
Зынғы пхынғы иара шәтуеит,
Санарқысыз исымаз гәтыхак
Ашәт ахыкыз снейны исхәеит... –

Ашәт абғыцкәа аанартын –
Агәы кәамшәышәза иснарбеит,
Ахаа зхылцуаз аапытын,
Сыңсы игәакуаз ааснаргеит...

Ускан смаңын, имаңын ашәтғы
Уажә иазхаит иара гәгәаза,
Абаҳчаф ашәт ахыгылоу схаштыр –
Избоит саштаф игәыкыз...

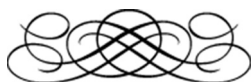

БЫСЗЫМХЭЙЦЛАН

Бысзымхэицлан, бысзымхэицлан –
Сызбыхэо абри ауп.
Сара исыхьшаз сыхьгэишьейт:
Назаза хэа сахгоуп.

Бысзымхэицлан, бысзымхэицлан,
Ба бзы ашэа сагоит:
Хазну аамтаз ахэицрагы
Цэгьароуп хэа ирыцхьазоит...

БАГРАТ ШЬЫНҚӘБА
1917–2004

КОФТА ШКӘКӘА

О, бара, уа инеиуа,
Кофта шкәкәа зшәу!
Сымыш боума сзыргәтеиуа,
Мамзар аеазәу?

О, бара, уа инеиуа,
Кофта шкәкәа зшәу!
Арахь бааңшишь, хир зымбаз,
Исхәо бмахауеи?!

Зынены бызбаз аены нахыс
Сазкуам адунеи!
Арахь бааңшишь, ахцәы қамыз,
Исхәо бмахауеи?!

Ашәтқәа сразцаан, ихырқәақәеит,
Ажәцыс наӋ иприт,
Ләыза слыхәан, дсымбац лхәеит,
Нас дабацеи ари?

Сыгәтыха схәартә са сбықәымшәац,
Ашәтқәа ҫыц ишәтуеит.
Аетцәа исбырбаз уа икыдымшәац,
Цәымзан ибылуеит.

Ғаха снаџом бхэынга пшза,
Сахьцалакъ избоит.
Снеир, пшами, ихшэашэаза,
Быџам, сгэы сажьоит.

О, бара, уа инеиуа,
Кофтa шкэакэа зшэу!
Сымыш боума, сзыргэаџеиуа,
Мамзар аџазэу?!

Бара бакэзар, игэаранџээз,
Исхэо аабырџа,
Аџстазаараџ хаймџалаџээз,
Сыхаара аџыпџа!

РАИДА ГЭЫШЬА СХЭОИТ...

Иџазам бхабар,
џьаргы игом быбжыы.
Аатџраџ аџэыкэбар
Ашэа ахэоит шыжыы!

Ишызбаџ избоит
Аштa, агэашэ, азыхь.
Ал махэқэа зазоит,
Иатџақьуеит акэыхь!

Нџыџ ишуеит ала,
Дыџџакуеит џуаџык,
Ддэықэлазар џыхла
Харантэ шэаџьхэаџык?

Иҗазам бхабар,
Сагоит агәытҗба.
Бызлацаз саҳар
Сбышьталон сытҗба!

Арбаҗ хәыч, ахәдыш,
Ус «кы-кы, кы-кы!»
Уаазыршишь, азыш!
Иуасхәоит акы!

Иуцшаауа дтәахыуп,
Аз нырцәан хара...
Неигас, цхас ихыуп
Ацкәынра, аҗара!..»

Ацха сықәлар сшәоит,
Сышықәсқәа хьантоуп!
Раида гәышьа схәоит,
Раида гәыгыртоуп!

***

Иауит ақәа кыдтәан,
Афарқәа кашит.
Ус ацта-жәпа нкылтәан
Цака амра лацшит.

Пҗәызбак амәа дықәлан
Днеиуан дыццакуа,
Лыхцәы баазажжыран,
Иахьыкәкәон ақәа.

Лыбла атышамшамра
Иахаггы итыпхо,
Уи дрыцхашьян амра
Ицоит илхапхо!

«Амѡа быкѡуп, амѡа,
Барбаазоит ақѡа,
Быхцѡы аларбала» хѡа
Иаршѡеит ашѡахѡа!

***

Ақѡа кыдтѡоит, атра пжѡазшѡа,
Атцх мацѡысла игѡрышьтоуп.
Адггыл уапак ашѡнатѡазшѡа,
Еикѡылашьца, ыццха ишьтоуп.

Аеыуаѡ затѡ ышьямхыцла,
Атцх напцхахѡо нырцѡ дыкѡоуп,
Анаатѡ ишьтоуп: «Узла, узла,
Уапцхья аццхақѡа рхѡашоуп!».

Азиасқѡа дырзынкылом,
Ццха хымзарггы – дрыцѡшѡазом,
Хра баапсызаргг – уи даангылом,
Имѡа дыруп – дахкѡазом!

Сахьяк тнахуеит иара игѡыгра:
Пенцѡырк, атцх лашѡ ихнаѡо,
Дадибалоит абла гѡыгра,
Лиарта дылатѡоуп дгѡырѡо.

Лабжыш цырак, ицырцыруа,
Лзамѡа цахэ-цахэ инахьшэоит.
Абри мшынуп, абри дзыруам,
Абри дахэаеыр хэа дшэоит!

***

Чмазара цэгъак сылачеит,
Сахымаара сашьтырцы.
Цьаханым-гэашэ снылацшит,
Егьсыгымкэа сталарцы.

Бзиабарак сгэанаѡеит,
Сыжѡа нѡарс, исылатцэан.
Сыдгьыл, сыбнеи сгэараѡеи
Зегь аргылт иѡыхацэан.

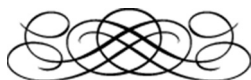
Аѡсра ꙗдыць дэылнацеит,
Ашьапхыццэа сылыжэжэан,
Дунеи ꙗаꙗа сықэнацеит,
Агэыр аѡа скылыршэан!

Аѡсра еиѡа счычоума?!
Расацынгьы самѡаршэыз,
Акыр ихьран дыꙗоума
Бзиабарак иазрыжэыз!

***

Ага иҗынчу сныҗынтыҗалан,
Ла слызхэыцлап, изурызи?
Ацэқэырҗ былҗа-былҗа еишьталан,
Са сыгэтыхаз ирхэарызи?
Ацэқэырҗ гэырҗоит, са снатэазар,
Ахьыр-хьырхэа ахахэ ибжьаччо,
Издыруада уи азхэазар
Деиҗазбахырц уи дычча-ччо?!

ИВАН ҶАРБА
1921–1994

***

Ус бымхэыцлан сымыш, сылашара,
Бхыбѣ ианаало уи акэым бара цшрас, –
Ацых ашьтахъ сшазыпшу ашара,
Быбла ччара сазыпшуп убас.

Бқэыпсычҳара – мшынцас итцауылоуп,
Зын цхыушәа бфымтра рацәахеит.
Бара бѣацхья сгәыргъо са сахьгылоу
Мыцхә, ишыббо, сажәагъ ауцәахеит.

Ма издыруандаз быбла ихылаз мзызыс,
‘Еазә изоума ацыпхькәа зтәахыу?
Цхыззар бызлоу – уи са сзыхәа ипхызыз,
Лабѣабазар – иалкьоит са сгәахы!

Агәыгра исымаз сара сзыхәа еижьагоу,
Ма са сакәу бымра амѡа зкыз?
Ма ‘еазә ишкә бымѡа иаша нагоу,
Зны баныччоз быбла уи иакәзу ихыз?

О, издыруандаз шьта ма сара испеицшу, –
Исахарызеи бара бкынтә ажәас?
Сгәы самжьозар – усқан убри еицшу
Насыц калом сара сзыхәа нас!

Ус бымхәыцлан сымыш, сылашара,
Бхыбҗ ианаало уи акәым бара ңшрас, –
Атых ашьтахь сшазыңшу ашара
Быбла ччара сазыңшуп убас!

***

Сара сзыхәан акәзам быбла зыччо,
Сара сзыхәан акәзам бызкаңхо,
Ба бгәы итамзо аҗалалра ихыччо
Зәырҗы хнахуеит са сеиңш бызгәаңхо!

Быбла җбаақәа са сеиңш зәырҗы хзалоит,
Блакыҗа ңха раңоуп изызхо.
Аха дарбан зегь этәу хыызхәала,
Урт назаза дарбан иззынхо?

Сара быстәым. Нас закәи сзырхәыцуа,
Са сгәы штынчыз амца забырки?
Исхароузеи, сымыш, ас сахьшьыцуа –
Бара бсахьа сыбла зыхнаки?..

***

Иахьоуп данызба уи аңхәызба җыц,
Лнапқәа хәмаруа иаҗоуп арахәыц,
Ачамгәыр цәажәоит хатәы бызшәала иас,
Аха дшәахәом лара дахьтәоу цас.

Лыбла җбаақәа зыжьцас сынрыххалт,
Уахьтә сызхымцуа уамашәа сыххалт.
Закә мчузеи аңхәызба илымоу, схызх,
Исзымқажо сзықалазеи схы?

Лнапқәа хәмаруа иаҕоуп ачамгәыр,
Ашәа тпыруеит арахь сара сгәы...
Сгәы арахәыцқәа роума лнапы зкыыс?
Сгәы зшәахәозеи мамзар ла латцкыыс?

БАРА БЫДА СЦОМ АКӘАКА

Са сандәықәла Акәәка
Агәтацәыра згома, нас?
Сыламысгыы сакакап –
Бара бныжьны сцома, нас?!

Амшын хықәаҕ сымала
Агәҕыгь саго стәома, нас?
Бсахьа сыла ихгылалап,
Тынч ацшьяра збома, нас?

Цьарак хөыцьагь хаказар,
Бсыдымгыло бтәома, нас?
Хцәашьы азыркуа ихахаза
Сара схала соума, нас?

Аус иаауаҕ – ыызара
Ибеиғьны иныкәызгода, нас?
Хамҕа аҕашар ыцьяра –
Ғаҕхьа ҳақәзтода, нас?..

Са сандәықәла Акәәка
Агәтацәыра згома, нас?
Сыламысгыы сакакап –
Бара бныжьны сцома, нас?!

АШӘА

Пҫхәызба мыжда, ас бызшада,
Амра ашәахәа багәаҫхо?
Абла ссирқәагь баҫәазшьада,
Амра иамак са сзырҫхо?!

О, баангыл, баангыл, аҫхәызба,
Шьҫа мҫак акәыз ҳа ҳазқәу,
Изтынчхома ба банызба,
Сара сгәы ццак амца зкыу?!

Быццакуама алашьцарахь,
Бцәыҫагылан быччаларц?
Уа балызбаап бымацара –
Аҫх ацас хәа бкаҫчаларц!

О, баангыл, баангыл, аҫхәызба,
Шьҫа мҫак акәыз ҳа ҳазқәу,
Изтынчхома ба банызба,
Сара сгәы ццак амца зкыу?!

Амши аҫхи ирзыхҫоума
Быбла ихыҫуа ашәахәа,
Знык банызба сызхынхәуама, –
Беыбҫәахларгы ес-уаха!

О, баангыл, баангыл, аҫхәызба,
Шьҫа мҫак акәыз ҳа ҳазқәу,
Изтынчхома ба банызба,
Сара сгәы ццак амца зкыу?!

***

Барггы быцѳом, сарггы сыцѳом,
Цасхѳагъ ишазом.
Цыскггы хѳацѳоит абыз цѳыртѳо,
Уаха иаацсазом.

Барггы фыбтуам, сарггы фыстуам,
Арбагъ, аа, фѳаѳит.
Ба бгѳы хыбтуам, са сгѳы хыстуам,
Ажѳѳан агѳы хтит.

Амра гылеит, ахы афѳыцуа,
Хѳенцъыр иаафѳачѳеит.
Аха хуада атх ѳныцуам,
Уаѳа иѳнахеит ...

Исзеилымкааит ба быгѳтыха,
Сара стѳы – ббазом.
...Иѳкалозар, хѳѳны рѳыха,
Мамзар ишазом!..

АЖЪ АНѳАЛА АЗАХѳА...

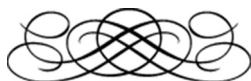
Иатѳѳахуазеи быбла тѳаара,
Иатѳак иамоузеи мазас?
Саргѳѳѳеиуеит даара, даара
Ба банызбо сара абас!

Бара бѳымѳра, сымыш хаара,
Сара иснаѳоит агѳѳырѳа.

Бара ибхара, сара исхара –
Сымѡа здэықалом шыта зымѡа!..

Азэгы изызбуам ҳара ҳада
Иаҳазбыша нагзаны,
Ианбанзааго уи фҳәарада,
Имазамхо мазаны?

Ақта еилыцуеит хара-бғъара,
Амра иаршәын ашәахәа.
... Са слапықәшәа иахәо чароуп,
Ажь анфала азахәа!

ЧИЧИКО ЦЬОНУА

1915–1975

БЫЦШЗАРА

Са сөйсхәышәтәыртц, сыңсысшьарц
сахьааз,
Ахәшәтәыртәф брейгьуп хәа сархәеит
сзызцааз.
Ахәшәтәыртәф брейгьуп, уи шыта агәра згеит,
Аха изхәартоузеи, о, сгәы сабыргеит...

Бсахьа сыхнахын – сыөнүтцка ак цасит...
Уи схьаа ахьаа азнарцысит...

АФЫНАҲА

Ашәа

Атыцха цшза, сгәымбылцьбара,
Ацәца иҫабтәаз афыцьбара
Иуаркалеиуа исҫаҫхоит...
Са схьабмырдшын аеацьара –

Быбла гәыҫрақәа сгәаҫхоит!
Бара уахак ибаазам,
Бара сара сыбхьаазам,
Бгәы иҫабкыз цәгьа имазоуп:
Барей сарей хәизуаазам –
Еимахкуагьы бара боуп!

Сыбла хызкыз, афынаха,
Зымѡа бгылеит санбеилаха,
Уаха исхәо бмаҳазои?
Ҳаи, ибзымгароуп сыгәнаха,
Сшыгәәтеиуа бымбазои?

Бара уахак ибаазам,
Бара сара сыбхьяазам,
Бгәы иҫабкыз цәгъа имазоуп:
Барей сарей хәизыуаазам,
Еимаҳкуагы бара боуп!

ҢШЬААЛА-ҢШЬААЛА!

Алаф ашәә

Ңшьаала, ңшьаала,
Ңшьаала , ңшьаала,
Бааила бхала
Беилыхха!

Са сыхаара,
Нас, есаaira,
Бааила ңшьаала,
Сгәәцаңха!

Ңшьаала, ңшьаала,
Бааила бхала,
Бышҫанаалои
Сымзырха!

Бааила бхала,
Сбахча бтала,
Бааила цшьяала,
Мазала!

Цшьяала, цшьяала,
Ашәак ба бхала
Быбжыы рмацны
Ихәала!

Бааила цшьяала,
Гәык-цсыкала,
Са быспыла
Беилыхха!

Са сыхаара,
Нас, есаaira,
Бааила цшьяала,
Сгәацацха!

АХӘРАШӘА

Сырфыха, истыхыуп исахарц
Ашамтаз акарматчыс абжыы.
Срахатны сыцәзаргь сбимшатан,
Сыхәра уи ашәа иаргьарц,
Сырфыха, сырфыха шыыжыы!

Ацәа саналоу сеатан,
Сеитцыхны саныкәу стахәхәә,

Быхцә сәаңхьа ишықырааит икахәхәә!
Саңхьа бықәтәа сгәы бырпхарц...
Акарматцыс абжыы хааза,
Сырфыха, истахыуп исахарц,
Сырфыха... сыцәаргь зынза!

***

Ашыыжь амџан баныспыло –
Сгәы атра итытны сшамыргыло,
Сылашара, ибдырузааит!
Быбла қаруа шаргәәтеило,
Сыңсы шбылоу сықзааит,
Уаха тынчрак сықәымзааит!

Бзамџа пшзақәа, ашыа рылыпхо,
Быбла чча-ччоит са сыршанхо:
Сымацара срықәйтзааит.
Сыңсы шбылоу бдырузааит,
Уаха тынчрак сықәымзааит!

***

Уи слеилаҳаит зегь раңхьаза,
Схы-сгәы дтахеит, ишпазури?
Бзиа дызбама, нас, назаза,
Сыңсы далоуп, сабацари?
Сылапш лхыуп, сцәа стазызоит,
Сыңхыз далоуп, дабазбари?
Лсахьа пшза шьюуку исцәырзоит,
Уи дысцәызыр, ишпазури?

АЛЫҚЫСА ЦЬОНУА 1920–1989

АМЗА

Мшацызт, ицәан аңсабара,
Ғынчран, цша асуам ицәаауа.
Сышьтоуп, схәыцуа сымацара,
Амза нкылыңшит итаауа.

Амза, уабаказ, сылашара,
Исзааугама жәабжык ма?
Бзиа избо сышәт гәәзхара
Дшубаз соухәарцоума узаа?

Нас исәхәә, смыргәәккәә ухала,
Зәыр длыцума уи дгәызуа?
Иарбан бахчоу изтоу рхала,
Иуахау сызбахә шырхәоз уа?

Сишь, дызустәда адәәкны инеиуа,
Уңшишь, амза, дгәәти цқәа!
Дталт ачаирта мшынха иәеиуа,
Уи са стәлами, урзыңши лнапқәа!..

Амза, шәозаап, арбағь фыртит,
Сгылан сышәт лахь снеип саргыы.
Аңсаатә гәырғьо ашәә еицхыртит,
Снеиаанза ыызара лызуы!

САРГЫ БЫСГЭАҘХОИТ

Аңшра бзиа, асахьа бзиа
Иатэахуеит шэыграк,
Аха ибмоур агэаҗа бзиа,
Бдырехэом оумак.
Аѡбагь анбоу, рхы нақэҗа,
Ибеичеырбо жэпаѡхоит.
Быхгы хэҗыр аныбзақэҗа,
Сарггы бысгэаҗхоит.

«БЫСЗЫҘШЫЗ»

Асолдатҗэа хгэы амца ацрало,
Ашьарѡаш ахықәшуа адэаҗы,
Җтэан аҗабиаҗ, хееидрыҗэҗало,
Җабла ихчыло абылѡы.

Уаҗа хѡызак ҳа хгэы шытыхуа,
Гитара ѡаза дук кны,
Җарччауа, ҳарлаҗеыхуа,
Ашэа ихэоит ибжыы җганы:

«Сымыш, сыҗых, сылашара,
Раҗхьа сара сгэы зхыыҗшыз,
Сымыш, сыҗых, сыблеиқәара,
Са схынхэаанза бысзыҗшыз!

Ахы сықәшэоу ма исаѡсуоу,
Уи сыздырзауам сара.

Аха быбзиабара шысмаѡсуа
Исымоуп уи агэрагара»,

Ус иаххалт ахаирпланкэа,
Аға ишхамз рѣыкэкэауа,
Хыншьаларак хэа рымазамкэа,
Ажэѡан цеицшцэгъа антцауа.

Абомба ақэхаит хара хтабиа,
Алѡа халт итэитэиуа.
Уаха дамбагэышьеит хабла,
Абас ашэа бзызхэоз уа:

«Сымыш, сытых, сылашара,
Рапхъа сара сгэы зхыыцшыз,
Сымыш, сытых, сыблеикэара,
Са схынхэаанза бысзыцшыз».

БСЫДГЫЛАНАТЦ...

Н.Маангъа илызкны

Бгэы бзырхъуа жэа схэахъазар, саѡабымѡан,
Саѡабымѡан зегь рзыхэан еилкааны.
Ибдырузааит, ибтахызаргь ихабымѡан,
Бара бѣапхъа маза шсымам итэахны.

Сацэымѡашьо сара издыруеит цсраченынза,
Схъаакэа зхъаауа бара шбакэу ичханы.
Бацэымѡашьо баргъы ибдыруз бгэатцафынза,
Бара бшыкоу сара сзыхэан цсынтраны.

Хапсҗазаараҕ бнапсыргәйтца җаҗахазаргь,
Ихалалуп ба быпхзаша сара сзы.
Хапсҗазаара җафурала иаххаҗамгазаргь,
Аизыгәдыуроуп хазлаҗагьоу есқынгы.

Бсыдгыланатц – малгы-шьалгы срытшъыцуам,
Бсыдгыланатц – хьмызг згом ауаҗраҕы.
Бсыдгыланатц – иахьакәымгы сымҗахыцуам,
Ус анакәха, саргы сыҗаз ба бгәәҕы!

АШЫЖЬ ЗАЗА...

Ашыжь-заза бырлаш-цыран
Икаҗсоуп җаҗа,
Ашьац иатҗә сахьаркыран
Иарҗшзои заҗа!..

Сахәәҗшуеит уи аҗшзара,
Сыблақәа ахьыхәхәа...
Исзыкәшәонда сьмацара,
Еимхәыцҗас еитцыхәхәа...

Напеимдахьас илысымҗози
Сьхаара аҗыҗа!
Счара аҕҗәара җысымҗәози,
Сгәы лзырҗынч иаҗа...

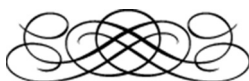
Аха иабаҗоу, са исаҗысуан
Амра ашәахәәқәа,
Урҗ исцәыргеит, иаамҗадырсын,
Сбырлашқәа еизакуа!

БГЭЫ БАЗЦААР

Сара сыңшра быхнамхзеит
Сышқа бхы анбырхоз.
Са смазарагы баанамгазеит –
Бгэы акэын сызгэағхоз.

Бгэы базцаар ибанахэап
Ус ишаҕахыз...
Бгэы базцаар – еиҕанахэап
Абырграгы шахзыңшыз!

АЛЫҚЫСА ЛАШӘРИА
1927–1959

***

Ех, сыхаара, са сыхаара,
Ирхха бчамгәыр арахәыц.
Ихәа уажәшьта сзыргәырғара,
Бмапкра баҕәыц!

Еилахцап хәцстазаара,
Еилахцап хамч.
Иарлашоит хабзаара
Ашьыжътәи ашәәцш!

Ех, сыхаара, са сыхаара,
Ирхха бчамгәыр арахәыц.
Ихәа уажәшьта сзыргәырғара,
Бмапкра баҕәыц!

***

Атх аееиџнашан ианнықәло агәы,
Измыцәо, инахәы-аахәуа илоу зцәартә,
Амза каххаа ихалан ианықәтәоу ахәы,
Итынчза аееикәәцсан ианыцәоу ацста,

Иалыхәхәоушәа игәабан атәымағ,
Уажәы-уажә дуазыруа иго зқыыбжыы,
Ахәыцрақәа ижәлан дрылазар дрылах,
Амца ацралан ибылуазар игәахы, –

Афыза, издыруеит дзынхъаау,
Имоу уи чмазара баацсыс:
Уи зейжә шықәса рзы зеггы иаххъаан,
Уи – абзиабароуп иамоу хъзыс!

***

Аденцъыр ааигәа сней-фәиуеит,
Ихышәтызшәа хыхьтә ацхал,
Ахыр-хырхәа ақәа леиуеит –
Уқәлап уахьынхал!..
Ақәа анаахкәа, аеархәан ацәақә
Ахы Кәыдры итәкын.
Илеиуан амра, цшъаала аеыларқә,
Ахафы цәаакын...
Тынч иатцашьшь азы ажәуан,
Адгьыл ишабоз.
Икеикеиуа еилгеит ажәфан –
Сыла ишабоз.
... Снатцацшызар, лыбла цхара
Ишеишеиуа,
Еилыкка,
Инадызбалеит жәфан иатцәара
Хыхь исхыкыз итцыкка!..

***

Сгәы бақәшәеит, сгәы балнахт
Исхарои сара?
Абри афыза сақәымшәакәа
Изыцсази ацсра!
Сылацәа нтәар –
Балоуп сыцхыз.

Банызбо сқыць-қыцьуеит,
Исыхьызшәа ашыз.

Сгәы бақәшәеит, сгәы балнахт,
Исхарои сара?
Абри ақыза сақәымшәакәа
Изыңсази аңсра!..

***

Сыцәап схәар – сзыцәом,
Сгәы тагылом атра,
Агәырға сымцәом,
Бызгылеи хара?!

Исахәа, иҳабжьалаз,
Иҳахьыз закәу,
Абаҳча ханталоз
Избон бшеибакыз.

Бхы-бҕы амца ацралан
Иаҕын абылра.
Избон, бгәы ак алан,
Аха исцәыбзон сара.

Изуа-исхәо хәа
Са избом акгы.
Уаҳа акгы самхәакәа
Абас банцагы, –

Сгәы шычмазаохо
Дыр, атыңҕа.

Сыңсы бымаздоит,
Исхәо набырха.

Бабацои бысдыртцны,
Схала сааныжь?
Сбыхәоит, бсыгәтасны
Сҗабмыжьын азыжь...

Сыцәап схәар – сзыцәом,
Сгәы җагылом аҗра.
Агәырәа сымцәом,
Бызгылеи хара!..

АШӘА

Иахья ажәәан сҗыруа схалан,
Сазкуам адунеи!
Сымра җхара сгәы дынҗалан,
Ааи хәа симырхәеи!

Уи азы акәхап изсеихырхәо
Ашәтқәа асаара!
Аҗсаа җыхан ашәа зырхәо,
Изсеигәырғьо сара.

Уажәшьҗа сҗынчуп, сгәы рахәтны
Сыцәауеит сара.
Нас хара хәикәшахәтны
Иҗахцәеит аҗхәара!

Иахья ажәәан сҗыруа схалан,
Сазкуам адунеи!
Сымра җхара сгәы дынҗалан,
Ааи хәа симырхәеи!

КЭЫМФ ЛОМИА
1928–1999

***

Адхын ниаст, амшқәа еиҫашәеит,
Ажәџан аџаза наҫатәеит.
Амшын ацәқәырҫқәа хьшәашәеит.
Акәарей дарей ааизынхеит.

Аха ҫхәызбак амшын дҫалоит,
Амш хәашьыз, амра ҫхаз.
Ацәқәырҫа деимаркуеит, лҫарала
Ирҫахыушәа рыҫедырҫхарҫ.

***

Иҫам абзиабара ақәра
Иамазкуа хәа қәрак ҫыара.
Уи аҫаҫхәа имчыдоуп ахра,
Уи аҫаҫхәа мчы амам аҫсра.

Абзиабара жәеинраала сышәзаҫхәап,
Уи ақәра сазышәахәоит сара.
Аҫсуа иқәра ду уи аҫаҫхәа
Ахы ланаркәуеит асаара.

***

Схы сыхьуеит, сгәы бзиам,
Изыхкәа бара идыр.
Быҫазар са сзы бқьиан
Ихәа аиаша, исырдыр.

О, апшза бсымбазакәә
Скаитцандаз анцәә.
Бсывслоит ак мхәәзакәә,
Ас ианбанза, бара-нцәә?!

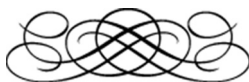
АЛИРИКАТӘ КУПЛЕТҚӘА

Шьта исылшома ахәара:
«Аринахыс уара сутәуп»...
Зынза иахыңеит афәхәара,
Уааи, сымш, сузыңшуп.

Уфызцәә-упызцәә урпылома,
Уафума ахьз арҳара?
Мамзарггы фазәы улыдгылома,
Уабакоу, сымш, сгәазҳара?

Иацы хәлаанза сузыңшын,
Сгәы тыцны ицауан.
Ашыз ахьызшәә амшын
Акәара-кәара еисуан.

Бжьык саҳауеит исызгәакьоу
Ихарамкәә иааигәаны.
О, сынасың иазцагьоу,
Абан дааиуеит, дгәыкны.

ШАМИЛ БГАНБА
1921–1949

САКЪЕИ ШАКЪЕИ

Ахьча Сакья ирахә иман
Шакья лааигәара ихьчалон.
Тынч ашәшьыраҕе, акәахьча дықәтәан,
Аҕарпын аирхәалон.

Сакья иҕырпын ашьтыбжь хаара
Шакья даара илгәаҕхейт.
Зны дизнеин, алашьцара
Далак длыма аҕныҕа дцейт.

Уинахыс есыух Сакья
Ҕшьаала Шакья длызцалон...
Уа дахьнеиуаз, иҕырпаҕан,
Аҕарпын аирхәалон.

Ҕхәызба гәыраз тынчын Шакья,
Насгы цәгья дыгәрагашын.
Аха лгәыла Ҕхәызба Хәакья
Цәгьей бзиеи еиқәырпашын.

Зны дизнеин Хәакья Сакья,
Ҕшьаала длыма аҕныҕа дцейт.
Уинахыс дихаштит Шакья,
Хәакья дхыхны дылгазейт.

Убри азыхэан Хэакъеи Шакъеи
Даара гэгэала еицэхахъеит.
Хэйлқазыкгы ңсышьацэгъала
Ишеибарңсуазгы рбахъеит...

Зны инаиңхъан ахъча Сакъа,
Дрыма аусхэартахъ ицеит.
Ашэ данынхытц, Хэакъеи Шакъеи
Уа ицэгъахэыцуа иштээз ибеит.

Ахъча дшырбаз еиңш, иаразнак,
Иус азбарахъ еихеит...
Ахъча икэахъча изқэа икыдтца,
Ажэа аниртца ус ихэеит:

– Арахэ срыцын асакараф,
Сгэатца тынчын, са сгэыршомызт.
Ңхэызбак дыкэуп хэа аңсабара
Ңхызгы баша сгэы иташэомызт.

Гэнахала исзашшит баша,
Урт ашыцагы рхы ртэым!
Исхароузеи, икэынтэаша,
Иргэаңхазар са сфырпын!..

КЪЫРШЬАЛ ЧАЧХАЛИА
1918–1970

ИСХАРОУЗЕИ
(Ашәә)

Лассы-лассы бысгәалашәоит,
Шаҕа схәыцра балоузеи!
Амацәыс еипш бысфәлашоит,
Шаҕа ба блашароузеи!

Бзиа бызбоит, ишқасхәари...
Уаҕа хәашьас иамоузеи?
Ба бҕы исымхәар иабасхәари,
Ишсабхәара, исхароузеи?

Ааңын ааит! Иңшзарахеит,
Амш шаҕа иңхарроузеи!
Бысзаламхуа сгәы балахеит,
Ишқазури, исхароузеи?

Ашәтқәә фәлеит ибыбышза,
Шьыри, шаҕа иңшзароузеи!
Ҕхызла бызбоит схы анықәыста,
Ишқасхәари, исхароузеи?

Быда ихәартам сыңсҕазаара,
Ишқазури, бхәарузеи?
Ба боуп, сымыш, са смазара,
Ихәә, мшәан, исхароузеи?!

ИСЗЫМГӘАҒЫТ

Бааигәа сыҕан са банызбо,
Сыгәтыха басхәарц сҕаххоит.
Исзыгәағуам, нас ишызбо
Сзымцәажәазо сҕаҕахоит.

Наҕ банцалакь, исхәақәаша
Харт хәнеиқәшәо хәа исызбоит.
Хәнеиниалакь, амца иагаша,
Исхәо сҕамшәо инасҕабоит.

Абас сыкоуп, шаҕа цуазеи?
Сыгәтыха сҕы исзамырхәазеит!
Шаҕагы зы ниасны ицахьоузеи?
Са сыбзиабара мцазеит!

Аха изхәартои, ибасхәақәаша
Шьта хәнеиқәшәо хәа исызбоит.
Хәнеиниалакь, амца иагаша,
Исхәо сҕамшәо инасҕабоит!

***

Лыччаңшь ааџуеит
Акыр-кырхәа,
Ашьха зыхь еиңш еилыхха.

Сҕылцәысыхьчом
Амца скирхәа,
Са сахьгылоу сҕәы царха...

Лыбзиабара
Зынза мцабзха,
Сара исцылоит еикэцэиашо.

Саргы имкыатарц
Амца сатцо,
Агэҗа салоуп сеикэҗыашо!

***

Бзиала хэа басхэеит саныбцырцуаз,
Бсыхэлаччо исбыркит бнап җэшэ.
Сеы натцырҗыаны башта сантыцуаз,
Бнапала иаабыртит агэшэ.

Мѡак сымоуп, уи сымѡа санылоит,
Цытраамтак иҗалоит бсымбар.
Ба бҗны сыҗоуп хэыцралеи гэанылеи,
Ибахалашт лассы-лассы схабар.

Снеиуеит хэа анбасхэа еижыагам,
Исхээз, хымҗада, инасыгзашт.
Убасҗан бысцыла, смархэага,
Еиҗарт са сзыхэан агэшэ.

СЫҢХЫЗ

Баргы саргы бахчак аҗы
Избеит хаштээз хамациара,
Җаҗхыа цлак, амардараҗ,
Иагон икны аҗшзара.

Аапынра аффы хааза,
Ацхеипш ҳара иахҗатэон.
Цыск ахала абжыы җааза,
Абаҳчара цшаала иарцэон.

Барей сарей хҗыцья ххала
Ғалатэан ашыац иатцэара!..
Ацыс ҳацэажэон шэа хаала,
Ашэа – измамыз цыхэаццэара...

Сҗыхеит. Сара сыцсы злахэхэа
Иабаҗоу избоз ацсабара?!
Сацхья итэаз, зыхцэы кахэхэа,
Еихышэашэоз ззара пара?!

Бахьца-бахьяа бсымбо бысцэызт,
Ишыббо, сықэхейт сара схала!
Изыстахыз абри еипш ацхыз –
Бысымбозтгыы лабҗабала!..

СҒЫЗА ЛАХЬ

Нина илызкны
Ага сыҗа, ашыха сыҗа,
Амра анцеиуа, асы анауа,
Саацса-скараха аҗныҗа
Амҗа сықэны санаауа,

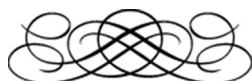
Бара боуп са схэыцра иалоу,
Ғэыла исыцу сахьцалакь.

Аңхыз ссирқәа здызбало,
Схы нықәтцаны саниалакь.

Бара боуп са сгәақра иахәо,
Исытцагылоу шыақа ғәғәс.
Схы ласышьтыр – ибуам, бәахоит,
Бсыкәшоит сара қарматцас.

Са сыззыкәңо аус базықәңоит,
Ұрыцқашья хәа бымхәазац.
Бгәығра аңьаханым сахнарңоит,
Са сзы шәарта қамлазац, –

Бара боуп са схәыцра иалоу –
Ғәыла исыцу сахьцалакь!

ГЪАРГЪ ГУБЛИА

1928

Амза качча-каччо амшын ихыршәлан,
Амшын ихыршәлан бгыыцшәа итчыс-тысуа.
Ацәкәырпқәа рееикәапса итынчза ицәан,
Акәараш илаиан атҳара еисуа.

Ус, амшын агәахыи шәхыиблак нхыццалан,
Амза ахьтаршәыи аәазеит ицхашья...
О, быхәда тарҳа, бцәырымцлан цшахәала,
Ағба мәахытып блашырбагоу цышьа!

БЫСЗЫЦШЫЗ

Са сацсуоуп, са салмасуп,
Сара сақәтәоуп саб иеыи,
Апкәәхәа снейуеит, са сымәасәым,
Уака агәашәәф бысзыцшыи.

Ба базәыкны са бысишеит,
Мра цахә-цахәны бысзыцха.
Бкаитан-зара саршанхәлеит,
Сбырфын бырса, сгәацацха.

Амца рхыи быбла еикәара,
Сара схырхуеит урт маза.
Ба бчамгәырбжыи, башәа хаара
Сгәы инталеит ицхаза.

Абаҕчыда бара ибылоуп,
Быҕны-бгәара еилыргоуп.
Асас днеир, ба баҕшәймоуп,
Арҕар рышьта шәгәашә итгоуп.

Сахь банааиуа, бгәыргъа-гәыргъо,
Са исыздыруам сахьцара.
Сызмыртынчуа, схы-сгәы итыхо
Иуадаҕуп ахәара.

Ас ианбанза, сымацара,
Аҕхәызба бзиа, агәыкы?
Исыт назаза, сылашара,
Иҕәмшәышәу ба бнапы.

Са саҕсыуоуп, са салмасуп,
Сара сақәтәоуп саб иеыз,
Апҕаҕхәа снейуеит, са сымҕасҕым,
Уаҕа агәашәәҕ бысыҕшыз!

***

Ааҕын амра сгәы итаҕхоит,
ааҕын ашәтқәа алашоуп.
Пҕхәызба ссирзак дысгәаҕхоит,
лыбла змыжықәа шҕалашоу!
Ашыжь дааирцоуп уи азахьы,
сылаҕш ашә ишҕалахеи?!
Аттар чырчыруеит уа сахьы,
аҕсабара ҕшзарахеит.

Ахьыр-хьырхәа азы еихоит,
амѡа иқәуп икараха.
Хьхь саатғылан са сшәахәоит –
абзиабара салахан...

Сдыркьякьо лымѡахь са сыңшуп,
аха лхәынгахәа сбартахым.
Лыңшра-лсахьа сгәы иҫашуп,
лыбзиабара шҫастахыз!..

Ааңын мрашла сгәы иҫаңхоит,
ааңын ашәтқәа алашоуп.
Ҫҳәызба ссирзак дысгәаңхоит –
лыбла змыжькәа шҫалашоу!

СА СБЫКӘЫХШОУП

Ба сбызхәыцуеит шәы-цхык еихаларгы,
Сѡыза гәакья, сыңсы балашоуп.
Ҫсыуала оумак иңшзамзаргы,
Имза ибасхәоит: са сбыкәыхшоуп.

Шәахәацны сыңсҫазаара балаңхоит,
Сгәараҫа ламысны бакәыршоуп.
Бааигәа-сигәа зегь ңшзарахоит, –
Аңсуа ңҳәызба, са сбыкәыхшоуп.

Аҫыңҫа цьоухар, каңха-каңха,
Иахьа сышныкәо са схалашәоуп...
Бѡызцәа брылсымбаар сыгәнахахап,
Изури, аҫх лашагы схалашьцоуп...

Са сныжьны тәымцъара бамахар,
Ускан сылағырз ськәашоуп.
Разкыуп ҳабзиабара кьатамхар, –
Ацсуа пхәызба, са сбыкәыхшоуп.

Ашта сьтыцит, ҕа мѡак сымазам,
Сзыкәтәоугы надизам, ҕыкәашоуп,
Дәыпсшәа басхәом, ѡба сылазам, –
Ацсуа пхәызба, са сбыкәыхшоуп.

Ба быгәкра еснагь исымами,
Быблақәа Ритца еипш италашоуп,
Урт зныпхалогы са сымѡами, –
Ацсуа пхәызба, са сбыкәыхшоуп!

АЦХӘЫЗБА ЛАШӘА

Сбылуеит, сбылуеит, сшеибакәу сбылуеит,
Сьпхыз уалоуп, уахи-ени сузхьуеит.
Зыблапхара цәашьушәа исзакыу,
Зыҕцәажәа гәыбзыгыу, ихьзыркыу,
Зчапашья еинаалоу, игәкыу,
Исыздыруамызт абзиабара закәу.

Уара сузхәыцуеит аѡны сынхар,
Сапхья уцәырцуеит амѡахь сеихар.
Ацла ацака ашәшьыраҕ снатәар,
Сыла апыцькәа урыцапхоит, абар,
Икамлазои нас, сара субар,
Азыша иакуа – изыша еикәуртәар?

Сгәы ццышәхап, слакта унтапшыр,
Изуҗаххазеи саркыашәа иңеыр,
Абзиабара азмьжаҗ ихәаеыр?
Иауазеи знык сашта унтапшыр
Ублақәа сывга наҗ иумтәахыр,
Иҗалап мтәыжәәда са сыңрыр!

***

Сгәырғара сзынкылом лхала данысдыло,
Шьоукы лыцзар – са сылахь еиқәуп,
Лфызцәа сразтәауеит амған иаанкыло,
Лымфәахь сниаст, слықәшәар сҗахыуп...
Уажә сааигәа дгылоуп, аха җыстуам,
Ллакта сҗапшыр деицралоит мцатас,
Лыблақәа сцәылтәахт, дсызхьяҗшуам,
Лгәыпшқа згар хәа дшәауашәа имтцарс...

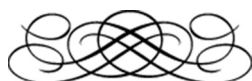
СЫЛА БАБОМ...

(Жана Ачба изку ахьтә)

Быччабжь халоит акыр-кырхәа,
сыла бабом, аиҗамхәа.
Бшьәҗа шытыбжьала са быздыруеит,
сыла бабом, аиҗамхәа.
Аҗсабара бырлаш багәылапхоит,
сыла бабом, аиҗамхәа...
Амра шәтыла бафьчахуеит,
са исхалашьцоит, аиҗамхәа.

Ахәра сныбцоит быччарала,
уи змааноузеи, аиҗамхәа!
Ас сразкыдан сзишазазеи,
сыла бамбо, аиҗамхәа?!.

НЕЛИ ТАРЦҰА 1934–2014

АН ЛЫГӘТЫХЕИ АПҰА ЛЫГӘТЫХЕИ

Исгәлалашәоит, уи кроуцыхуа,
Исабжьалгалоз сан:
– Нан, ибызхаит, ес баухәыцхауа,
Аңсҗазаараҕ бмыццаклан.

Арҗар шьахәқәа ус рхәахуеит:
«Бзиа бызбоит, исыззазом!» –
Сызҗаб, уи бара быгнахуеит,
Бгәы иҗакқәоу брыхьнагзом!

– Аха ишҗазуеи, сан! Иббама,
Ишыбхәақәоз еиңш, егькамлеит.
Исымхәар амуит шыҗа аргама, –
Сгәатқан абзиабара ңыҗлеит!

Сан, уи ацшәҗуеит са сызхара,
Сацышәҗуеит иара саргыи!
Аиаша басхәап, сан, сгәазхара,
Испырхагам зынзагыи!

АҢЫПҰА ЛБАЦӘА

Шақа ибзиоузеи, шақа-шақа,
Арҗар шьахәқәа – сызбахә зхәо!

Азә дц̆оушьап, азә дыц̆хоумшьап,
Икаты-шәато, митә к̆ацо!

Акәаск̆а ихалоит еихыц̆-еитцып,
Снареихырхәауеит: – Шәтәақәа! –
Сгәы ґагылом, ицоит итып,
Сыдмырц̆ьандаз, анц̆әақәа!

Сырхаг̆ежьуа амбатә схоуп,
Уаф̆ы ишимбац̆ са с̆еырбоит!
Ируа-ирхәо зег̆ь мц̆уроуп,
Исгәамц̆хакәа ц̆ас с̆ыччоит.

Иахынзасасу – са с̆тыц̆хауп,
Ианындәылтц̆лак – бзиала ицеит!
Сара ґыц̆ еиґа сгәазхауп,
Избанда, иуеиц̆шыз уаф̆ дсымбеит!

СЫМАЛА СОУП...

Сымала соуп, умала уоуп,
ґаиц̆әыхароуп ґф̆ыц̆ьа,
Лакталада ґагәґыхажәа
ґґәах̆ьюма кырц̆ьа!

Аулица ганках̆яла
сымала санызар,
нырц̆ә узбеит ґәа уах̆ь сиасуам,
издыруан сгәйс̆еанызар.

Сѡызак, сықалак са сихәлаччар,
уара угәы иалымсын,
гәнахарала усзымхәыцлан,
идыр, уи намысым.

Хәыццәа рыгәта ҳа ханыҕоу –
ҳаицыхгылом рыба,
Хара-хара ҳнеиѡыслауеит,
ҳаибадыруеит гәыла.

Аха цьоукы-цьоук ҳагәлымцәахқәа
ҳада хашәа рымам,
Инхәыцаччо еибархәыт-хәытүеит:
– иаадыруеит, аха шәымам!

Аха ҳамам! Аха ҳамам!
Ожәтәиала аха ҳамам!
Аха гәыла ҳаибадыруеит
уи акгы ахарам...

Сымала соуп, умала уоуп,
ҳаицәыхароуп ҳѡыцәа!
Аха издыруеит, ишеилартәоу
ҳагәқәа шәтышла иѡыча!

Хәицыҕамзар – игәнызгауам,
ус иахәтоуп азыноуп!
Уажә хәычык ихәантәзаргы,
наҕ-наҕ ихазыноуп!

УАРА САРА УСЦӘЙМШӘАН АХААН...

К. Ломиа изкны

Уара сара усцәымшәан ахаан.
Сара сҕынтә иумамыз агәалеи ахьааи.
Сара уара иуцәымҕыу,
Ацәымҕ еипш итцәымҕыу,
Уа угәы уазырго,
Ахьымзг узырго
Ак узыҕацдом, иузызуам ахаан!
Уи уара иумамыз игәалан, ма ихьаан!

Уара сара усцәымшәан ахаан!
Уара сара сумамыз сгәалан, ма схьаан!

Сара агәыргъарей
Агәазҳара-агәахәарей,
Уаџ изтәмлац агәи
Уаџ имоуц аразҕи
Уара затцәык иустарц азыхәан мацараз
Сизшәа збоит сара ианшаз, ма
ианлашьцараз.

Уара сара усцәымшәан ахаан!
Сара сҕынтә иумамыз агәалеи ахьааи!

Мышкы сизар,
Мышкы сыҕсуазар,

Урт аџмшык ирыбжъазо,
Урт аџмшынк иртазо
Сара сыџстазаара уара иугсыжъуам ахаан.
Уара уџстазаара сара исыгмыз ахаан!

САРА ИУАСХЭОН...

Сара иуасхэон,
Убла иџасхэон
Ахаан исымхэац,
Исызиамхэац атэым.
Сара уеитасхэон,
уара уеиласхэон
џсуа маџэала
Уханытэ-ушьапанытэ.

Ахьеџхэа срышхауа,
Аффахэа схахауа,
Снаваланы
Ќэбина асынтэи,
Ахьхьахэа сысуа,
Адыххэа саџасуа
Снаџатэахны асыртъ,

Ашьыжь,
Амра џыха аџэыртџраз,
Узынџэџыча злытџра сны,
Ахэылбыхеа,
Амра аџашэамџаз,
Иџышьџысхзар изахны,

Укәымжәы-укаба,
Ууапа хәылда,
Сыхъз аганаф инанцаны,
Уеихалашо,
Уамбар амуа
Усыргылазар иушәцаны,

Изтахыдаз
Жәѡантәи амра,
Иабатәииз
Цхыцәца амзагь?!

Дабатәииз
Кабарда пхәызбаз,
Зразкы лаша
Ухъз анызцаз?

Дабатәииз
Псыуа пхәызбаз,
Абас уфыча
Уака унзыжъыз?

Дабатәиу
Хатца-рпызбоу, –
Лакталагы
Ажәакгы ззымхәаз?

Чоухәа бжы царк
Уаха изхымгаз,
Ашьха гәарагь
Иагъзахымцаз?

... Сара иуасхәеит,
Убла иҗасхәеит
ахаан исымхәац,
Исызиамхәац атәым,
Мышрақә уеитасхәеит,
Мышрақә уеиласхәеит
Җсыуа маҗәала
Уханытә-ушыпанытә.

ИҖАМ, ИҖАМ...

Алаф

ИҖам, иҖам,
Ахацәатцәҗба нцәеит.
Иҗафсыз ашәышқәсақәа
Ртәылаф инхеит.

Икақәхаз ажымжәеипш,
Харак икақәхеит.
Иҗацәыз аиахәеипш,
Рымшқәа җацәхеит.

Рхы уқәырцом, рычедырзуам,
Иухтнырцом рыҗсы.
Ухьзала гәаҗракгы
Рзышьтыхуам бзанцы.

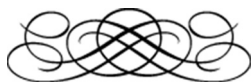
Тариелгы дыҖам,
ДыҖам Авҗандилгы.
ДыҖам Сасыҗкаагы,
ДыҖам Абрыскыылгы.

Отеллогь дабакоу?! –
Ромео – зынзаггы!
Икам, о, икам
Зеызшыуагь – узшыуаггы!

Азэы уихызбаауагь,
Бзиа узбоггы,
Ашэа ухызхэаауа,
Унышытцаа узгоггы!..

– Кашырроуп!
Набетроуп! –
Ус еицш шэфашэеит!
Аамта цэгьяк,
Аамта цэгьяк
Ахэса хташэеит!

АНАТОЛИ АЦЫНЦЫАЛ
1930–1977

***

Цацхьа итэыхит амза,
Абар иахьышеи-шеиуа.
Сыбла ихгылоуп сымцае –
Исыцуп сахънеиуа.

Цацхьа итэхеит амза,
Избом абла цкъара.
Ифыхоит абар ашьыжь,
Аха иаттам хаара.

Цацхьа итэыхит амза,
Сыкоуп сымацара,
Иарбан мзоу исзалбхуа,
Уа, ихэа, сылашара!

***

Сара скэаскъае ахала иазхаит азахэа,
Ашьафьаркэа еитцнахзеит, абар, еитцыхэхэа.

Сбыркыыл аекылдан аеаргэгэеит, аеахаит,
Аидарагь азышьтымхуа акыр ичкэахаит...

Саазкэылаз саргыы агэыларахь снацшлоит,
Слапыкэшэа сафалоит, ссиршэа сыччоит...

Аха сгэыларае афнашэкэа аркыуп еикэфаца,
Аценцыыр даеацъароуп иахьарту ипхаза...

Сыкоуп макъаназ, сыкоуп сара акала,
Сыкоуп макъаназ, сыкоуп сара схала...

Аха жәаха идыды-мацәыст, ақәа канаршит,
Сара сәыцзахан адәахыы снацшит...

Сгәы иғаз зегь адырзаап ари са сзахәа,
Иарггы агәыларахь иарххеит анапқәа.

***

Аңсың еиңш абзиабара ласын, иласзан,
Амшын еиңш абзиабара агәы ҳаракзан.
Амзеиңш быблақәа цон итыңхо,
Амреиңш сгәатцағ аадын табырңхон.

Азыхь аҕнйтә иаагаз аирызггы тәын,
Ссиршәа агәы тынчза ҳа иаҳзыңшын,
Аха икаҳаит аирыз, азы иғаз кағәеит.
Ирҳаз абзиабара ажьеиңш ишәаҕеит,
Азәггы иғахзам аирыз антацәу,
Нас дарбану ҳауа изатцәу?!

***

Аңенцьыр аҕынтәи бааңшлоит,
Сара сышқа ңшьаала.
Сарггы ахәыцра схаңалоит,
Ус ицом мышкала...

Ғаһнқәа ахьгылоу еиҒаңшлоит,
ҒаиҒаңшлоит ҳарггы.
Ғабжьаратцәҕья ибжьысны ицоит
Q-Ғаһкны q-мҒақы.

***

Жәаха иаалыркъан ишәтит абгызра,
Иҫыхеит убасқан ицәаз са схәыцра...

Иацлеит амшгы ишеи-шеиуа,
Амра быцуп ба бахънеиуа!...

Бзиа ишқазбо ааңын амра,
Иарлахъыхуеит сара сықәра!

Акрамоума адәы снықәлар,
Снарацлабып уақа ахыбқар...

Цъара сыцап, цъа сыхәмарып,
Атахызаргы Кәыдры сырып!

Уаанзеицш абаз сзышьтымхыргы,
Акрамоума иара уигы?..

Аха адунеи хырымкаазар,
Саргы зинқәак стәуп, исазар...

Зегы рзықәан амра пхозар,
Ахы, исхароу бара ибқәозар?!

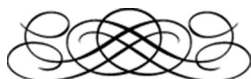
АМЗА ИАХЫЗБАЛТ БХАҒСАХЬА

Амза иахызбалт ба бхағсахья,
Нас саангылеит сымтысуа,
Ба бшеи-шеиуа бгылоуп сақхья,
Быхцәы еиқәара ду шыққыруа.

Быбла агәы тбаа са схиңшылоит,
Амшын иафызозу та змазам,
Хәыцрак сыжәтан сааныбкылоит,
Бгәы иңоу ажәа ба ибымзан.

Ба сбыхәаңшуа сара сгылоуп,
Амза аеатәахт, уашьта шейт,
Уеизгы сылаңш бара ибылоуп,
Саңхәа бгылоуп сыбәаңшуеит.

Бара ибдырыр ас сышгыло,
Хырфы ззыбуаз быгәбылра,
Ҙагыа ихыбфоз уажә ихбыртлон,
Аха ҳаиңыртҳеит ҳарт ҳара.

ВЛАДИМИР АНҚӘБ
1928–1987

***

Бхы-бҕы агәылқхаауа бхахәеилархә,
Гәилшәа игәыкуп.
Шьабысташәа беилыхха-еилыхха,
Бныкәашәа хыркуп.

Бзара тхәаа, аха беилартәоушәа,
Быкоуп беиқәҕаца.
Зегь еицеиқшны бгәы рызтоушәа,
Бҕабызшәа хааза.

Җалалрала ма блеицәоума,
Бықәлак пату зқәу?!
Нас икалеи, бнапхы цәгьоума,
Изысцәыбзазеи сгәы?!

***

Саҕабымцан, сбыхәоит, саҕабымцан,
Икәандазас сажәақәа хабымцан...
Ишсыхь хәа сыздыруам усқан,
Сгәы цшқахеит бансыхәақш бара...

Аха шыта рәырыцсахт аусқәа,
Уаха саргәақуам ббара...
Саҕабымцан, сбыхәоит, саҕабымцан,
Ибасхәаз ажәақәагь хабымцан!..

***

Ашхам сылоуп, ашхам,
Сгәатца иҗалт, сбылуеит.
Хәшәыда са сеиқәхашам,
Сцәа-сжыы шуеит, ишуеит.

Са сгәәтеиуа сықәуп,
Ғынч сызтәом җара.
Сыхаара, ашхам сыбтеит,
Ахәшәгы сыҗ бара!

***

Дабакоу сыззыңшу, дабакоу?
Исашәхәи абри са сзизеи?!
Ла дсымба слызхәыцларц азақәу,
Ма сшаны сзықәу адунеи?!

Ишсымаз мацара агәыҗра
Мәакаҗ дысҗылап хәа зны,
Иҗалеит схахәы еилыҗраа,
Схагәҗагь җыашза ицәыхәны...

***

Изурызеи, сабацари:
Сшыңшыз саамҗа хыҗазеит.
Сашьцәа ирзызуша җацара
Лзыхәан схы сахыбаазеит...

Сгәы-сыңсы азәы исцәылгазан
Хьатшьяк уаха исзыҗамтеит.
Са сахь ла лшьяҗа еихылгазом,
Ма даҗәазә иахьгы дықәымҗит...

Лхы җыа илырхар стынчымзи.
Стынчымхаргы исымчузи?!
Мчыла схы сырҗыхарын –
Саргы азэы саалыхарын...

***

Зегь акоуп иахьоу, уахоу,
Бара боуп сзызхэыцуа.
Бара боуп, ааи, җсыс исхоу,
Сахьнеилакь исыцу!..

Снеиуеит уахагы сзацэха,
Хыхь амза шеишеиуеит.
Аецдэақэа еикэағға, –
Еилыҗыҗыаауа иҗхеи-җхеиуеит.

Бықэсыргыларын снапы,
Аецдэ рыгэҗа бѡага!
Ажэѡан иамоушэа мшаҗы, –
Бкаҗхартэ бгэазырҗаган!

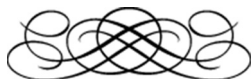
Ажэлар хьарҗшны идсырбон
Быш-ецдэа хазыноу!
Башэахэ сҗэаларын сеырбо...
Сзыҗоу – бара бзыноуп!..

Ажэѡан җагы агэаҗы
Иахбахьоу ецэамзаап.
Бѡаҗхьа еицакит ахаҗы –
Иамабкуазеи амза!

Сынасың-хәы, са сразҕы –
Сыецәахә банкыдла,
Нас уиауми зегь рыцкы,
Бгәы халал ансыдла!..

Зегь акоуп иахьоу, уахоу,
Бара боуп сзызхәыцуа.
Бара боуп, ааи, җсыс исхоу,
Сахьнеилакь исыцу!

КӘАСТА ГЕРХЕЛИА
1933–1996

УАРИДАДА

Атх тәцара, атх тәцара,
Иушо злахьынтҗада?
Абар иқәлоит уажәшьта ашара,
Аха иамам тыхәаҗтәара –
Иаафәуеит Уаридада.

Уа дызхәада, уа дызгада,
Уафәы имахазакәа,
Уаха хқытан еимыртәада,
Иззырхәада, дызтыпҗада,
Уаридада мақәа?

Ахәса хәыцқәа рыцәа җыалан,
Игәжәажәо иқәзырхәада?
Урт амалагь ргәы акалан,
Ааҗын пшахаа рхы иҗалан
Иҗамзи тынхәа!..

Дышпәфәыстаау урт рәыза,
Шәыпшишь, имхәазакәа,
Илтәахит лыпсы иахмырза,
Бзи ишылбауаз дахзыза –
Уаридада мақәа...

Иагәылахәхәа аҗых каххаа,
Ашәа гоит аккахәа.

Иаҕэымтуандаз, шыри, уаха –
Икэҕсычхауеит ахэхэахэа.

Уаридада, уаридада,
Дрыма ицоит аҕаца,
Уаридада ахыџуеит ҕаада,
Анаҕьалбеит, пхэыс дызгада,
Ма ицада хаҕа?

Мақа лоума, Шьяқа лоума, –
Пхэыс дигагар Кэақэа?
Хаи, ҕыушьт, асеипш жэбахьоума,
Аус злоу убри аума, –
Ирхэалааит иҕымтэакэа,
Уаридада мақэа!

Мшэан ицэҕыоузеи, ара ус еипш,
Икалазеи ихэартам?
Маза игэыргыоит ани аби,
Зегы ирдыруеит, чкэыни зҕаби,
Уаридада шшэартам!

Уаридада, уаридада,
Уаридада мақэа.
Уа дызхэада, уа дызгада,
Пхэыс дызгада, хаҕа ицада?
Аус злоу убри акэым, –
Ирхэалааит иҕымтэакэа,
Уаридада мақэа!

БЦЕИТ БАРА...

Өаңхьа – схала. Схала схэыцра санахан,
Сеидырххала аҗзамцқәа срыбжьахеит.
Ураҗагалан ацха-фөы лахалахан
Ианкәазо – са сгәатқан җацәрахеит.

Бцеит бара, бцарамзашәа, пшьаалаза,
Бнаскьацпхьаза ачыхь ааскьоит, иааскьоит.
Сышьхынпсылан сгылоуп, сзамөа шыа-алазам,
Сгәыҗра сныжьны, схала сныжьны ицоит.
Бцеит бара. Лаҗырзушәа еишьталаны
Ғымт, пшьаала, еишьталон абыҗқәа.
Җзеиҗырцуамызт, хаблақәа еидхаланы
Иматанеиуа «Map!» хәа ихәхәон хәгәқәа.

Бцеит бара. Амра шкыдыз ахәлара
Иалагазшәа сыблақәа лашьцоит,
Сеазсырхиошәа мөа-хнымхә ззырхәо ақәлара
Ихьантыцьза сыжәөақәа еикәаҗсоит...

Бцеит бара. Уаха усгыи мөаказам,
Псыхәа змамоуп, усоуп, нас ишҗа.
Цәгыак аҗаңхьа бзантц снапы сымөахазац
Аха арака, иказам хәарҗа.

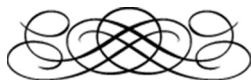
Цхагәаз амра уа уазхьит хәа иузтода!
Мамзар цьыҗтәи ашықәс ғыц – сынтәа...
Абзиабара анаиша аамҗа цызҗода,
Уи аацәыркьоит уаныҗшзам зынза.

Бцеит бара. Сгәы амца акуеит еиҫа-еиҫа,
Сгәы ахәра анылеит, ахәра ҫара зқәым.
Сеҫеибарбо шьюук еилацәкәуеит.
Иҫшзам аха
Изыурызеи, сақәшәеит ианакәым.

Бцеит бара. Адунеи сзытшәарахеит,
Иҳамчузеи, нас бцагәышьяз, бца!..
Снышь зызымтцауа азыблара иалахеит.
Аҫкы асырkit инаган слахьынҫа.

Бцеит бара. Ус назаза быкәзарц,
Бысзеиҫшызарц амра аҫашәара,
Сара сгәәкҫреи сара сгәыхьи брылазарц,
Баразәк бакәзарц схьаа зыртәара.

Схала, схала, схала схәыцра санахан –
Сеидырххала аҫзамцқәа срыбжьахеит.
Ураҫагалан ацха-фәы лаҳалахан
Ианкәазо – са сгәатқан ҫацәрахеит.

АЛЫҚЫСА ГОГӘУА

1932

***

– Бабацои ас шаанза
Ибысуа аңшахәхә? –
Ҙазхара баабаанза,
Бабацои бкахәхә?..
Ажәтыс зызхәзеиңш,
Иныжьны бытра,
Азиас аҕәытәеиңш,
Иаңырцуа аҕәара?..
Быбла еиқәарақәа
Еиңшеит азыжь,
Быхцәы аңарақәа
Бықәуп еиужь...
Са сҕны ибзеиңьуп,
Ҙахәмарлап еиҕа,
Сыхтуп, сеимаадоуп,
Аха
Слахәыхуп схаҕа!..
– Саҕамыз, саҕамыз,
Саҕамыз схәычра, –
Исхамыштзо
Слеишәацәҕьа-хымхәыц уара!..
Жәибжь сырхытцны
Сҕалеит сара,
Схәычра, суңырцны
Сцоит тыңҕара!..

Ароман «Азиас ццакуеит амшын ахь» аҕнытә.

ПЛАТОН БЕБИА

1935

АҤАЦА

Ачара ду аилашымтаз,
Амҳараҕы бжык аагеит:
– Унан, иҳахъеи, сыпсындаз,
Иаҳхымзаауа ахымзг аагеит!

Нас имазамхеит, иаргаман,
Иааикэыргэақазарг зынгы.
Иприт уи, амтэыжэақэа аман,
Иагьяарылафит зегы.

Атамада дызэахаз атэца,
Иқышэ ишазпшыз инхеит.
Нас ихэлэшээз ибжы инацта:
– Шэанацъалбеит, хтаца дцеит!

Уа изыркыкыуаз аркэашага
Иашэа мѡабжара иѡахтэеит.
Уи ацсахит аршанхага:
– Амитэ хахыт, хтаца дцеит!

Иеицыкэашоз анхэеи абхэеи,
Ишышьапцыркыакыз инхеит.
Рлымха итасыз – рыбақэа архэеит:
– Аа-а, хашқалшы, хтаца дцеит!

Ипқаауа абас зеггы ирылан,
Ассир – ассир канатон.
Игылаз дыртәо, итәаз дыргылан,
Ахи-атцыхәеи иахъзон.

Ус уаҕа агәыла тахмада,
Дахътәаз җааитит абас:
– Дадраа, хтаца дцеит, избанда
Илбаз иакәзам дыззааргаз!..

АДЫРГАНЦЫХӘА

Ашта атцыхәа, адырганцыхәа
Тапыр-тапыруа инатәоит.
– Кыр сыхәозар – уара усыхәа! –
Атыцьха днацшын илхәоит.

– Ааишы дамоуп хәәнаҗа, аха
Дыззаауа са сакәу, сакә...
Лыхцәы мыждагь иалтом таха,
Леалыргоит ацәацшь, асақә...

Дагьындәылкьоит, ашта атцыхәа
Адырганцыхәа пыр-пыруеит.
Сишь, дызустә, ицпраа иеыхәа,
Ғыуаф хатцакгы даауеит.

– Хаи, закәызеи аәнаҗахәа?! –
Дагъуеит, ацтәы иалыргоит.
Дныкҗас-аакҗас, ажәжәа-пцахәа,
Лара лтәалагь еиллыргоит.

Деитандөйлкөбит, ашта атыхәә
Адырганцыхәә ңыр-ңыруеит.
Уа иеырба-еырңоит аеыхәә,
Аа, даауеит, даауеит, даауеит.

Аха убасқан, ашта атыхәә
Адырганцыхәә ңхатцаны,
Арбағы ашьтан, иамта ңсыхәә,
Ғыргәәң-ғыргәәң катцаны.

– Уннан, уннан, ахышь иагаша! –
Дазыңшуеит лыңсы цаны.
– Дымҗахытңыр са сызгаша,
Уара уимтцастцап узны...

Ашта атыхәә, адырганцыхәә
Арбағы иаршәән наң иңрит.
Арңыс ахы дмаахт иеыхәә,
Лара лышкағы дымнаҳәит.

Ишынеималтәара абыржәытцәкә,
Атыңьха җаалтүеит абас:
– Са испырхагоуп арбағытцәкә,
Хатцағы узлацозеи нас?!

АҢАК

Уа-а, ихаднагалаз дызуста,
Җлыркәәтоит шаххәоз, хлыркәәт?!
Уа-а, илызуам, рхәеит, абыста,
Дацәшәоит, рхәеит, акәаткәат.

Цыкахра ахаҕа данылан,
Уа апырпыл мыждак иауам.
Уи дагыҕыуеит зымҕа дгылан:
– Уаҕа иагысфом, иагысызхуам!

Ус, аа, заагара дахънеиуа,
Дымнеицгыи шаххэоз хаҕшны,
Даауеит лнапқәа ыркэаталеиуа,
Хаҕжал-затцә амҕан иҕҕены.

Днахашьтын ажэхъара цахэа,
Хажә-машьца аблақәа кшаҕеит.
Ишамчызгыи ианцыгы апқацахэа,
Лныга ахьцаз уаҕа илымбеит.

Аз-нырцә дхашьтын лагарахэа,
Лсакәлеи хәыцгыи ҕшзаза иртәны.
Ишәфеит, лхэозшәа, шәызгарахэа,
Ахәархәы хзаалгеит ирдыдны.

Хамҕыркәараҕны сынтәа азын,
Амҕы шышьтазгыи ихияны,
Аиха рыхха лшьапы дласын,
Мызкы дхаман дырианы...

Ақалақь зҕаб дахэом хқыҕа,
Шьта иарбан илуртцара?
Спа-затцә дырфеит, хыс дызкыда,
Шьта ишпакастцари сара?..

Анхәа убас ахтысқәа лроуит,
Икәлыргылон шәызтаарак...
Ус, сишь, аҕаца ҕа длоуит,
Иагыйкаитцеит зегь рҕак!

АҒЫНАҒА

Са сбыкәыхшоуп, ахцәы қамыз,
Маңкғыы баазырқын, аха...
Асдәҕья бықоуп хәа сықамызт,
Блеишәа цәҕьазаап хәынаха.

Мшәан уажәакәын, сара аитамхәа
Арт атәцақәа анспырызга.
Хтамада иҕаңхья сзеитабхәа
Иарбан, ас сызцәырыбга?!

Уа раңхятәи анапғыы сәаха,
Сеигәырғьатцәа изжәын, аха...
Сбыкәыхшоуп, сыцәамызт әаха,
Шьта исылыжжит, хәынаха!

О, иқалозар сеитабыхәоит,
Нақ испырга бнаханы.
Иамузозаргь сеитаныхәоит,
Изжәуеит сәаха-әаханы.

Сара әеисарагь сыздырзом,
Сымч уиағьы ипысымшәац.
Еиҳабысхәа зегь хаздырцо,
Ахаан игәы пызымжәац.

Изжәуеит сымч ахьынзақәхо,
Иалшом сааңса-скарахо.
Амала, идыр бара шбакәхо,
Уиағьы ахара зхарахо.

Шақа ыжәне, шақа аццатәузеи,
Ных, ҳаркәатп аңқарақәа.
О, са исылсит иззатәузеи,
Бара быбла аңқарақәа.

Амға сымоуп, уа измаҳада,
Зныккыран исзыжәуазар,
Са сағамзааит, ынаҳада,
Ағызцәа шәынсыжыуазар!

ИЗУРИ, БЗИА БЫЗБОИТ

Уа амра игыло бадыскылоит,
Амрағ – адунеи лашоит.
Сшьаға еихызгар – ба бысцылоит,
Изури, бзиа бызбоит.

Ацарақәа ашәа еимырдоит,
Урт рыбжы хаа угәы тнагоит.
Ба бажәақәа амцәыжәға сыртоит,
Изури, бзиа бызбоит.

Шыжы абаҳчағ ашәтқәа ғысхуеит,
Бышреилаҳауа агәра згоит.
Быхыыз хәаны, иныцак ғыстуеит,
Изури, бзиа бызбоит.

Са сгәы иңоу абас-абас хәа,
Цъара иаасхәар – еимдыркъоит.
Азәы затәык – бара ибасхәоит,
Изури, бзиа бызбоит.

Ажәа-пшаахқәа есымша еизыскуеит,
Даргь сыцааиуашәа сдырбоит.
Ирылху сажәеинраалагь бзыскуеит,
Изури, бзиа бызбоит.

Уа амра игыло бадыскылоит,
Уи җашәоит – бара блашоит.
Сыбла еихьысшыр – ба быхгылоит,
Изури, бзиа бызбоит.

АЖЪА ШКӘАКӘА

Сара абри аңхәызба сеилалгоит,
Дсылахәмаруеит ңшқатқас.
Абри аңхәызба дызбеит, сгәалтоит,
Акәарахәа сцоит сеитқас.

Сара сзыхәан қас дыршама,
Змоурахә мызыз амзаға?
Илашьцама, афны лашама,
Иахьеихылго уи лшьаға?

Сылаңш лықәшәа-лықәшәа-лықәшәо,
Лыбзиабара сист, афаст!
Амитә лықәшәа-лықәшәа-лықәшәо,
Лара дмарахәуеит абас.

Сахзызо, сгәы иҗоу сахгәаҗуа,
Санцәажәо, снапырҗәычуа,
Ажәцарақәа ааит хәа Акәа,
Зибнаҗоуп ла дахьыңшуа.

Са сгәы тыгыҕаа акы саҕызар,
Ахәытаччара ла даҕуп.
Иахьа дааиран уи слырҕшызар,
Уатҕәы дубап, са сыңшуп!

Санеилахоу, ла лзы сусдоуп,
Са сангәау, ла дыччоит.
Илзымдырзоушәа сызуҕтоу,
Дсывсуеит, сыңсахы еиҕәыччоит.

Наҕ сылпыртцыр, дшыҕоу усоуп:
Дыҕоуа дсышьталоит лыҕеҕьа!
Ажьа шкәакәа зкыз сиҕызоуп,
Арахь саҕашәеит лыцаҕьа!..

Сара сгәааит, сара сыхәеит,
Сара сыччеит, лытцшәа збом!..
Аңсышәала уи сылмышәеит,
Ааигьы салхәом, мапгьы лхәом.

Сара абри аңхәызба сеилалгоит,
Дсылахәмаруеит пшқатцас.
Абри аңхәызба дызбеит, сгәалтоит,
Аҕәарахәа сцоит сеитцас.

Са уи лҕаңхьа исымоу ҕыкоуп,
Ларах – сақәлыршәоит оума.
Исзынхаз акы зацәыкоуп:
Саб иеыхәа, саб иоупа!

МУШЬНИ ЛАШӘРИА
1938

АХ, ШЫРИ...

Уахазыхәә исалхәеит хәиниап,
Саргыы исызламхәәзеит мап...
Ах, шыри, ах, шыри, уаха,
Иауандаз, иауандаз ақәә, –
Исоуан нас афытца!..

Исгәалашәоит, ашәтқәә еизга,
Аакыскыа лышқа санцоз,
Амѡан гәаныла сызхәоз:
Ах, шыри, ихкәондаз ақәә!
Ах, шыри, ихкәондаз ақәә!

Нас, аамта, исахә, ухатқы,
Исыт сызтцаара ацкы:
Сычкәынра абас еипш сзақьо,
Сымѡа лассы-ласс сзахкьо?..

Итцегь – исахә, ухатқы,
Абри сызтцаарагы ацкы:
Данбазбои, зыбла тыпцо,
Назаза... назаза исгәапцо?

...Бзантык икамлоушәә азхара –
Сгәы сыпхәоит, исыхоит хара...
Ах, шыри, ах, шыри, уаха
Иауандаз, иауандаз ақәә!

АНАСЫҢ АЗЫ АШӘА

Иархәа, иархәа, сылашара,
Иархәала ачамгәыр, –
Сыказароуп бааигәара,
Сағашәеит бытцәгәыр.

Ашәахәара са сазказам,
Аха бзиа избоит.
Ихааза иҕоу абжыы схазар –
Баргыы цәгьа ибгәаҗоит.

Аха уи абаҗдырхагоу,
Ишәахәоит җагәқәа!
Анасың ахь җамға нагоуп,
Иеикәыршоуп җнапқәа.

Нас иархәала, сылашара,
Иархәала ачамгәыр, –
Сыказароуп бааигәара,
Сағашәеит бытцәгәыр!

АЦЫХӘТӘАНТӘИ АГӘЫЗРА

«Утцәыуала, утцәыуала!» –
Ахәон игәы ишыз.
...Ипцшзамызт аҗсыуала
Дитцәыуар ипцхәыс!..
...Дышгәақуаз, жәацуха
Илхыцит лыҗсы.

Уаха уи дѣыхом,
Дагыбом бзанцы.

Лықара лымфацызт
Макъана митәык,
Икоуп илхылцыз
Арқарцаа хөык.

Қсыжроуп уатқашьтахь –
Дартоит анышә.
...Дгылоуп иөн ашьтахь,
Дкылыңшуа ахышә...

Дыфналеит ауада,
Дахықәыз тхыбжьон...
Тхыбжьонгы ажәада
Гәырқала ичаңшьон.

Идәылцит еизныжны –
Еиңыртырц дара.
Идәылцит – атыхәтәан
Дибарц изхара.

Уатқашьтахь, даныржуа,
Итәыуап зеггы.
Уатқашьтахь, уатқашьтахь
Итәыуап зеггы...

Ускан – даңсыуами,
Дхатцоуп, ичхап!
Аштағ атәыуара
Далагом, мап!..

Ианеизынха рхала –
Дгәаҗит такәы...
Итҗихын иххәала
Ихәеит лхахәы...

Лылахь, лзамәа
Цшьяала дагәзит...
Зәыр иааира дацәшәама? –
Ашә ахь дыҗшит...

Ихаштуам ахаан –
Дафарггы анышә:
Илаҗырз ала
Ирҗәандон лқышә!

...Дааныжыны иҗанынеиха –
Лыбжы иахауан...
Адунеи зегь еидараха
Игозшәа ибауан.

ЖАННА **(Ацикл ахьтә)**

Амшын хықәәҗ хара хаибадырит,
Уоуп дыссирха ларггы иахьлызха.
Ицахә-цахәуа цәанырракгы снырит,
Исызгәакъаз абызшәа ансаха!

...Издыруада агаҗахь ихытцар
Са сынасыҗ, хара амшын ихыз?

Издыруада сышка дымѡахытцзар
Уи аңхэызба, схэыцрақәа зызкыз?

...Амшын хықәаѣ хара хаибадырит,
Нас хаикәшәеит иахыыкамыз амшын...
О, издырит, уи нахыс издырит –
Ааңынрак аѣыхара иаѣын!

Аха са сҭагылоуп шыҭа ѡажәифба,
Бара уаанза быказам, избоит...
Жана, быхъз ианаалаша арифма
ѡаңхъа сқәыңшра мшынны иаанагоит!

...Аееибыҭо еиҭа ѣыц исыжәлоит,
Зны сара сынзыжъыз ацәқәырҭа...
Ихьанҭоуп,
Иагыцәгыоуп уи агәыжәла:
Иаҭаххар – сагоит ахы сҭарҭа!

ѡаңхъа гәыҭрак цәырнагоит, иѣыхоит
Ацәанырра, хьшәашәаракгы зқәым...
ѡаңхъа Жанна бышка иара сыхоит,
Аха шыҭа ихьшәашәозар сҭахым!

***

Амаҭц буан убри ауха ачараѣ,
Ауха быздырит хәа басхәарггы –
Мцуп.
Аҭәца-па ибкыз азара-па бзаран,
Бгәахәара, бгәыргъа –
Сгәатца иҭашуп!

Зымтәыжәә ласу
Аңарҗалык хәыч баҗызаха,
Бааиуан са сышка уажәы-уажә быччо.
Ашьтахь, о, соуҗшәыл,
Иссиру сбырфын цаха,
Цкәынак днабыҗхьан –
Бықәлеит бкәашо.

Бхьаңшуан уажәы-уажә
Снеины снабыцкәашарц,
Мап, уи сзымгәаҗыт усқан сара.
Арҗарцәа неиуан –
Баҗхатәрала ибеиҗырбарц,
Амтәыжәә шьтнахуан зегь рыла аҗара!

Жәа мхәазакәа сыбтәыбтәуан гәаныла,
Ажәәан ахь бхазгалон,
Бныҳәәәа зжәуан.
Ахара снанагон хәыцра цаулак,
Мазакгы сгәатцаҗ амч аҗауан...

Икоума анасыҗ?
Икоума агәырҗара?
Ма лаңшҗашәароу?
Исашәхә, изакәи?
Иацәәәоу сзеилымкааит сара абзиабара:
Азшәах иаҗызоу,
Мшын цәқәырҗоу уи?

Зны мшынын –
Са сзыҳәа,

Ла лзыхэан –
Из-шэахын:
Амшынгы аз-шэахгы рымѡақэа кын.
Ашьтахь ицэырцуан ртыпқэа еитныпсахлан:
Са сзыхэан –
Имцын,
Ла лзы итабыргын...

Исахэ, нас, иахзеипшу,
Җаиниара иаѡеипшу,
Анасып хнаѡума хара хѡара?
Ачара хажьеиниаз
Җа хзыхэан имѡамшу?
Ма убри амѡа нтэоу иара абра!..

...Аматц буан убри ауха ачараѡ,
Ауха быздырит хэа басхэаргы –
Мцуп.
Атэца-па ибкыз азара-па бзаран,
Лашара-гэапхарак
Сгэатца иташуп!

***

Пшак са сышка гэгэала иасит,
Уи са скэыпшра еимтцанарсит,
Ашьхеи ахреи са сырѡоуп,
Агба шкэакэа инеиуа стоуп...

Цэаныррак сымтцанарст, сышьтнахит,
Етэак сыпсадггыл аѡ сыхнахит,

Ихьаңшит сара сахь блақәак,
Снапқәа рахь иааскьеит напқәак...

Ашәтқәа хырхәеит сара сышқа,
Амра ччеит, са сахь ихьаңшын...
Сымазақәа адыруеит Ақәа,
Сара сзыхәан Ақәа мѡамшын!..

Ашьац уархал саңхьа икаршәуп,
Ғхыз-хаа ссирзак акәа сґаршәуп,
Ғәык агәеисра салагылоуп,
Насықк амтәыжәѡа сытцагылоуп!

Ғшак са сышқа гәғәала иасит,
Уи са сқәығшра еимтґанарсит,
Ашьхеи ахрей са сырґоуп,
Ағба шкәакәа инеиуа сґоуп!..

***

Аимхәыц бысґоит, бырлаш лыхыуп,
Быхәда цқәашаа иахатца:
Маза гәығрак ала ирығхыуп,
Зақа цыра ахоу пхьаза!

Иансыршоз ауп, смыцәазакәа –
Рыцк нахастауан шыжьжа...
Атґа тәит исымбазакәа,
Исымбазакәоуп атґхқәа шца!

Дәқьанк идәылсымгазеит иаахәан,
Урт арыцқәа злыхыу – гәуп.

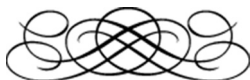
Сара сзыхэан дара гэхэан,
Бара бзыхэан дара мшуп!

Ашамтаз – аецэақәа цэышхо,
Ианысдыртцуаз иццакы –
Ажэѡан-зыжь ахь снапы сѡахо,
Инарылысхуан акы!..

Ус акырынтэ – уахык-ѡаха...
Адуней са сзы иразын...
Агэырѡа-хьаа, агэырѓа-гэхэа
Зегь еицрымшэазо еицын.

Зегь аныцэаз – сыцэахьазу?
Ус измыцэо ицэа хаауп...
Арт ахахэқәа, еиҗа икэазу –
Еиҗа атҗх анымшоз ауп...

Абар аймхэыц! – бырлаш лыхым,
Быхэда цкэашаа иахатца!
Мышкызны, җа җанылахҗыным,
Зака цыра ахоу цхьаза!..

ШАМИЛ ЦЛИА
1932–2013

***

Бнапы кәымшәышә са ианыскыу,
Быбла ссиркәа убас рхәоит:
– Измааноузеи ас иззукуу, –
Исымкәытцхны нак ибгоит..

Знык банызба, сылашара,
Сгәы амца акит ибыл-былуа,
Алахәахз еицш быхцәеикәара
Сыбла хыркт ишанхауа.

Нас, иазыбуазеи ажәала
Исхәеит хәа сгәатцәф итцәахыу:
Иббартә икоуп иара ахала
Сгәәф ицәырцыз сыбла ишхыу!

***

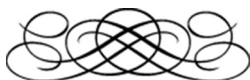
Ғнак бызбеит хәа сбеилахазар –
Абзиабара иазхәазам.
Акыр шықәса сгәы бызцазар –
Идыр – усқан ба бжъазам!

АЗИАС

Хэыцрак сама ушьха сықәтәоуп,
Ушьха сықәтәоуп, субазом.
Сылағырз цәыкәбаршәа иқәтәоуп,
Икьасоит, исәбазом.
Ас сзыргәақуа дудыруазар,
Лызбахә жәахаак сурҳарын.
Уаҳа дшызымбо мазамзар,
Уахьцо суццар қаларын!..

БОРИС ГЭЫРГЭЛИА
1935–2012

***

Ссирк са сышка дымѡахытдит,
Ари дызбаз рыцсы рхытцит.
Рыцсы рхытцит, рыба тытцит,
Урт ршыыцра мшынха ихытцит.

Ссирк са сышка дымѡахытдит,
Сара сгѡы акѡын атра итытцит,
Са сѡы мыжда ажѡак зтымтцит...
Уи лыгѡтыхагѡ ацсы ахытцит...

***

– Мшѡан дабацеи, ас сышцалжьеи?
Уи аицш залшом, икалом!
Ус, даасыдгылт: – Ихѡеи, уалгеи!
Гѡырѡак ублакѡа ирзазом.

Агѡырѡа иумоу, харт хазѡызар,
Уалга, хѡыцагагѡ ихазша.
Ихѡанцазаргѡ ѡыца иахтѡызар,
Ускан иакѡахеит халша.

– Схы-сѡы схаччеит, (агѡырѡатцѡкѡа
Сызтахуада хѡеицѡа).
Мшѡан сарамоу, аеатцѡатцѡкѡагѡ
Затцѡхар иччом алакта!

СЫМШ АҢҘӘЫЗБА

Ашьхеи агеи ртәыла баазеит,
Аңсуа хатца ба биңхауп.
Сымш, ағыефра былараазеит,
Иахья бымға хара ихауп...

Идыршәткакачырц Сибра иазнеиуа,
Аңсны атцеицәа ба бырхуп.
Сара иахья сзыргәәтеиуа
Ба боуп, сыбла бхымцуа бхуп.

Ажәйтә ағыефраз Сибра ддырзхьан
Сабду, инышәнап хмоузшәа ара.
Иахья бахьцо са сгәы бмырзын,
Сымш, исцәыбгеит уи бара.

СРЫЦӘҘЫЧИТ БЫБЛАҚӘА

СрыцәҘычит быблақәа,
Цас сырхыңшылт.
Ашьшьықәа, иңағьамкәа,
Рымчра сыншылт.

ИҘычыз, шамаха,
Феида изгом.
Саргы саргамахан,
СҘычны сызцом!..

***

Уатцэы иласхэап хэа, сышыталеит,
Сыңсы дшалаз лара нцэа.
Уатцэы захьзыз, уатцэы бжьалеит,
Сара сажэа лгэатца изтамлеит,
Аха гэыла дсымоуп нцэас.

***

Тынч сантэоу, мамзаргь сангылоу,
Ма, санышьтоу, саныџуа,
Ашьха цшахькэа санырцыло,
Арха, аҕаџа, срызгэыкуа.

Сымш, зсахьа сацхьа игылоу,
Схэыцра џбазтэуа шбакэу гэат.
Сымш, ба быхьз, агэыргьа зцыло,
Сгэы итацхоит, шыта быгэгьы сыт.

***

Сымш, ҕазшьала
Быздырит бзакэу,
Сымш, зегь рыла,
Ба бақашэеит сгэы.

Сымш, са сгэала,
Сгэы ицоу, сгэы зку.
Сымш, згэыргьарала
Слашауа, сгэыку!

Иашоуп, хаҕала
Сыбдыруеит сзакэу.

Ианбаббои лактала
Шақа сбызгәыку?

***

Уажәымзар
Уажә бааиуеит,
Уажәымзар,
Уажә бааиуеит,
Сыңшуп
Сыңшуп,
Сыңшуп...
Снеи-ааиуеит,
Снеи-ааиуеит,
Снеи-ааиуеит,
Снеи-ааиуеит,
Сгәы тыңо,
Аисра иафуп!
Җаиңыларц
Иахьала
Иахьеибаххәаз,
Схала
Сгылоуп...
Ба бааиуам шыта...
Схы схәыцырҗаха.
Гәырәала
Снатәарц
Җшьаала...
Сгылоуп,
Сгылоуп еиҗа...

МУШЬНИ МҚАИИА
1932

***

Ашәәх еиңш инагәылхәраан алашьцара,
Адәәхыы ишарккеит ашыжь шарә.

Нахьхыи, ажәәһан хымаа антәәмтәғә,
Ашарқиетцәә еицралт ашамтәз.

Ихәәңштәалаһаз амза шыада,
Агәы цнаршәәаит ажәәһан цәада.

Ашара ацәыртцра дук ахмыртцкәә,
Шыжь шәәңшь нықәххит ашыха рызқәә.

Адуһеи гарлеит аңсаатә рашәә,
Сқышыәгы инықәххит сзышытәз ажәә.

Агәыргәәғәәшеиңш амзырха антытц,
Инасғәаччеит,
Ацх ихнаһыз ааңынтәи ашәтыц!

***

Уаһатәи амза аңшра сылшоһар,
Издыруан аргама ба бгәы итәз.
Аһа аеыкәәһа цәыртцны иакәшазар,
Барей сарей азы-мшыһн хабжьалт.

Аетцә рышыһытцә садаң хәыһнтәһан,
Амза азыжь иатцә инхыңсалт.

Быхыз аңша заңы иналасқан,
Са сқәыңшра агәараға сынталт!

***

Шьха цшзак инахаңеит ашәәхәә,
Ғәыґрақәак рыкәә сґазыршәыз...
Адгғыл аңсы – анакә кахәхәә,
Ашьацра инылпрааит схәыцра мґазырсыз.

Аґлақәә ғылоуп абґғы шәыб-рґашьшы,
Амахә иканаршәит ааңынтәи ашәґыц.
Аекаршәны иасуеит цшаласк кашьшы,
Бзиабарак гәыбызґуеит сгәатцаґ иґашәґырц.

МЫШКЫЗНЫ

Л.Б.

Хәылқазыла, аңсымра аґашәамґаз,
Сара снышәынґра агәашә ашьшыхәә
иаартла.
Ахәылқаз ахәхәыхәә азаза акақсамґаз
Сгәы инықәґан ашәґқәә ршьыцәра цыртла.

Хамґак سخәґы игылоу акәардә хәыц
бнықәґәә,
Ахаанґы ибымхәәц
сыхызґы уажә иныцакны ихәә.
Ахаанґы ибзыразыз сгәы былабжыш нықәґәә,
Буаз ажәәқәә налатқан мыткәмак сызхәә.

Ацэгъаггы абзиаггы зеггы-зеггы
бгӕаларшӕа,
Ибгӕаларшӕа ихӕцрымцуа ихӕшьтаз
гӕырӕак.
Барей сарей хамшкӕа ииасит акалашӕа,
Аха урт зеггы аамталан, имӕасит зымӕа.

Иахъа адӕахъы аапын шарккеит, иббома?
Апыткӕыркӕа иргӕылчӕан ашӕткӕаггы
пытит.
Сишь! Нахъхъи иааӕуа акӕыкӕу бжьоума?
Бааигӕатӕкӕа сгылоуп, хкӕыпшра хынхӕит.
Нахъхъи, мраташӕараф хӕылп
шӕапшь уаркалеиуеит,
Хӕылпзатӕи ацсымра афуп аташӕара.
Бкасы еикӕатӕа иналыпхан, былабжыш
леиуеит,
Изхъоу, ицсхъоу сахъақӕак цӕырцуеит
цъара.

БАРА БЫБЛАҚӘА

Рыгӕра згоит сара бара быблақӕа,
Быблақӕа ирыцыпхо былапш ашӕахӕа.
Илашоит урт, маза тӕахык рытамкӕа,
Бара быблақӕа аразра зхыхӕхӕо.

Бара быблақӕа зеггы-зеггы сархӕоит,
Мшы лашеи, мшы хъантӕи зеггы ртӕи.
Бара быблақӕа сгӕахӕрақӕа фӕрхӕоит,
Уатӕтӕи сымшггы гӕыграла иртӕи.

Ба былапш анысхыысуа мра-шәәхәан
Шә-насыпк рыхраш са сзыхәан илашоит.
Ускан гәыграк ашытыбжыгы мөашьахуа
Ипстацагаха са сгәтца итапсоит.

Сара зеггы сархәоит бара быблақәа,
Бгәәхәагы быгәтыагы сархәоит зеггы.
Ус, бжыда-шьтада, хәашьра аламкәа
Бара быбзиабара цқыа атәгы.

Агәра згоит ашьха сыпса ткәацуанатц
Бзиабарадук шыкоу, та змазам.
Зегь сымoup быблақәа ашәәхәа раз
рхыцуанатц –
Уаха адунеи аф акымзарак стахзам!

АНЫМЕРАХ

Сааит уаха хы-мәақы ахьеихагылоу,
Азаза ахәоит – аецәа рхьыршаз.
Амзаға жәәангәашәпхьара илагылоуп,
Сара насыпк сахәоит: «Са сшамкәа
сызшаз...»

Са сгылоуп хы-мәақы ахьеихагылоу,
Сахәоит ажәәан сәахәатәы каларц.
Сахәоит ажәәан ашаецәа ангыло,
Уатцә исынасыпхо уаха пхызла дызбарц.

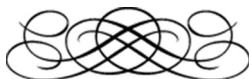
Исфеит х-кәәкәарк, амзаға абла
иныхкылан,

Изжэит цыкала ихэахыз ақэырпа.
Уаха цхызла хьтэы храфак аанкылан
Сынасыц дысцылан сзыша лыртэарц.

Са сгылоуп хы-мфакы ахьеихагылоу,
Жэфангэы дахьныцпрааз збоит слахьынца.
Избоит Анцэа ртыцха аецэ дахьрылоу,
Сырфышыны инасхысуеит гэыцрак цхаза.

Уаха – Нымерахауп, слышьтоуп сынасыц,
Ихышхыцэоит еиқэкышыа змам са сфара.
Абар, уажэымзар уажэы абас дниасып,
Сгэыцгра абырфын хац, са сгэацхара.

Анасыц анцэахэы Анымерах слыхэоит...
Аецэа срылацшуеит, сгылоуп, сыцшуп...
Ацых фэаха-дагэа бжыдоуп, ишьтадоуп,
Хы-мфэхэастак адамыц еицш адгьыл иануп!

САРИОН ҒАРКЬЫЛ
1936–2005

АБЗИАБАРА

Ақға леиуан, абғы қақсон,
итынчмызт усқан ақшагы:
зны атла рымахә еиннақон,
аршәәа иасуан ғаа зынгы.

Ақға қалсит уа, аха дцомызт,
бцандаз сымқәеит, сымцеит саргы.
Аха мап, ахьта қарт қажзомызт –
қыңыа қарқхон мракы.

СЫНАСЫҢ

Атқ лашьцан. Амға ғкьара,
сыжәға кны, сылбаабгон.
Атқ лашәын. Қажықаз чаран,
мацк сшыапгы еилагон.

Аха, мап, қаргы сышьтамсит,
хыла са самысит бнакы,
амғағ амағ ғаға сғамсит –
бсыцын, сахьчон ба бнапы.

Атқ лашәын...
Аамта қпыртцит.
Имоухьейи қызағь ахәыққәа.
Атқағ усқан стынчра сцәызит,
иахьа еиға еилагоит сшыапқәа.

Ибылшозар – еиҫа сеицәоуп,
уажә еиҫа истахуп бнапы,
уажә сгәырѡа еиҫа ирацәоуп,
уажә еиҫа ихъантоуп сшьапы.

Усҫан скаҳар – сқьышә схәахәон,
аха мышқәак рышьтахь иғьарын.
Иахья скаҳар – сгәы хәахәап,
ашья ахьшы, уаҳагь иччарым.

Атцх лашьцан. Амѡа фҫьала
сылбаабгеит, исмырхь акгы.
Усҫан ладан. Уажә ѡадароуп,
быда мацк саапсеит саргы.

Нас, бсыхәозар – иахья бсыхәа:
еиҫа бысзааи?
Бнапы сыркы!
Нас сгәырѡақәа ирыстап цсыхәак,
нас – сҫазаап ҳамтакы.

Сызнымсыц амѡақәа сырнысып,
сусқәагь срылгап инагзаны.
«О, самжъеит сынасың!»-
Исхәап усҫан:
Насыцс ба бааира цхьазаны.

АЗҢШРА

Бааи ҳаицылап хәылқазык,
қхъан иаҳзеибымхәаз еибаххәарц,
қхъан иаҳзеилымкааз еилаҳқаарц,
бааи ҳаицылап даҕеа знык.

Иҳақәкны амза лашалап,
атқх гәаҕажә уа иҕырхаслап,
аңша маза са исыцәхаслап,
ба иҕам зыбнаҕа быңшлап.

Сажәа бгәатқанза имназар,
ах, бцәажәар баргы тәым бызшәала,
еиҕагы исхәап: «О, бманшәалаз!
Са схәаакәа – сара иззап».

Мап, мчыла бныскылом бара,
уа ҳаиңырцып, ус ҳаиңәызып,
еиҕахгы атқаҕ бышьта сцәызып...
Нас – исҕаххар
дырҕегьх ббара,

еиҕагы саңхәап хәылқазык,
еиҕах агәыҕрақәа зегь еизызгап,
нас, ахәы снықәлан,
сыбжыы ҕтызгап
уа: «Даҕеа знык! Даҕеа знык!»

Са исыхәошәа «даҕеа знык»,
бара бааира – сара сахьчошәа,

быблақәа ртапшра –
сара сахәшәтәуашәә,
сазыңшызаап хәйлқазык.

***

Бызшәала хәеилибамкааит хара –
бсацәажәоит исзымдыруа бызшәала.
Ах, абызшәазы зынзагы сманшәалам,
ҕахаи дагәеи реиңш, хәидхәлеит ара.

Мап, ҕыстаа бызшәак сзымцеит сара!
Бцәажәандаз ма ихаау ашәала...
Ах, хдунеигыы шами оумашәала,
ҕыңа абас хәйкәнагазар хара.

Бсымткәарцаз акәхап,
бнагылт бнаскыаны.
Нас бныкәланы бцеит, бнапы сызкыаны.
Схәыцуан сара: бызшәадашь хәтала?

Узмыцхаз амца, мап, иашазам,
имиз анасыңгыы – цсрак азшазам,
иарбан, нас, хәаан сгәатқан италаз?..

АШӘТҚӘА

Иахыак ашәтқәа
сышырыз – сбаазеит.
Ашәтқәа иреиңгыз
сара изымбазеит.

«Ах, сыѡныќа шѡаала? –
срыѡоит зеггы. –
Инцѡахшоу ашѡќѡа,
шѡсыхѡа сарггы:
мышкы зны, мышкы
зны усггы сыќсып –
ейтымха иншѡмыжбын,
ишѡыдышѡкыл сыќсы!»
Ашѡќѡа хырхѡо,
иаѡуп акы аѡѡара,
инахазар урт
аратѡи сыѡѡѡара?
Сара исзеилкаазом,
ирхѡоит урт мазак.
«Бзиа сыжѡба сарггы,
иќалозар маќзак.
Бзиабароуп исыгу,
сѓарны схы збоит». –
Сара зегь сыгѡтыхоуп,
ашѡќѡа ѡырбоит.

АШАМЏАЗ

Аќлаќѡа аќѡа хаа иалоуп,
маќѡана изшазггы рбазом.
Аќшаггы агара ианиалоуп,
цѡарггы маќѡана иццѡазом.

Иахантѡарак
адунеи иакѡшон,

имтәеит иара усгыы цъарак.
Абар, уажә изымгыло иаакәхеит,
иаршоит пхызла цәгъарак...

Ах, еиҫа
гәтынчрак са исхалахт,
исымбеит сымрагъ анлаша.
Ацлақәеи сареи
ацәа ҳалахт.
Уҫых!
Уҫых еиҫа, ацша!

Ҳагәтынчрақәа
наҫ иҫахҫыа!
Ҳгәалақәа зегъ
наҫ ицсаҫыа!
Пҫһан еицш,
ханасыц улаша.
Уҫых!
Уҫых еиҫа ацша!

АНАСЫЦ

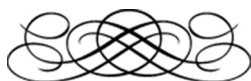
Иахантәарак бхыза кәашон,
иахантәарак насыцк хәашон...
Бышҫа инеирц иқәцон ацшагъы,
иахантәарак смыцәеит саргъы.

Издыруан, мацәысран изҫыыз,
ибналаны ишцоз уа ҫызк...

Избеит нас, избеит нас: шыжыы
акыркырхәа иччон ба быбжыы...

Аңшагы саргы башаза ҳшәон:
зегь ҳцас насыпқ уа икәашон

ТЕРЕНТ ЦАНИА
1937

СЫЛАШАРА

Амѡа сықәуп... амра пхара
Шәәхәала иеырбоит.
Хәыцрак сыцуп сара схала –
Исыхауа сагоит.

Бааи, бааи, сылашара,
Бааи, бааи, сыбла еиқәара,
Ба бами сгәтца иҫоу.

Аңсабара са сеиңш иеыцны
Игәырғоит уамашә.
Агәил гылоуп рхышәтқәа ҫытцны
Са сышқа иаарашә.

Бааи, бааи, сылашара,
Бааи, бааи, сыбла еиқәара,
Ба бами сгәтца иҫоу!

Амѡа сызқәу хара сагашам,
Ба бахь ауп уи ахьцо.
Ҳамра икыду бзантцы иҫашәашам,
Ҳа ҳами изызкаңхо!

Бааи, бааи, сылашара,
Бааи, бааи, сыбла еиқәара,
Ба бами сгәтца иҫоу!

АШӘТҚӘА РХАЛА ИБАРХӘАП

Ихәыт-хәытуа аңсабара цәажәоит,
Игәәтеиуеит, игәырооит иара.
Иаҳа-иаҳа сара сгәатца хьшәашәоит,
Аха ус сыңшуп. Сыңшуп ара.

О, бааиуазар – ашәтқәа рхала ибархәап,
Сылағырзқәа ирымоу ихцаны.
Ғәнак шысмышьтыз, араҕа сымңшыкәа,
Насғыы уа сыштәыуалоз стәаны...

Сара сыңшуп – ашәтқәа ччо иахьгыло,
Урт ҳахьрыкәшоз бзиа ибаны.
Игәыргьа-гәыргьо амза хыхь ихылоз
Иахьаҳпырцуаз ҳаблақәа гәызны...

О, бааиуазар, ашәтқәа рхала ибархәап,
Сылағырзқәа ирымоу ихцаны,
Ғәнак шысмышьтыз араҕа сымңшыкәа,
Насғыы уа сыштәыуалоз стәаны.

БАРА БЫДА

Бара быда дыказам,
Быкоуп бара бхала.
Исыздырам бымаза,
Иахьа ас сзырҕылаз.

Сара саха бымазам,
Ғаха сыбтом уаҳа.

Снеит ушьта ахықәанза,
Ари ҕахам, хахам.

Арахь ажәа самарам,
Сажәақәа зхәарыда?
Ба быбзиоуп, амала,
Дыкам бара быда.

Изыурызеи, сныкәалап,
Сакәыз мала ныкәа.
Ба ибыздырзом икәлаз:
Бара быда дыкам!

УАҔА УМААН ХӘА САБХӘЕИТ...

Уаҕа умаан хәа сабхәеит,
Ибзиоуп хәа сцеит.
Аума зегь кастцеит,
Аха сгәырҕа схытцны
Цьаргыы имцазеит,
Быблабара сахәеит...
Уаҕа умаан хәа сабхәеит...

Уаҕа умаан хәа сабхәеит,
Сымала сынхеит.
Амра цацәахеит,
Ацәкәырҕақәа хьшәашәан,
Игауан урт рашәа,
Сара сгәамтцыр акәхеит,
Уаҕа умаан хәа сабхәеит...

Уаха умаан хәа сабхәеит,
Ашьтахь ибгәагыт.
Бара бцәыуеит, бхьит.
Ахәарагы бзыцәгъан,
Атх ынчын, ицәан,
Сыпстазаара лакәхеит...
Уаха умаан хәа сабхәеит...

Уаха умаан хәа сабхәеит,
Иаххарам азәгы.
Иахзеилан зегъы.
Апстазаара шкәакәоуп,
Аха иҕоуп иагқәоу,
О, адәы сышпақәхеи!
Уаха умаан хәа сабхәеит...

Уаха умаан хәа сабхәеит...
Бшәеит еиҫа бажьар хәа,
Бынасыҫ бымбар хәа,
Бхала быҕаз, сықәла,
Сара ба быснықәлап,
Ушьта сымч маҫхеит,
Уаха умаан хәа сабхәеит...

Уаха умаан хәа сабхәеит,
Уаха, уаха умаан хәа,
Сызбахәгы умхәан хәа,
Аха, идыр, исылшом,
Ибхәаз ала сәабхәеит,
Уаха умаан хәа сабхәеит...

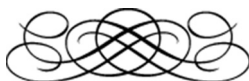
Уаха умаан хәа сабхәеит –
Зықнашықәса цеит...
Шьта саргыы сажәзеит.
Зықнашықәса рышьтахь,
Схылан бара бышьта –
Быблабара сахәеит:
Уаха умаан хәа сабхәеит!..

***

Ииатцәаза азыжь иафызоуп
Бара быблақәа.
Ақсабара сықәзырцшызоуп
Сымыш, быгага!

Санбыхәацшуаз бцәажәазомызт –
Баша бцышәырччон.
Усқан амра цхашьазомызт,
Бқышәқәа ирықәыччон.

О, иахьанза бызбазомызт,
Нас бабатцәахыз?
Аблақәа сгәы рфалазомызт –
Уажә иабастахыз!..

ВИТАЛИ АМАРШЬАН
1941

АЛАФ

Бани баби набхыхэмарны,
Ус бзырхэалон банхэыңыз: –
«Азэ длышьтамлашеи абригь мышкызны,
Мышкызны дхаушт рыххатэыс...»

Абар иаины иаарыдгылеит –
Уи мышкызны хэа изфыз.
Ибышьтанагалазгы са сакэхеит, –
Хкалагэышьеит «рыххатэыс!»

***

Пцхэызба еинаалак са дыздыруеит,
Ла сылдыруеит сызхэауам.
Ашэҗ ахыыкоу ашыыц неиуеит,
Имнеиргыы аузауам.

Асоф афы лыбла җшаша,
Лыхцэеикэара ду шыкыруа,
Сыбла анлықэшэа, еес сышиашо,
Уахь сфынаскоит сгэы цшаауа.

Маза снейуа, снейуа, снейуа,
Лбаҗча аҗынза сназалоит.
Насгы уаҗа сшыгэаҗеиуа
Акыр аамҗа наскьалоит...

«Ех, афасит, сышқагыло» –
Нас афнықа саахынхәлоит.
Санышьтало – сгәы җамгыло –
Сыңхыз дшало исыршалоит.

Снеиуеит, снеиуеит, сеиҗәнеиуеит,
Шықәс дуззак нтәоит абар.
Снеиуеит, снеиуеит, җаңхә sneиуеит –
Исызнамгацт уахь схабар!

***

Ба бызҗабуп,
Бгәы кәымшәышәуп,
Бгәы ңшқазоуп.

Амаң азыхәа,
Акәажыхәа
Бтәыуо бтәоуп.

Апоетгыы убас
Игәы кәымшәышәуп,
Игәы ңшқоуп.

Аха амаң азыхәа,
Акәажыхәа
Дтәыуо дтәом.

Апоет дантәыуа –
Адгғыл тәуеит.
Апоет дантәыуа –
Амра ңхом.

Апоет данцэыуа –
Ажэлэр гэжээажэоит.
Апоет абашаз –
Дцэыуа дтэом!..

Ба бызгабуп,
Бгэы Бэымшэышэуп,
Бгэы цшқазоуп.

Амац азыхэа,
Акьяжыхэа
Бцэыуа бтэоуп...

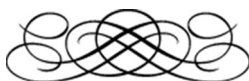
АЦКЭЫН ИЛАФ АШЭА

– Азы шыцэоу знык иубар,
Иалшоит иухэауа Балар, -
Абас рхэоны сахахэеит,
Аха знымзар-зны исымбеит...
Издыруада уи саниар,
Сара сзыхэауа абар:
Зегь зымчу, амра казырцхо,
Сќатца Какашья сылгэацхо!

ИСГЭАЛАШЭОИТ...

Иќэандашьшыыраза азыжь ханталеит,
Хналагылеит хэдацэахыы.
Бзааќэрылархэа бшэан, баасхынхалеит,

Иҗабтоз бзаамгакәа бхахы.
Саргы иаразнак баасгәйдсыҳәҳәлеит,
Сазымхәыцзакәа зынзагы.
Уи акәхеит – азыжь цамцам ҳаицхылеит,
Уа ҳаицызсоит иахьагы!..

ВЛАДИМИР АЦНАРИА
1938–2006

АҢҖӘЫЗБА ШАНА

ҢҖәызба шанак далоуп Аҕәә,
ҢҖәызба ссирзак, ңҖәызба еинаалак,
ҢҖагы-ңҖагы, аеархеиңш дныҕәә,
Агахь днеилоит хәылбычехала.

Арҗар-хыырҗар ңшуп. Лңәыртҗра
Амшаң шареиңш дара аңылоит,
Рыбла днытшәар, лара лңәызра
Хәан, имцабзха ргәатҗа иацралоит.

Иршанхагоуп лыбларҗшышьа,
Ирмаңәысуа, иандыршамшамуа,
Зегы ирдыруеит лааигәә анеишьа
Аламала ус ишамуа.

Шәәы-уаа рыбла лара илышьтоуп,
Шә-бзык, шә-фык уи дырфәршәуп,
Уи лразкымәә, лымәәхәәстә
Мзашәәхәәоушәә ләәңхәә ишьтаршәуп.

Арҗар хгылан ус гәаныла –
Баргы ҳаргы! – илыкәмақаруеит...
Лыччаңшь ңагы ла илзынкылом,
Маҗаңшьушәә илфәхәмаруеит!..

АБЗИАБАРА

Азиас ахықәан амца еиқәуп агәгәахәә,
Аккара рцәажәо азиас цоит ахьхәхәә;

Илашалашоит хараза амцабз-кьаҭара ақәым,
Илакьылакьуа ицоит азиас – ҭабара ақәым...

Амцабз хәмаруа, инхытаруа азы ихыччалоит,
Азиасгьы аҭаф шыҕоу инадыххылоит,

Игәәкуеит амца, еихацәиуа,
изымҭахыцуам,
Икҭагьежьюеит азиасгьы, аҭаф изтыцуам.

Иахьакәымхеит, уацә акәымхеит, ас шықәсыла
Ази амцеи еидыҭырбалоит гәыла-ҭсыла;

Ишеиҕынтәаауа, рылаҭш шеиду инеивыслоит,
Изыраапкуа, изырхагауа ҭшакгьы наслоит.
Иазычхауам агәәкҭрақәә, азиас хыцуюеит,
Ацәқәырҭақәә неижәхыслауа, имҭахыцуюеит,

Уаф иимбац бзиабарала урҭ неилацәоит,
Ишеизгәышыуа, ази амцеи уа
инеибарцәоит...

Аха игылоит, ҭаҭхьа игылоит амца
агәгәахәә,
Аккара рцәажәо азиас цоит ахьхәхәә;

Илашалашоит хара амцабз – кьаҭара ақәым,
Илакьылакьуа ицоит азиас – ҭабара ақәым!..

АБРИ АҔХӘЫЗБА

Сара абри аҔхәызба сеилалгоит.
Платон Бебиа

Сара абри аҔхәызба цқьа дыздыруаз цьысшьон,
Льыҭшра, лсахьа, лус-хәыс, лхымџаҭгашьа,
Уажә аакьыскьа убас дысҕаччеит – анацьалбеит!
Са исымбатцәкьацт сдунеихаан асеиҭш ччашьа –
Баша ччашьам, ҕырҭшзагам, уи еижьагам,
Җаи, ишҭеиҭшу уи лыччашьеи амра аҔхашьеи!

Сара абри аҔхәызба цқьа дыздыруаз цьысшьон,
Сашьцылахьаз цьысшьон льыҭшсәа еинаала,
Аха аакьыскьа убас ажәак цьара иаалҕытцшәеит –
Ахәыхә цшқа, зьтра иџхьыпрааз,
еиҭшнысшьалеит,
Шьяцаагаган, ихәрабҕьыцын, иҭцтатцаган,
Жәџан цамцамра уи азцеит, амцәыжәџа хиаала...

Сара абри аҔхәызба цқьа дыздыруаз цьысшьон,
Сгәы сажьозаап, уи дымцозаап схәыцра дналаз,
Уажә аабыкьа ашьаҭа даатцалт ҭарҭалыкьшәа,
Асас дахькәа ахьейдтәалаз рылаҭш лықәшәеит,
Дшатцәышатцәуа, лыматцушьа, лынеиааишьа –
Җаи, дышҭеиҭшу, лымцахә мыцәааит,
зынза аҭша лас!

Сара абри апхэызба цкъа дыздыруз цысышон,
Исхароузеи? Исмахацыт лашаахашья,
Лыбжы ытылцеит – иаацэылашеит
ашьхатэылан,
Лыбжы азхашья еипшын амш азхашья,
Ацэгьамыцэгьа наӀ иахӀэыблаан, ифаххылцеит –
Ауаатэыѡса, уи лыбжы ада ихамам нхашья!

Сара абри апхэызба ахаангы лдыршья сывам,
Излоудырри амра, амшын, ашьац, ацша лас?
Аха Ацсынтэыла атыцха цкъа бара бами –
Сыцсы балаз, сашаа балаз, сыбла хшэала,
Ацстазаара амаза ду адацпашэ бами,
Ибаргэызеи беипш зеипшу зыѡны дыѡналаз!

Сара абри апхэызба цкъа дыздыруз цысышон,
Лыцшра, лсахья, лус-хэыс,

лхымѡацгашья...

Уажэ аакыскья убас дысѡаччеит –
анацъалбеит! –

Са исымбатѡкьяцт сдунеихаан асеипш ччашья –
Шьяцаагагоуп, ихарабгыцуп, ипцтацагоуп,
Хаи, ишпеипшу уи лыччашьеи амра апхашьеи!

***

Ахьтэы салам дэыкэызцо хамтас,
Амрагь макьяна итамшэазац,
Ишцаразу амра аташэамтаз,
Ахаан ас сыблакэа иртамцхазац.
Ахаан иахьеипшггы сгэы азыхэо,
Сѡажэкуа сафымхэацт ахауаггы.

Ицъасшьоит: быказ хәа сбыхәом,
Былабара уаха ишысмоагы.

Сылацш азыфәуеит амшын ду,
Тамашәтцас еилақыруеит ачнышқәа,
Амшын иатцәеи жәфани ахьеиду
Инеихьеит апра шкәакәақәа.

Ех, амра аташәамтеи ба бцамтеи, –
Иниасуа агәыграқәеи ацшзареи!
Ицъасшьоит игәәкуа иахьрышьтам
Сыблеи, сыхшыфәи, сгәынкылареи...

Барей сарей уахагы хаиниашам,
Хаилгеит барей сарей хшеилгара,
Уи хтәатцлагь иахашам ажәа-шхамк,
Амшынгы афуп шыта ацсеивгара...

Издыргәышьоит: – иахьада хаиниашам,
Амшын цәқәырца хгәыдычәеалауа,
Аха издыруеит: еа хьзык иазырцхашам
Ба быхьзада сажәеинраалақәа.

***

Сыблақәа хагахеит. Амца рыхьхәхәыла,
Ацәқәырца ирыжәлаз рымч архом,
Сыблақәа хагахеит. Шыта сеысзынкылом,
Шытарнахыс ачхара цхасшьоит, сартәом.

Сыблақәа хагахеит, иссирзоу гәыбзыграк
Икәандаза исылсуа, иәфәуеит са сшьа,

Сыблақәа хагахеит. Апқәызба лхыхра
Идуззоу, иңшьоу насыңны иршьан.

Сыблақәа хагахеит. Бцәа-бжыы ирыбжьалан,
Иашьтоуп, иашьтоуп ба бгәы ацаңха.
Сыблақәа хагахеит. Издырт бгәы абжьала –
Сзеигәыгуаз аус ду калозаап уаха.

Быблақәа хагахеит. Амца рхыхәхәыла,
Еизыџит хқышәқәа, еизхьуаз харантә.
Хаблақәа хагахеит. Хаблақәа ирхыџлеит
Агәағра.
Ашәара.
Агәаңхара!

***

Еицәажәон снацәкьарақәеи ба
быхцәңарақәеи –
Еибырхәоз сеидру дара.
Ссируп! Урт рымаза шңеикәшәеи бхәарауеи –
Иафын хаа-хаа сгәы адара.

Иччон ба быблақәа, пстхәацкгыы рхымлакәа,
Еимкьазшәаг збон ацәкәырңа.
Еитцыхуа рымтәыжәџақәа, иргәылпрааит
быблақәа,
Иргәылпрааит ахәыхәқәа џба...

...Еицәажәом снацәкьарақәеи ба
быхцәңарақәеи,

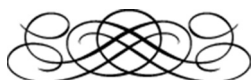

Еиңырцит, еиңылом, ируам. –
Аха аҳәыхә цшқақәа ирхылцуам, ирхыцуам
сыблақәа –
Ишырхыц ирхыуп иңыруа.

АЦЫЦЦӘАХА

Абзиабара цәахнатды – игәнаҳан,
Абзиабара аназхымга уаҳа,
Ашәт ахыглаз ишәтит...

ТАИФ АҘЫБА
1939–?

АМЗА ЗХАЛАЗ

Ацых. Арцуқәа рыбжьада
Уаҕа бжьыказам адәны.
Иаафналасоит ус ауада
Ишеишеиуа амза тәны.

Лиарта дшылцуагь лымбазакәа,
Иоужьны ишлықәыңсоу лыхцәы,
Ддәылцуеит – ашә ала дымцакәа,
Ахышә дкылсуеит харпзатцәы.

Ацых зыжьушәа дхыхәхәалоит,
Дызхьынхәлоу... уеиыңсаап!
Атзы дкыдлан ахыб дхалоит,
Ател дықәныкәоит – аңсаатә!

Амза деиеырбоит – лгәаңхара,
Иаргы лааигәаза иааскьоит.
Аблахкыга – разынңсара
Лхарң дагәылңхаауа дкәашоит.

Ажәфан атқан, дгьыл дакзамкәа,
Лыкәашашья ңашьатәзоуп –
Уафыхшара ихәфьы изаамго,
Ҙхызгьы изымбо кәашароуп.

Уи дагэытцыхэхэа шэахэала
Амза дамоуп дыткэаны.
Цшьяала-цшьяала,
Хаала-хаала
Ларгы лчалтазоит дгэыкны.

Адгыл, ажэван, аамтеикэшара –
Зегь аатгыло ишанханы! –
Изаурыдашь ацсабараф
Абри амаза еилкааны?..

Закэ насыңыз иаха илымаз –
Акгы лгэалашэом шыжыы.
Лхатца дихэапшуеит – дхэаеыма?
Ицэгьазоупеи ихэда абжыы!..

АЦАНДАРАКА

Ашэа

Уа, дызбада, уа, дзахада –
Лыпшра-лсахьа деифекааны,
Лышьтрагь наганы, хэарада,
Илуа-илхэо зегь хааны?

Дыказ ашьха, дыказ ага –
Уи даабар акэын хара,
Абри лфыза агэазырхага
Хлафсны хцозма еацъара!

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара дахгэапхоит,

Ачандара, Ачандара,
Ачандараҕа даагоит!

Изышьтадаз Калдахэараа,
Изышьтадаз Уаҕхараа?
Иҕамлароуп шыта гэынхара,
Акгыы ххаразам хара!

Арҕар зёузеи, бзиа збаша –
Бармышь, Блабырхэа, Ыьырхэа?
Зынгы исхэан еиҕш (дара рхэашья)
Гэында илышьтоу иеицырхэхэа?

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара дахгэаҕхоит,
Ачандара, Ачандара,
Ачандараҕа даагоит!

Аацаа гылан Ааҕста ахықэан
Иахзыҕшуеит ишанханы,
Амҕа хартоит абҕархықэаа –
Хашчандаратэқэоу баны!

Дэрыҕшыаа тацала хариааиуа –
Малла ибеиоуп – иаарычхап!
Насгы, хчарашка ианааиуа –
Харшэла ишаттамхо хдырбап!

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара дахгэаҕхоит,
Ачандара, Ачандара,
Ачандараҕа даагоит!

АЦӘЫКӘБАР ХӘЫЧ

Ҙаңхә схала сынкахәыцуа сыбыңшуп,
Аетцәакәа рыбла азатхәтә исзыңшуп.

Ҙаңхә схала амахә хынаа, зымта стәоу,
Разын зазоуп ицырцыруа иахьыршоу...

Сылаңш алахеит азыжь, абар, избоит,
Ҙынчроуп, быгага есаира иааигәахоит.

Ус, ашьшьыхәа бааиуа-бааиуа, бычезаны,
Бнапкәа еитцыбхит, сыбла хыбварц бааскьаны.

«Сылашара, сыбыңшуижьтәи итцзои?
Сылашара, уаанза хшыкәз еиңш хкәамлои?»

Ацәыкәбар хәыч аеазнымкылакәа инталт,
Амахә иалшәан акәәпахәа азыжь ихтәалт.

Ҙаңхә исзеимкьаз адунеи аашакь-шакеит,
Уи ацәыкәбар зацәык ахала иааңнаргеит...

Ҙаңхә исцәызыз адунеи ссир сазыңшуп,
Ацәыкәбаргы Ҙаңхә аееизакра иаңуп...

СБЫХӘОН...

Сбыхәон: сырғыа, сырғыа!
Сзымкәацо сҗахны сышьтан.
Хәызба цагәык сыхәда иаңырхо,
Ҙызмалцәакәак ааины исхан.

Акэакь быкѣагылан ашышыхэа,
Сыхаара, сшыббоз сыршыуан.
Сбыхэон: сырѣыха, сырѣыха!
Быхьшэашэаза ус бысыпышуан.

Иццэеит сызлапахыз ашаха,
Ашырхэа сѡатцкьеит сыхэхэан.
Снабыхэацшит сыбла тырхаха:
Избан сзыбмырѣыхоз, избан?

Бхызаггы бнаха, брахатны
Быцэан насыцла бытэны.
Аценцъыр ахьтэ амзаггы бгэатан
Ибыхэацшуан бзиа ббаны.

Сымаалыкъ, сымра лашара,
Бтынчыз, саҕамыз, бымшэан.
О, сеидру ба бѣацхьа са исхароу...
Избан сзыбмырѣыхоз, избан?

***

Амѡахэастеи амза итэуи,
Нас барей сарей – убра,
Иашьны иѣоуи зхы зтэуи –
Ах, хашцеидхалеи хара!..

Аха усггы, сара ицъасшьо,
Исызгэамтакэоуп сшашьыз,
Аха усггы, сара ицхасшьо,
Зынза исзымжэузаап арыжэтэ.

Тынч сызбыхәаңшуам, сызгылом,
Унаскья, бхәеит, унаскья!
Аха, ишқазуеи, сырзынкылом,
Сырзынкыломеи сшыаққа?..

Мшәан, са сымацара изжәуазма?
Җаибаныхәан иахамжәуаз,
Зынза агьама бымбазашәә,
Нас ишқакәлеи абас?..

Амәахәастеи амза итәуи,
Нас барей сарей – убра,
Иашьны иҗоуи зхы зтәуи...
Ах, ишқамариоу саршыра!

АЦӘАШЬЫ

Цшеи фыртыни брылга
Са бсызгом быхьчо,
Лашарбагас амәан
Бсыматәам сахьцо.

Ус атынчраф аарла
Ацәашьы лашоит.
Ус мариала икьаҗоит,
Цша хәычзак азхоит.

Аха ссирс ирытдоу
Сзеилкаауам схаҗа,
Абла, абла җаара
Ирхытца ашәахәәқәа...

Амѡа сашѡа сааины –
Ба бѡамлар – сзынхом,
Былашара хьшѡашѡеипш
Даѡаагы сарпѡхом...

Стѡоуп сара сраѡатны,
Ацѡашьы ѡауеит...
Амра ѡхалоит пшьяала,
Аапын баѡча шѡтуеит...

Игѡыѡаагоу тѡылак
Ус агѡашѡ аатуеит, –
Сеидру са сахьыѡоу!..
Ацѡашьы ѡауеит.

Пшеи фырѡыни срылга
Ба сыбгоит сыхьчо,
Бара – сцѡымза хаара,
Бара – псыс исхоу!

ЛАНИ ЛАБИ ШѡЛЫѡГѡЫРѡА

Лани лаби шѡлыѡгѡырѡа,
Ишпалызѡаи ишѡхылѡыз!
Макъанатѡ ижѡдыруама,
Шаѡаѡ рыба хылкыз?!

Арпѡрцѡа лыѡѡагаѡо,
Илышьѡпѡеи даагѡашѡѡеишь,
Дгѡылѡын шѡа шѡыпѡѡазѡѡы,
Дгылоуп атамашѡѡеипш!..

ИЛИА ЛАШӘРИА
1931

ЕИҒЫУ-ЕИЦӘОУ ЕИЛЫБКААРЦ

Бареи сареи ҳаипылом шыта уаҳа,
Җыстаа ңшак беикәартәи бысцәагеит.
Ашьабыста тәыџаф, избоит, икнаҳам
Бытқы иатцәа, аха сгәатцәф иаанхеит...
Иазыркачцом уаҳа ҳсаркыагы бсахьа,
Зынтәи сқәыңсычхарала ихәашьит.
Зегь зхароу иара акәушәа, аҗыкнаҳан,
Бара буадаф бызкаҗаҳак аҗашьит...

Бареи сареи ҳаипылом шыта уаҳа,
Ғәырәеи-гәәхәеи наҳхыңраа ицазеит.
Акгы сылшом... Аха исымои сара гәнаҳас
Еиғьу-еицәоу еилыбкаарц –
Иңшаатәхазар җа дунеик?!

***

Абзиабара амцабз
Аҳаракыра салоуп –
разны кәалаңк сақараны,
Жәџанаф исңыло
аңҗақәа рңааршә
згоит иңкыаны.
Наскыа, аңәәкәеиңш еилыңыңыо,
сырџашқәа рыхшьуп
исгәакыоу аңызқәа.

Уа, бзиабарак ацралашә,
икәалы-кәәцөит асыңса,
ахрақәа хьзыркуа.
Иахьа сықәра айшамтаз –
бирайшәа сханагалт
Зны избяхьаз аңа.
Ладеи-өадеи зегь сбартан,
сышьтнахит аласра,
уи саамта ахәа!
Амцақәа, амцақәа...
Аңь агәаңшь иалтыз амцақәа
ыңәашт такә аатыр,
Аха сгәы иңоу абзиабара амцабз,
ба баҳаракыраф еибакыз,
кьаңашам бзанты!

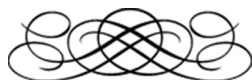
***

Мөа дук аңы бара бцәыртца
Амрагылареипш сазыңшуп.
Исыртарашәа назаза агәңыцра,
Амахәқәа зазашла еибаркуп.

Ахрақәа ирхызгарц са сылшара,
Сагәылсны снеиуеит мыш такарк.
Уск азы схьатцрым, измоу бгәыгәңәара,
Аңсы дыбзастәып иаңаххар!

Сыбзиабара шәәңшыла ирыңхны,
Ағаз иаңәара иху бнаңкәяр,
Бымаалықь цшқара иагәылхуа,
Икаөуа башәа агәқәа ирыхьзарц.

Ғоуба азызуеит, зегь набхыкуа,
Блакґа хаараз, иаастаххар
Мап шацәыскуа, ба сыбнықәуа,
Ағарамгарақәа зны исырҳаз!

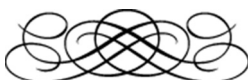
ЏЪУМА АХӘБА
1937

***

Сразкы, сразкы сылахәмаруеит,
Са сымпылхеит иаразы.
Наскыа игылан зны имақаруеит,
Мшын хытцроушәа ицәқәырда-хәмаруеит,
Иччо сажьжьоит аеазны.

Зных, ибжьоушәа, ус икәаруеит,
Абға тынчуп, ирхазом.
Нас ишнеиуа убас ихәмаруеит,
Убас игәаан уи мақаруеит,
Амцын сықәлан қалазом!..

Аха сгәығуеит, знымзар зны –
Ағәра скып хәа иргәғәаны!..

ЦЪАМАЛ АБЫГБА
1929–1997

ДИАСЫХТ

Диасыхт уи саңхьа азхыт еиңш,
Лцәа дтамзо,
Диасыхт уи саңхьа лҕырдууа,
Лыла сҕәыннашьо,
Диасыхт уи дынтгыла-аатгыло,
Сышлышьто агәра го,
Диасыхуеит, шәымбо, илдырт
Акгыы шсылымшо.

ИБАҔА

Уажәшьта сгәы ацәгьақәа зеггы
басхәоит, ибаҕа.
Аңсрагы, абзарагы уи
бнапаҕнытә иаҕахуп.
Бҕахызар быхцәы сыхәда иахатцаны
сыкнаҕа,
Иара азыхәа ишьтабто аңкара
иазыразуп.

ИБЗИОУП БҔӘАР

Знык иадамзаргы ибзиоуп бҔәар,
Сықәгьежәан скәашон,
дхагоуп рхәаргы.

Знык иадамзарггы бнапкырҗа соур,
Бсыман сыџуан, бызтәу саҗахарггы.
Ақыҗа зеггы хыҗны исышьталар,
Сыҗсы рыстарын ба бзын
иаҗахарггы.
Иаур бзиоуп аҗсабара иаҗаххазар,
Иамур сыхиоуп бара бзыхәа аҗсразы.

ЕИЦНЫКӘОМ

Бара бызшаз иалкааны
харак быдидцеит.
Быбла хаақәа ианҗәыуаггы
иччауеит.
Былаҗш хыркы блахьынҗа ацыччома,
сыздырам,
Аха бзиареи насыҗи еицныкәом
рхәауеит.

БАРА БЫЛА

Бара была
Иџнаҗхауан схышә аҗынҗә амра,
Ба была
Икаҗчауан суҗраҗы ашәҗқәа.
Ба была ибыбышха
Ииасуан ааҗынра,
Уажәггы срылагылоуп убарт зегь
Аха,
Ацәа хаа рхазам,
Ба баныкәаз аҗара.

ВАЛЕРИ ДАУҒИА
1936–2009

СЫБЛЕИҚӘРА

Сгәы ҥагылом, иағуп аисра,
Ҥынчрак аман еиқәтәазом.
Избан акәзар – бара ибағсра
Даға пҕхәызбак слыниазом!

Саныцәоугғы сығхыз балоуп,
Ҥсшьахак сымазам сара!
Сыгәтыхақәа бзиабаралоуп
Излеибытазоу дара!

Снеиуеит бышқа, сыблеиқәара,
Са сеихаччо, ба бызбарц!
Быбзиабара... амшын еиқәара
Са сшалахаз набсырхарц!

Сышәтыц гәакья, сымра шаша,
Сгәатца бҕагьежьюеит бара!
Бахь инагоу сымға иаша
Са сазхьатцуам ғацҕара!

Сгәы ҥагылом, иағуп аисра,
Ҥынчрак аман еиқәтәазом.
Избан акәзар – бара ибағсра
Даға пҕхәызбак дызбазом!

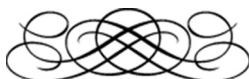

***

Сасра сахыѳказ ргэылара
Апѳхэызба дысгэапѳхейт, –
Ишсашэхэара, изура,
Сгэатѳа ла дѳтахейт.

Хшахатэаз айшэа-чара –
Аинѳбарашэа рхэейт.
Сгэы азыхэомызт акэашара,
Акыргыы сдырххейт...

Аха данықэла аблеикэара –
Санлыцқэлоз сымбеит!..

ВЛАДИМИР АХЫБА
1934–2000

ЖААААЫК...

Гәааа дук сынтысын,
Ғааа мөала сзон,
Жәааа хәы сырхысын,
Слеиәеиуа сеимдон...

Уа жәааа шәты скымзи,
Жәааа-хә рґы иңшаан.
Уа жәааа лаңш схымзи,
Рыжәааагы хаан...

Рыжәааагы аацәыртдын,
Рыхцәаңшықәа кассы,
Рыжәааагы аахәыцмыцын,
Иаатәлеит рыңсы...

Жәаааык азґабцәа
Саңхәа иаалашеит,
Жәаааык азґабцәа
Саңхәа иаакәашеит...

Жәаааык азґабцәа
Ааицгәастан срыткәеит.
Жәаааык азґабцәа
Сааимаркын срыпкәеит...

Хәы-цыҗхьаза ашәтышқәа
Срышьтамларц азы...
Хәы-цыҗхьаза ашәт ссирқәа
Ғысымхларц азы...

Гәәа дук сынтҕысын
Ғәәа мәала сҗон.
Жәәа-хәы сырхысын
Рыжәәазәк дызгон!..

ААҢЫНТӘИ АШӘА

Х.С.

Аҗстара җнарцәажәоит
Арәаш абжыы.
Шьябыстак азы ажәуеит,
Амра ахажжы.

Амра шашаза
Адгғыл иазгәкыуп.
Ацҕыс иахәо ашәа
Ашьабыста иазкыуп!..

Аҗсабара иамтан
Исымоуп сарггы мчык!
Барггы уи аагәатаны
Баазырәы хәычык!..

Бааскьала са сышка,
Иахьяк сдуней хаауп.

Бааскьала са сышка –
Сашәа ба ибыххәаауп!

ШЫРИ, ШЫРИ...

Шыри, шыри, ибахауама,
Шыри зысхәоуггы ба бзоуп.
Шыри сақәшәаны исхәама,
Шыри даара имазоуп.

Шыри, шыри, бааңшы сышка,
Шыри, бааңын сеимнадеит.
Шыри, сыңшза, азгаб цәрышкәа,
«Шыри» шысхәоз сныжь бнаскьеит...

Шыри, шыри быхьзуп, сныхәа,
Шыри, бааңын амра сыт.
Шыри, шыри знык исыцхәа,
Знык исыцхәа стама хышәт!

***

Ацдаа цсасиин, асы шытыцын,
Ааңын ааит.
Ба быссирха ахәы бхыцын –
Сышка бааит!..

Ацсабара ацәа иалцуп,
Аффы хаауп!
Аччара, ааңын иацуп,
Агәгы цшаауп...

Сара абас иахья банызба –
Сгэы иазхаит.
Ах, аңхэызба, ах, аңхэызба –
Ибмахаит...

О, са сбыхэоит Анцэа даахэан,
Уаха ҕымт,
Бычча-чча, бнапы баахан –
Быгэггы сыт.

Ба быссирха, ахэы бхытцны
Сышка бааит.
Ацаа цсасихан, асы шытыцны
Аапын ааит!

МИРОД ИЦШӘМА ДАНЛЕИГӘЫРҒЫОЗ ИИХӘОЗ АЛАФ

Сееикэа цейцей неиуеит ишьтхысаан,
Ишьтхысаа сама инаскьоит..
Сцарц быжәғангәашәпхьара сахыпраан,
Быжәғангәашәпхьара шыкоу снапшуеит...

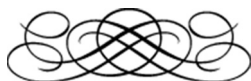
Сышнеиуа, бычча-ччо быспылан,
Ахьәхәа быжәғангәашәпхьараҕ
сөыжәтт..
Сшыччоз быжәғангәашәпхьара сгылан..
Санҕыха – шыпхызыз сназхәыцт..

***

Амра адгьыл иқәлашоит,
Ахьтақәа еипқъеит.
Атыс амахә иқәкәашоит –
Ааңын еиннақъеит...

Бара сара сбыкәахшоит,
Бзиа са бызбоит,
Бызбацқъаза сбырлашоит,
Илашо – дбылуеит!..
Амра адгьыл иқәлашоит,
Ахьтақәа еипқъоит.
Атыс амахә иқәкәашоит,
Ааңын еиннақъоит!..

ГЕННАДИ АЛАМИА 1949

***

Аҕама атра иштытуеиҥш,
Амшын ихытуеит ашара.
Дыҥшуп иахьягы,
Дшыҥшыц еиҥш,
Сахыҥшуеит лцаара
Ҧхэызбак.
Дыпра шкэакэан
Дгылоуп аҕэараҕы.
Ацэқэырҥ,
Акгы лзаамгакэан,
Ицсуеит лшыапаҕы...

АИАЦЭАРА

Аиацэаҥштэ рацэан адунеиаҕ,
Аха мыцхэ ажэван лаҕэын...
Аиацэаҥштэ рацэан адунеиаҕ,
Аха... иҕҕаран амшын...
Ажэван иатэазомызт аиацэара,
Аиацэара амшын итэазомызт.
Убасҕан быблақэа
адунеи нтыркэкэаны
Аиацэара ржэит...
Убри аахыс амшын,
Убри аахыс ажэван,

аиатџаџштџ гџхьяаган,
Быблақџа рхыџшылара ианахџо,
Иччоит быблақџа.
Урт рыччаџшь иатџоуп.
Урт аиатџара џаџхья
адунеи иахдыртџоит...

***

Дышџаласыз!..
Аџыс еимаа лышьазма?
Ак лыхьзомызт,
иара дназгоз нышьымзар!..
Ауарааида, рашья!..
Ианеихьзагь,
Еибырхџаз хазхџодаз?
Цџџџырџамзар,
урт шеилаџџаз гџазџодаз!
Ауарааида, рашья!

Нас, ибылны,
Рыбзиабара цышџахазар?..
Здақџа злыџсааз
адгьылгы нышџахазар?..
Раида гџышьа, гџышьаза!..

Амца блын,
џхарра захьзу аџнымхазеит...
Ааџынра,
изқџышџџшаз дгьылда,
еитымхазеит...
Раида гџышьа, гџышьаза...

**ЛАРЕИ,
АДГЫЛИ,
АМШЫНИ**

Шьяфак ауп...нас ацәқәырҭа лҭылоит,
Цкы иатцәан амшын ду лҭылоит...

Шьта дызтәыда,
Дгылу,
Мшину?
Дгылгы мшынгы лара лзыноуп...

Амшын дазыхынхәит
Адгыл ныжьны,
Дыхнахт,
Дышьтнахт амшын еиуыжьра...
Лара –
Амшын еикәа аччаңшь шкәакәа –
Ацәқәырҭа азшьа дамеилаҳакәа
Арахь дхынхәыроуп...

Мшыным, дгылуп,
Дцаамыркәкәало, дыннакыло,
Ауафы дығәғәаза дзықәгыло...

...Днаңшы-ааңшы амшын дынтыцуеит,
Цкы иатцәан амшын ду лшәыцуеит.

Уинахыс лыдгыл алаңш лхылоит,
Дзыхьчо, илнаало цкны илшәылоит...

СГӘЫ ЗАКӘУ

Ашәтқәа еиҗазхаз лоуп знапала
Абаҳча иҗыҗуаз уахь санҗалоз.
Сгәы иаухуам:
«Лхаҗа дыргъежь,
Иалухи аҗшзара иузынлыжьыыз!»

Аха, исымдыруеи сара сгәы
Артқәа раан изакәу...

Сразҗы сашьтан цәашьыркыла,
Амџа хара сҗон санылан,
Иабацатәхоз,
Днасҗыххылан
Азы сзыржәыз дгәыдыскылар...

Аха, исымдыруеи сара сгәы
Артқәа раан изакәу...

Амџа сашәон. Сааҗса-скара
Сышҗоз саднаҗхьалт лашарак,
Сахьынеыжәҗыыз аҗыҗа испылаз,
Сеыжәлымҗакәа, убра сыҗсыруааз...

Аха, исымдыруеи сара сгәы
Артқәа раан изакәу...

Срыҗхамыз абысҗак зҗәызхьаз...
Напы җшқала сҗәарҗа еиҗызыз
Дындәылымҗыкәан ашә нкыдҗан,
Даагылазҗгы лхы насыдҗан...

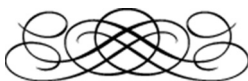
Аха, исымдыруеи сара сгәы
Артқәа раан изакәу...

Ашәтқәа еиғазғаз лоуп знапала,
Абақча нзыжьюа уахь санғало.
Сгәы иаухуам:
«Лхаҕа дыргъежь,
Ихьшәашәоуп аҕшзара иузынлыжъыз!»

Уи цәажәароуп...сара сгәы
Сеипш издыруада изакәу...

***

...Иамазам
Шьҕа
Ашәт
Амаза –
Ишәҕит...

РУШЬБЕИ СМЫР
1950

***

Амза аҫымтоуп, ашәт аптымтоуп,
Заза хәымтоуп, ааи, уаха.
Ашҫа сықәуп, гәырғьак сәықәуп,
Аетдә кыдуп имцаха.

Аҫых тынчуп, аҫых хәынчоуп,
Ус машәырны ңшакгыи суам.
Зегь гәытгагоуп, зегь хазыноуп,
Мап, уахаҫәҕьа уаф дыңсуам.

Шьыри ҫали, сашҫа шәтали,
Амаалықьцәа шәңыр-ңыруа!
Бзиабароума, изышәымхәозеи,
Азыркәиқәа, шәызбылуа?

Хәыңи-бырги шәгәи рахаҫыз,
Аңхыз шанақәа жәбала.
Адыд хысуам, адгьыл зызом -
Аҫых, ңшьаала унаскьала!

Амза аҫымтоуп, ашәт аптымтоуп,
Заза хәымтоуп, ааи, уаха.
Гәырға ңсымтоуп, ашәа имтоуп -
Аетдә кыдуп имцаха.

АҔХӘЫЗБА

- АҔхәызба, зегь реиҕа бзыргәыргыо закәи?
- Абзиабарей ақәыпшрей, нас ашәтқәа рыфәи!

- АҔхәызба, зегь реиҕа бзыргәамтца закәи?
- Ажьарей амҕыҕрей, ипҕарадоу агәи!
- АҔхәызба, зегь реиҕа ибыхычо закәи?
- АҔшзарей аразрей, ақәыпш иразкыи!

- АҔхәызба, зегь реиҕа бзыцәшәатцәкыо закәи?
- Ашықәсқәа рыццакрей, ипсыз агәтаки!

***

Иашоит, иашоит адәы аҔхара,
Ажәған ахь иашоит.
Сашәа хаара, нас сгәапҕара,
Ашәтыцқәа кәашоит.

Шьяцәхы-шьяцәхы ҳаргыы ҳнықәлап,
Аҳаҳаира! Ҳаи!
Ба быснықәлап, са сыбнықәлап,
Аҳаҳаира! Ҳаи!

Мап, ханымиазац макъана
Ас еипш даҕеа мшык.
Адгыыл шана, ашәахәа шана,
Ираҳталап разкык.

Арәаш хагам, итәслымуп,
Аҳаҳаира! Ҳаи!

Са сышьыцуп, бара бгәилуп,
Аҫаҫаира! Ҳай!

Насшәа рыбақәа камкамуа
Аетдәақәа цһап.
Са сгәы иамуа, ба бгәы иамуа
Доус ҫағныҫа Һап.

Аха уаанза кәашарамшуп,
Аҫаҫаира! Ҳай!
Амш лашара амшра Һамшуп,
Аҫаҫаира! Ҳай!

***

Аетдә рыба Һацырцырқәа
Аакәеицеит.
Баргы-саргы атҫх Һазмыркәа
ҲаанҺазеит.

Шәахәа иамбац ба бгәыҫәңы цшқәқәа
Снархыист.
Иашәаңырҫаңит ба быблақәа –
Баатрыст...

«Уа, ура арҫыс, унацәкьарақәа
Цацәоуп!
Унаскьандаз, убла қаруақәа
Ааигәацәоуп!..»

Са сгәы иснаҫоит сһарацәоушәа,
Еҫ, аҫаҫт.

Урт сәара амшқәа срағацәоушәа
НаӀ имѡаст...

...Ажәѡан иалоу аетдә ссирқәа
Зегь рзоит.
Баргы-саргы атцх ҳазмыркәа
Ҳахнацоит...

***

Жәѡан цаула агәатцаґы амзаґа былует,
Ацла быґықәа хиааланы сацхьа
ицырцыруeit.

Ашьапы затдә халаны сықәґытра иаґуп,
Иатахызар сацпырырц башаза исзыцшуп.

Исыцрымцуа сызатдәра сацацшьоит уахақ,
Бқышә Ӏәамшәышәқәа сгәаларшәо
исыгәзуeit шәахақ.

Бцымхәрас икараха цыс иатдәак шәахәоит,
Былаґырзқәа икабтәахьаз зазахан ихәуeit.

Истахуп исхыпраахьоу атцыхқәа хынхәыр,
Ашәт, здацқәа ытцѡаахьоу, ѡацхьа ґыц
иптыр.

Аха баша иӀамло ахьцдәыуара иацсам,
Уахаґы ҳаипылазом – са сыблахьынцдам.

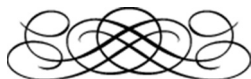
...Жәѡан цауыла агәатцаґы амзаґа былует,

Атла быгъкъа хиааланы сапхъа
ицырпыруеит.
Ашьапызатцә халаны сыкъәфытра иафуп,
Иаҭахызар сацпырырц башаза исзыпшуп...

***

Сгәы бцырцит адгьыл амра шапырцуеипш,
Мчы амазам уаха, иаацсеит.
Адгьыл қәан шытахь ақхара шахыцуеипш,
Сцеит, о, назаза сцазеит.

Аха уажәраанзагьы сшыкоу ба былоуп,
Балымцзо балоуп сыпхыз.
Сгәы ахәра анпыйқала аурт цәгьақәа
ирылоуп,
Асацан ицсхьеит ахәрыбгьыц...

РАУЛЬ ЛАШӘРИА
1945

***

Ааңын блахкыга аффы-хаа
Рхыскаауеит азгабцәә шәтышқәә.
Ацстазаара сгәы зегь еифыхаа
Иқәнамцарц рөыршыуеит са сымшқәә.

Рөыршыуеит, ишпазури, сымшқәә,
Ууафыз хәә уасиатны исархәоит.
Рөыршыуеит исзааныжъны рымшра,
Сыхәрақәә смырхкәә ифәрхәоит...

Сыңстазаареи ааңынтәи сымшқәеи
Ирыбжыиааз са сычкәынра атла,
Ишфәло аетдә шеишеикәә
Дыкам са сыда ихазтцо.

Пдхәызбак са сычкәынра атла
Фымт дыцагылоуп дыссирха,
Егьлыгзам, бзантык илызхамтцо,
Ифылхырц етдәакгы хыыршәыгәха.

Сыдгыли ааңынтәи сымшқәеи –
Адуinei ду шыаплыхла саналтцлакь –
Ирзынхоит аетдә шеишеикәә
Зфәло са сычкәынра атла!..

АЛАФ

Ишьатәуп бчеицьыка ахә ара:
Абыста былшома ахәара?
Абыста былшар ахәара –
Иахамшәало бырехәара
Сан ибзылуп анхәара,
Саб ибзиуп абхәара,
Сахәшьцәа ибзыруп нхәыпцхара,
Сашьцәа ибзыруп бхәындара,
Абыста былшар ахәара!..

АЦХӘЫЗБА КАЛМАХА

Амшын уи бзиа илбацәон,
Ацәқәырц шлакәа лыбла хыркуан,
Амра жәәанахьтә илбаацәон,
Ирыхькысуан лыжәахырқәа.

Амшын уи бзиа илбацәон,
Дхын амшын – дыпсыз-калмахан.
Аетцә жәәанахьтә илбаацәон,
Лыбла итамлашар – дыгәнахан.

Дунеи ссирк ахь сылгацәон,
Сшынхо саатгылон тымра-тымра.
Уи мыцхәы сыгәра лгацәон,
Салахылфон лыиатымра.

Амшқәеи ацхқәеи... Урт ццакцәон,
Ицон ҳаизныжьны наф ибналан.

Ҳчапшыо амза лашацэон,
Ҳзалымцуа ҫхыз хаак ҳалан.

Атҳараҳәа агәы еисцэон
Ҷъара амшын ихыршәлан нышыкгы.
Анцәа иахь лара днацшцэон,
Уи лдунеи данзамызт ҫнышкгы.

Лара са сзыҳәан дмазацәан,
Смазацәан сарггы ла лзыҳәан.
Q-мазак рылабжыш цқъацәан,
Шаҳатк дахьыкамыз – уи ныҳәан.

... Сапсуара агәра згацэон,
Ҷәарагк схаршәны са сыкнаҳан...
Амшын уи бзиа илбацэон, -
Дцеит, дцазеит, дыпсыз-калмаҳан.

***

Л.Д.

Ацъар брылкыны хазы бгылан,
Зеггы бырчыдан, бтәымуафын.
Апсшәа абасҳәарыз сыбпылан, -
Лахъеикәран саштаҫ, сұбабафын.

Сыфнаҫа иаухъазма гәнаҳак?
Алагырыз хәа – зынза амшын.
Сашта ацыхәан, аанда беавак,
Омашәа сұбашыо быпшын.

Быргон хэыцрақәак бымцарсны,
Сгәы быжжъарц бтаххон зынгы...
Ишцәхьантоу ацсуа цасқәа,
Рәацхьа ихамчузеи? Акгы.

Итцәахны исымаз сара сашәа
Сгәатца итымцзакәа итацсит.
Исышәхалеит ашәы хьшәашәа,
Баргы бымѡахь быццакит.

Сара сзагәтамсит исцынгылаз...
Мац-мац сызатцәра сашьуан.
Ацъар ирылкьны хазы игылаз,
Издыруеит: срыцхашьан дыцсуан.

АРЫѡТАКА

*С.З. илыхъзынѡылоуп Ацсны
Ацъынцътәылатә еибашьра иалиааз
абри ажәеинраала*

– Бца бысцырцны, Арѡытака,
Икоу ббоума? Еибашьроуп.

– Еибашьразаргь уѡны сыкоуп,
Иувагылаша са соуп.

– Бца бысцырцны, Арѡытака,
Икоу бымбазои ара!

– Еибашьразаргь уѡны сыкоуп,
Нас сышцагьежьюеи сара?!

– Бхы абраќа исыдбымшылан,
Сбыхэоит, еикэырха ххэыцќаа.

– Уашта стамлеит са сдыпшылан,
Зегь хайшыуеит уара узшыуа.

– Банацалбеит, сахыцуам сашта,
Цьанацхоит сшыќагылоу сыршыыр,

– Агэы азыхэан схы сахашшуам,
Саргы жэлак сымоуп, убри дыр.

***

Хыцъагы змыжь цаулак хталан
Хазсо цшыаала уаќа ххылеит.
Сара гэаныла ажэван салан...
Халацш кэандаќаа еицыххылеит.

Машэыршэа знызатцэык сыбхыысыр,
Азмыжь сыштэзгы искуан амца.
Сцэанырра цќаќаа ыушэа ибылсыр,
Иќалом сдуinei мазаќ сзыргэамцуа.

Сара бќацхэа исыдым харак,
Сыцсы сымхны бара ибгозар,
Бара быда ґазэ лыцхарра
Инасылахьшэашэаны ицозар.

Сыжэва иќэхаз зны еидарак
Иаха-иаха ишхэанцэахоугы,
Бзи избаз сшыццэа даара
Сашта итыцны ишцахыоугы,

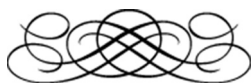

Адстазаарае суаф-фыхоуп,
Маç-маç ацааршә тызгоит сгәатдан.
Бааигәа сыкоуп сеырлафыхуа,
Сгәырфа-гәафрақәа зегь цхьацан.

Азмышь цаула – хәыцьагь хгәыгга –
Икеикеиуеит аца кәашза.
Быхәрыбгьыцны ибыргьеит сыхәра,
Ихәхзызо хәхьчоит шьха-шзак.

***

Бабаказ уажәраанза –
Бажәанза?
Сабаказ уажәраанза –
Сажәанза?
Хәахцәахып хәхьзқәа
Дырххаанза,
Еибадыруз хәгәкәа
Цәамсахаанза.

РАДИОН ЦӘЫҘЫБА
1941–1995

***

Бара бхатца билтцхьеит,
Дсымам сарггы апқәыс.
Даараза сархәыцхьеит
Барей сарей хус.

Азын атцх зыршода –
Схала санынха?!
Бымбаара зылшода –
Сыбзыцшуп уаха.

Агәыр-гәырхәа амца
Ҙахцап ауацәаф.
Шәафак ауп абранза,
Игатәым наф-наф.

Сара сгәырғарала
Ба блакта лашап.
Шәала, кәашарала
Зынзаггы ихаршап...

Адәахы ахәылыхәа
Асоура иафуп.
Исыбымтан агәтыха –
Алахәра сафуп...

Бара бхатца билтцхьеит,
Дсымам сарггы апқәыс.

Даараза сархэыцхьеит
Бареи сареи хус...

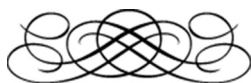
***

Хаигэылацэан, харт есышыжь
Хагъеиццалон мѡакала.
Ус сналпырцуан са схы сықэыжь,
Ус заќантэ, ажэакала...

Хэылбычехак, абар, снапшызар,
Чкэынак дицын лымала...
Ақсшэа салхэеит, пату ақэцан,
Урт сара санрывала.

Уатэќыа илыцыз дыслырдырит,
Ауадаѡра леаламта.
Цэалашэарак са иснырит,
Абар, инеит уи сѓатцанза.

Сдыргачамкит лыбла тшаша,
Лыхцэы, лзара рзааркза...
Моу, иабапшуаз, интышэшэаша,
Са сыблаќэа уажэраанза?!..

ЗАУР КӘАРЦИЯ
1936–2008

ИСАХАУЕИТ БЫБЖЫ

Бгылахушәа сапхьатәкьа –
Исахауеит быбжы.
Ажәеинраала бшапхьатәкьо, –
Исахауеит быбжы.

Мәакы сықәны сныкәозар –
Исахауеит быбжы.
Аәны саины сыказар –
Исахауеит быбжы.

Изсыцрымтца иарбану,
Изсышьтои сахьцо?!
Гәығрак сызто ыкәмкәа –
Сыткәаны сызго.

Сылағырз сгәы итацәаны –
Исахауеит быбжы.
Ханыкәз ҳаилацәаны –
Итазәыз ауп быбжы.

Неишьа сывам бымқаны,
Уа зегь рыла сжәоуп...
Бара бкнйтә, ибымқаны,
Исзынхаз быбжь ауп!

***

Амѡа сықәуп,
Кыр сыңхықәуп,
Инасыңуп –
Ааңынра ааит.

Амра аацәырцит,
Ашәтқәа гәылцит,
Аңстхәа хыцит –
Ааңынра ааит.

Хәык сынхыцит,
Ҕшак насхысит,
Иаахәыт-хәытит...
Ааңынра ааит.

Аңсаатә чырчырит,
Уртғы ирдырит,
Зегь еицгәырҕеит –
Ааңынра ааит.

Ҕхәаҕа ак сыхеит,
Сгәы ак тыхеит.
Адгыл ҕыхеит –
Ааңынра ааит!

БАБАҚОУ?

Исыздыруам бахыҕоу,
Исымбацт ҕа бхабар.
Быңсы тоу, бышқаҕоу,
Сыбдыррушь сыббар?

Ҳақсҗазаара акакәын,
Ейбаххәон ҳагәтыха...
Мәакы ҳаицықәын,
Иузхәома зегь, ных...

Ицуазеи, бызбомеи,
Зынзаск наҕ быбжъазт.
Ма быбжъы быргомеи,
Ибҗахзамкәоу сыббарц?!

Быказар, беибгазар,
Сгәы иалх аҗәы...
Ма пхыз иббазар
Ҳаиқәшәошәа уаҗәы?

Бабаҕоу, бабаҕоу,
Исаҳауаеи быбжъы?
Са ббара иаргәаҕуа,
Бцеит, шәхьяак нсзапшыы.

Зны, аамҗаказ сыбнықәыр,
Ибжәуамызт азы.
Нас, ибыхы, бахьыҕоу
Сбырдыруам уажәы?!

***

Сара сбышьтоуп, сбышьтоуп сбышьта,
Мшәан, бабаҕоу бызбазом.
Бышҗа иҗазгалт сара бышьта,
Арахь быбжъы быргазом.

Мшәан, итүазеи, амға сықәуп,
Бара бышқа схи сырхан.
Исыңсыхәои, ҳаи ишпыкәу,
Са бсымбакәаны сынхар?!

Сыңсы злахаз быбла гәкыра,
Бара бышқа саанагоит.
Ех! Исыртар знык агәыҗра,
Сара схеиңштәкья рыгәра згоит.

Скалам иафызи сыбҗыци,
Са сгәи итыхо рымхәазои?
Җаи, ибыхъзеи, мшәан, баадәылти,
Сааи сышгылоу бымбазои?

Сыбзымдырзар? Сара сами,
Сгәабымтану? Ма ибуоу цас.
Баштаҗ сааизар са ссасыми,
Ус ахәтамкәану цсуатцас?

Сара сбышьтоуп, аиеи сбышьта,
Мшәан, бабакоу бызбазом.
Сбышьтан сааит, сҗалеит башта,
Арахь быбжы быргазом.

***

Акыр цуеит ааигәа ҳаицыкам,
Иҳабжьоуп азқәа, ахәқәа.
Аха ҳаицрызкьо мап, мчыкам,
Еизааигәазар ҳарт ҳагәқәа.

АБЛА ССИРҚӘА

Сыржьеит, аха сышқаржьеи,
Сыршыт, аха сышқаршы,
Абла ссирқәа, аблақәа!

Схырхит, зынза сеиларгеит,
Сымч атқанза иларгеит,
Абла ссирқәа, аблақәа.

Сапхьа азәгы изгәамтаңыз,
Уажә иаазқәылаз сгәартом, нас,
Абла ссирқәа, аблақәа!

Иҳалалза исыхәапшлоз,
Даеа блак ихымцшылоз,
Абла ссирқәа, аблақәа!

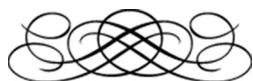
Сгәафрақәа тәа рымазам,
Исзеилкаауам рымаза,
Абла ссирқәа, аблақәа!

Зных исыман гәыфрақәак,
Уажә исылшом рықәгәыграк,
Абла ссирқәа, аблақәа!

***

Уажәааигәа дсықәшәеит, сгәы сеанзамкәа,
Амшын-пшақәағ - агаға.
Тынч сышнеуаз дсымбазакәа –
Даасғапхеит уи сымзаға.

Сара исзымдырт сахьцарызхәа,
Сгәы җыц ицон атра иҗыц.
О, сәазыскит аҗсшәа схәоит хәа.
Аха исзеивымгеит сыҗсыҗ...

ВЛАДИМИР ЗАНҒАРИА
1953

ШЬАЛҒАС, АҒЫХ НАБЫКӘЫРШАН...

Нопа Плиағға илыхьзынфолоуп

... Океанқәа рзыблара салтцны,
Сеампытцхны уаф дзымшағо ацәқәырпа, –
Ацшатлакә змызгәйтқәа хнажәжәаз,
Крызхьтцуа, ихәарәхахьоу ағбеипш,
Схынхәуеит сара Афныҕа аацхьа,
Схынхәуеит сара афныҕа, игәхьааган,
Еихсығьрак змазам

Схәышҕаара...

Схынхәуеит бара бышҕа... Сызхьтцуеит,
Сара сыпрақәа ажәжәеит ағша...
Сара схәыцрақәа ацкьеит ағша...

Имшазоз аҒыхқәа срылтцуеит,
Ахәаадара сышьҕахьҕа иньжь,
Агәкаҳара сышьҕахьҕа иньжь,
Снаскьоит, снаскьалоит бара бышҕа,
Ихәарәхахьоу ағбеипш –

Хрыжь-хрыжь...

Быцшуп бара аскаамҕа, фымҕ-цсымшьа,

Быцшуп уа лацэааихьшь камтазакэа...
Бареи сареи инымцэазо хқэыцшра,
Бареи сареи имажэзо хгэыгра,
Бареи сареи ифымцэазо хажэабж
Шыжь-шэапшьейцш иахпызгало

Асқалағы!..

Уа бгылоуп... Ажэанахь бөахоит
Са сымға сзырбо ацэашы!

Убас, бысзыцшыз цхагэазынза,
Убас, бысзыцшыз шарпазынза!..
Убас бысзыцшыз даға шэышықаса!

Убас бысзыцшыз!

... Ихэрехахьоу ағбейцш, ашышьықэа,
Ағбейцш – змызгэытқэа хыжэжэаз,
Ацэқэырцқэа реисра ихэнажэаз, –
Сгэыцшаа-хыцшаауа снадгылап
Бареи сареи хқэыцшра

Асқала...

Уа бгылоуп лацэааихьшь камтазакэа,
Акымзарак хьаас имкзакэа...
Ғыцэаара ақым ахааназ
Быгэтыхақэа рынақэ иазмырцэаз,
Ба бгэыграқэа рымца иахылцыз
Бцэашы!..

Уа бгылоуп,
Бара бышьхныңсылан...
Шьалтас, атдых набыкәыршан,
Уа бгылоуп быгәжәәжәара анакә
Быеналакны...
Уа бгылоуп
Барей сарей хқәыңшра

Ихәәрехаз
асқалағы!..

***

Сара агәилкәа сырзышәәхәом шьта,
Аңштәы ссирқәагы сыблақәа хыркуам.
Сара исықәығәғәоит убасейңш аамтқак,
Ағәға рылгошәа збоит сыжәәахырқәа....

Шьта сзыргәәтеиуагы зынзаск даеакзоуп,
Хәашьак змазамыз – хәашьа ахьысзамтаз...
Сышьтахькә инсыжьыз амшқәагы тацәзоуп, –
Уи аума, сыңсәзаара, исанашьаз хамтас?..

Жәәангәашәңхьарагы сейңхызуам шьта,
Анкьейңш сылаңш рытқәашам Сезанраа...
Адуней еа блакала сықәнарңшт ейта
Ахаангы еилкаашьак змазам са сгәызианра...

Даеа хьаакәак сдырқьалейт сара, –
Мшәан, сыңсәзаара ныхыума акәрышьейңш?..
Науртас, сзыхьзас снахьыңшыхуейт ңара,
Сызхьымзас – сахәланагәоит атышейңш...

... Сара агәилқәа сырзышәәхәом шыта,
Схәоугыы рызкым ацәанырра кәымшәышәкәа, –
О, ихашәца, сҭагылоуп убас еипш аамҭак,
Мцабызк насхьысыр, скаҭсартәеипш сыццышәха...

Сара агәилқәа сырзышәәхәом шыта,..
Пҭсаатә еикәатцәоушәа исхаҭоит са саамҭа,
Са сышхныпсылт ҭ-дунеи дук рыгәҭа,
Шахәҭс самоушәа Сҭоурых аҭахамҭа...

Сара агәилқәа сырзышәәхәом шыта...

***

Абзиабара... Ауафы... Аҭсабара...
Еицишазар акәхап ханцәа.
Гәыбзыграк хзыннажьзар мшаҭшарак –
Уигь хзылбааишьҭит ханцәа!

Изхарада? Ашьыцреи агәағи –
Урт жьымдырны иалазар хцәа?..
Ҷа хәҭами хзәҭымҭуа гәнаҳак,
Хәҭаимҭарц хихәоит Анцәа...

Нас раҭхәҭәи адәышәҭкәа рыфҭыхаа
Лабжышла иартәлап хә хәгәкәа.
Амҭәыжәҭа еишьылқәа неитцыхуа,
Шыҭа ирхыпраалашт Ааҭын ахәкәа...

Ихәхзызаауеит хан-хәҭсабара,
Хсабицәоушәа алаҭш-хаа ххыуп.
Гәыбзыграк хзыннажьуеит мшаҭшарак,
Харт хәҭыхшьакгы хәкәшәарц зҭахыу.

«Хатоумтан, хрыцхашья, иханажь!
Хахшыодара ханажь ханцәә!» –
О, хзатыцран хакоума ахааназ...
Шаҕа гәнаҳара тахагзои хцәә...

Амтәыжәәа еишьылқәә неитцыхуа,
Шьта ирхапырлашт аапын адәқәә!
Рапхьатәи адәышәтқәә рыфөыхаа
Лабжышла иартәлашт ха хагәқәә...

АҔХЫЗАҔЕИҔШ – ЛАШАРАК

Жәабжък ацыпцәахак,
Блацыхәала – сахьяк, –
Жәытә ашәак – гәыө-фыөла,
Исцәызхьаз шәкәык адакьяк...

Агәыркьхәа анапеинкьябжь
Нак еикәтәап, еихсыгып, –
Абжяапнытәи ахтысқәа
Лассы сгәы дырфөыгып...

Аеыццышә акьыркьырбжы –
Шәымтак, еимгеимцарак!..
Икыдшәаз аетцә аццышә –
Уигь – мацәысеимкьяарак!..

Иалоуп сгәалашәара
Ҕхәызба хымкыхк лыччабжь,
Уи налыөуеит алашара,
Икам уаҳа лышьтыбжь...

Блатцыхәала – сахъак,
Цәанырра җыцк ацәаарак,
Җаңы лашьцарак атан, –
Аңхызаҗеипш лашарак!

Сыңстазаарагы убасоуп,
Лабҗабоуп, ма ңхызуп, –
Сылаңш назыхьзазоуп –
Егызегь гәыгроуп – цәызуп...

***

Быбла қаруақәа ирхылап
Аңшшәы ссирзақәа еилацьцьо.
Ашәыр бзыстаалап хкы-хкыла,
Сымтәышә сытцгала быччо!..

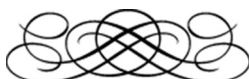
Быччаңшь ашәтыш шытцәра – шытцәра
Адунеи зегьы қәнатцап.
Аҳарамра, нас ашыьцра
Арзып, зибнақа ихнацап.

Сара схало, схало, схало,
Акышәкышәраҗы сназап.
Амахә, амра-тәәақаңшь зәғало
Бара быблақәа хнакзап.

Цлак аҗынтәи даҗеа цлакахь
Цсаатәтцас сиасып сңырны.
Сымтәышә леилап ашәыр иатцақь,
Уақа ашаха аҗантаны.

Усҗан амра схашеишеиуа
Сгәазтаз җиҗып: «Нар улбааит!»
Җсаатә ахызымназо, сышнеиуа.
Уи зегы-зегы ирбааит!

Быбла қаруақәа ирхылап
Аҗшшәы ссирзақәа еилаҗыҗы.
Ашәыр бзыстаалап хкы-хкыла,
Сымҗәышә сыҗгала быччо!..

ИАСОН ЦЪАПУА 1947–1972

***

Уажәраанза сабақшуаз, ахәыцра сагама,
Иахьанза бсызгәамтә сызлааизеи абас?
Жәахазны лымкаала сбыхәәшит аргама,
Быблақәа исархәеит ирытцаз мазас...

Ба бәақхьа иаразнак саафыхеит,
сцәырхазшәа,
Са сышқа бгәы шықаз здырит уажәшьта.
Баагәырғеит ишызбоз, бееитабкт,
блшазшәа,
Сшықалаз анықшзар акәхап слакта...

Гәаныла, доухала аумаамта бсызхәыцуа
Гәтыхашәк бхыбгозтгы – бгәатца итақза?
Абзиабара гәгәатцәкьа узгәатом
ианцәырцуа,
Ибызцәырцзар бамеижьан: бгәыгра нагза!..

Ба бәақхьа иаразнак саафыхеит,
сцәырхазшәа,
Са сышқа бгәы шықаз здырит уажәшьта.
Баагәырғеит ишызбоз, бееитабкт,
блшазшәа,
Сшықалаз анықшзар акәхап слакта!..

***

Ахахәкәа аңыражь иркыз азкыра,
Абар, абар иафуп арбгара...
Уаха сахәом: сқәыңшра цаакыра,
Уаха сылшом – сафуп абылра!..

Ахышәтхәа снейны сееикәа скәадыруеит,
Уажәшьта исзырцәом амца исхашу.
Ашәтқәа рбахчаф уи дшыкоу здыруеит,
Снейуеит дымтарсны дызгарц исзыңшу!..

***

Уахынлан. Амза азамәа каңын,
Исыздыруам иахьыз, изгәырәоз иара?!.
Сара усқан ашәак әәра сафын,
Сызбодаз, сгәәкуан, схәыцуан хара...

Уамашәа сәаңхәа иңынчын амшын,
Снықәиан сыңсы сшьандаз убра!..
Сыңсы абасшьауаз: сгәатца бңашын,
Ашәа бзыскуан, сбызхәыцуан бара.

Агәтыха шсымоуггы схала сазәым,
Убас шакәу изгоит агәра...
Сханыцәкьагә ажәәан ашца тацәым:
Цыргцас иафуп аетә абылра.

Тагалан. Абығқәа әеижьза имыххәеи,
Апқа дьрны инеиуеит, абан!..
Шьтарнахыс амшқәа сзыггом сымхәеи –
Бара быда: избан, о, избан?!.

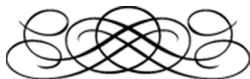

***

Са сбызгәәҗуа ба санбышьтаз
Ганха бдәықәлон беикәашәы...
Нас сыбкәәтц ғазәы сышлышьтаз
Бөызцәа ибархәеит..
Нас уажәы, –
Ибықәшәаз здырит, иагъеилыскааит,
Уи сацәәшәыом, иҗоу збоит:
Мазак быбла цшзақәа ирхыскааит..
Багхеит! Иахья са сәырбоит!..

***

Ахәыцрақәа ськәшан сышьтыхны
сырмага?
Ариабжьарак мчы ғәғәак сартынчит зынзас.
Са сәәпхья баагылан исабхәоит аргама:
– Нас цыхъеипш уҗам, иумои мазас?

– Исымоу са сәәла исызбахәом, аиашаз,
Сыблақәа ибархәоит игәабтар, аха...
Бымариа сықәшәар, ибдыруоу бзыниаша:
Бымтарсны бсымгашеи җыла сласха!..

БОРИС ЗАРДАНИЯ
1937–1984

***

Атх зегь тѣаны иагеит,
Иалшоз – алшеит, агэы тэуп,
Аха иатцэак ацэынхеит,
Уи баргыы саргыы иахтэуп.

Бысзадкылом амрагыы,
Зегь рзын ицхо.
Бызгэацхо рацэазаргыы
Сара соуп бызтэхо.

БАЦКАЦЦОШӘА АМРАХӘАГА

Ашәә

Бацкacцoушәа амрахәага
Избоит бансгәацха,
Исзеипшу амра гәыҕатцага –
Сара сзы бкацха!

Са ибзацыстап ашәәкәә –
Бзиа ба бызбаз,
Аха исархәои бара быблакәә –
Сытѣаны сызгаз!

Бацкacцoушәа амрахәага
Избоит бансгәацха,
Исзеипшу амра гәыҕатцага –
Сара сзы бкацха!

ЕНВЕР АЖЫБА 1958

***

Аңхэызба хафымра,
Бара абас бызшада?
Иахьанза бымбакәә
Сабаказ, хлаҳәада?!
Акәара бныкәгылт,
Быткы цшқа баагәылшәан.
Бзиабарак җатхеит,
Сгәамца аарфыхан.
Аңхэызба хафымра,
Агәил еицш бышпашәти!
Бышәтра аҗафхьа
Иаразнак сышпазти!

РАЦХЪАТӘИ АБЗИАБАРА

Аңта хыцит, амра цәыртцит,
Ажәван зыжь иатәә җырбоит.
Шьта схәычума, жәйбыжь схыцит,
Бзиабарак сеимнадоит.

Жәаф лхыцит уи аңхэызба,
Сара сгәы мыжда зыткәаз.
Исыздыртәкьом уи данызба,
Са схәычымшәа сгәы изабаз.

Исыздыруам, исыздыртәкьом,
Ари пхызу лабҗабоу.

Ишпазури, уаха сарцеом,
Лара лымца сгэатца итоу.

Лара лами – абла тшаша,
Лара лами – ахьзыркы
Лара лами – амра шаша,
Лара лами – ацэашьаркы.

Апта хытцит, амра цэыртцит,
Ажэван зыжь иатцэа чырбоит.
Мап, уи сыбла уаха дхымтцит,
Лсахьа сыблаф илашоит!

УРТ БЫБЛАҚӘА

Ажэакгы сызламхэацт макьана,
Схьаакэа лыздырзом ларггы.
Икыдлеит иаха амза магана,
Мацк саазнархэыцит сыхггы.

Зныкоуп ханеикэшэа ачараф,
Амца насхырсны сылблит.
Ацэца итахэмаруан амачар-фа,
Уа лныхэафа шытыхны изжэит.

Ажэакгы сызламхэеит ауха,
Дықэгьежьбаа уа хаматц луан.
Лылацш, уи лылацш саркьацфеыха,
Афы аткыс уи лылацш сашьуан.

Ачараҕ ашыкыбыжыкэа халон,
Иашызи иашыымзи еиҕаран.
Урт уха ирхэалак рнаалон,
Изҕыз шэахэаран кэашаран.

Азэызатцэык ахьяақэа идьркараз,
Стэан сара усқан сзатцэза.
Иабалдыруз уи зегь шылхараз,
Уа хаматц зуаз атыпха.

УМЦАКЫН БХЭИТ

Алаф

Умцакын бхэеит, умцакын,
Аха ас ианбанза?
Сара сгэыҕрақэа аеакын,
Аеакын иахьанза.

Наҕ сындэылцит ашэ аартны,
Аетцэқэа кэеицеиуан.
Бара буада тшэаҕ бтэаны,
Хэыцрак баргэатеиуан.

Избон, ажэфангы тэцан,
Амза хыхь ихалон.
Адэахы ахьтагы аҕан,
Уаха шэ-тхык еихалон.

Зегьы ззеипшыз атх лашьца,
Хызатцас аекаршэны,

Агәы лашьца, ахы лашьца,
Аҗсабара ашәуан.

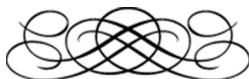
Умццакын бхәеит, умццакын,
Аха ас ианбанза?
Сара сашәақәа бызкын,
Сашәақәа уаханза.

***

Быкәа сызталом, аҗхәызба,
Сзахысуам бцәа-бжыы еимданы.
Схы ахыызгара сақәшәом банызбо,
Хзеиқәшәом арахь нас есены.

Еинаалом сгәы ццаки сықәреи.
Афы асааит, аамта җырзоит.
Са сзыхәа насыпуп ба бнықәра,
Мазала са сбышьтоуп, сбыхьзоит.

Аха амаза тацәахуп усгы,
Җстазаарак амазам уи.
Сыцкәынхоит, ибдыруз, ба бцасгы,
Зырфаштас сышбыжәло бымбари!

БЕЛЛА БАРЦЫЦ
1945

ААИГӘА АЧАРАҘЫ...

Ааигәа ачараҗны сахънеиз
Ҙсыуа рҗызбак уа дызбеит.
Иҗшра, исахъа, иматцушьа –
Җәашъак иқәым, дысгәаҗхеит.

Аҗсуа маҗәа уи ишинаалоз,
Шъыри, дгәашәтар, ижәбарын!
Урыс хылҗамкәа –
Хҗырҗак ихазар,
Гәындагъ лыбла шанхарын!..

***

Ублақәа санырхыҗшыла,
Атамашәтеиҗш сгәылҗит.
Асаркъа сананҗшыла,
Ахъаақәа сызцәырҗит.

Агәтыхақәа урҗ исырҗаз,
Ианшо, ианыхәло сдырбазом.
Җаицәызит, аха җамҗас,
Сыҗсаҗан уҗоуп – иззазом.

Ихъухъууа сгәатца иадуп,
Исцәыцәгъоуп уда аршара.
Җаицәыззаргъы сзы инасыҗуп.
Ухъз ахъсышьтоу сыҗшаауа.

***

Уахак сара ашәақәа срызхом,
Ғыц сизаап – сызхара сызшәахәом.
Ецәацк ағынтә ҕак ахь спыруеит,
Изгәылымцыз ашәтыцқәа цсыртуеит.

Шәкы сырҗазшәа сажәызтгыы иаха,
Уахоу? – Жәибыжь сырҗалеит уаха.
Исхыкны амзагыы зәу ҕырбароуп.
Зегы зегь зыбзоуроу – ублақәа роуп...

***

Ақәа, аапынтәи ақәа,
Улеила, исхәаанза ухкәа.

Сзықәгылоу ахахәқәа кәаба,
Сажәраҕы гәтыхак цыртла.

Урылапш, сыхцәқәа сызца,
Исхәаанза улеила, ухкәа.

Ушҗеипшу Зыхьҕатәи ақәа,
Абас усцымлацызт ааигәа.

Сқәыцшра сызурхынхәт иахья,
Сшыгәхьяаугаз унысхит схаҗа.

***

Сыбла ухыцуам, уақәтәан ҕыхәак,
Аңҗарахәа унсыхьзеит.
Исгәалашәоит, иаҕоукит уаҕәра,
Сацхья улҕыжәдарц уҗаххеит.

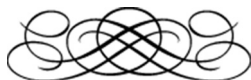
Уахеит, уахеит, уахеит ағәра,
Ушьап азшькылк ишахыршәаз.
Ҡада иухеит, ицәгъан ахәда,
Уеы ццышәхеит са сшабаз...

Аибадырха ҳамразакәә,
Улацш мцабзха ишсыцраз.
Ҡа ҳагәтыха еилнакаазшәә,
Иаакьыркьырын имцанарст.

Азыхь ацхьа еимашәкит ажәә,
Иурхынхәырц акыргы ухәеит.
Икыdleит ажәәан амра кыдхуа,
Илакә рашьхап, – усцәагеит.

Усахьа сықәнакьеит сшьара,
Зымәә испырцны имцазеит.
Лыхны, Бзыпцта, ма Мықә ашцта,
Ҡырыфрак ағгы усымбеит.

Сықәра абжа еитцам иахыцуа,
Аха инспыршәом, иааигәахоит.
Аеышьтыбжь итнахыз усахьа,
Ухынхәны ушаауа ағәра снаргоит...

ДАУР ЗАНҒАРИА
1953–2001

СЫШӘ АЗӘ ДАСИТ...

Сышә азә дасит сыцәамтаз,
Сгәылак иакәхап гәаагзан:
«Дарбан таха сызымтаз?» -
Сыбжы нтысцит сгәаазан.
Ашә ааимысцаан аҕыпхәа,
Уа саатгылеит аеыџхәа –
Абхәашәт еицш длаша-лашо
Дгылан ассир иалашоу.
Сыгачамкшыа цыбымшыан,
Ас сақәгәыгуаз цыбымшыан...
Уа, сацсам быџналара,
Исылшома бнаалара?
Скәымраҕ даарагь цхаразам,
Амала акгы схаразам.
Цәымгтцас сгәы балацан,
Сгәы быштыхац бтыхазон,
Сыцхыз бшалац балазан,
Исаҕәамыз сбыркатцон.
Шәахәатцас бнасыхәацшит,
Уаҕа схы насыкәацит.
Ѡ-зиак реицш быблақәа
Рыецдәара сахәацит.
Ацсеивгаха сымтақәа
Баасацәажәцит аҕмақәа, -
Уа, еицрабтцит апырхәа

Кәиц хәычык, имыцәацкәа
Сгәатца иҗаршәыз аарлаҳәа.

***

Ааңын ыҗан, аха уигы сзымхьчеит,
Ааңын ыҗан, аха уигь сыцәцеит, -
Схәыцрақәа зегь абыҗь җеижьқәа
ирымаздеит,
Аха уртҗы җышәшәаны икацсеит.

Аацтхәа еимкьара иалызбаауеит
ашьха:
Асы лбаазаны иауит абар!..
Истахыцәкьам схәыцрақәа
гәыгәҗажьхар,
Сымч-сылшара баша инкабар.

Аатцрақәа сышрывагәырҗо мзызда,
Сымшқәа кәитца ииасыр стахзам.
Истахуп асалам шьарда рыстар
Ажәцарақәа, тәамҗахә змазам.

Истахуп абзиабара амца
Сашәа исхәо ажәҗан ахь иагар;
Истахуп мышкы зны амза амцан
Сынасыҗ тыҗк хнахыр...

БЗИА БЫЗБОИТ

Бзиа бызбоит,
Амшын иахэларшәу абырлаш цырцыр еиңш,
Бсахъа схәыцра иахьаларшәу.
Ба бхата багъааигәоуп, багъыхароуп,
цхызушәа,
Сеихалоит бара бахь,
аха сзымназеит иамуит,
Ибызфыстып схәан, сыбжыы
сызтымкааит.
Жәәан ақынза бышьтысхыр стахуп,
аха ирылшом снапқәа.
Сгәы бара ибыстахьеит усгьы,
Сажәа са исзынхеит, ихәазамкәа.
...Шақа хъаа арфыхозеи цхы мыжда!
Алашьцара иалакнахау бңенцъырқәа
рыбла тқәикәа еихмырсыгъзо
исәапшуеит...

Бзиа бызбоит..
Ауаа санрылоу, цәажәарыла,
ччарыла сгәы схасырштүеит,
Схала саныкоу – бысхъаауп.

Мшәан, цъарггы сымцазеит,
Блатыхәала баасыңхъар –
схынхәуеит
сгәи сыңси рахь..
Бзиа бызбоит..

ГУНДА САҚАНИЯ 1966

СУЗЫҢШЗОМ

Уаха исыкәшәазом абығқәа,
Уаха сузыңшзом сшыузыңшыз,
Ацлеиңш иҗаәит са снапқәа,
Абығқәа қаңсеит сшыузыңшыз,
Уаха сузыңшзом сахыңшыз.
Сара арақа амра аңхара сызхазом,
Сара мцада, мцада дгғылкаҗ саанхазом,
Шьҗахьқа ахынхәра, амра ацхынхәра сҗахзам,
Азәгы дықазам, азәымзаразә сизыңшзам.
Ацла нзыжыуа абығқәа сыкәшәазом,
Шақа схыцыз, шақа схыцуа сыңхязом.
Уаха исыкәшәазом абығқәа,
Уаха сузыңшзом сахыңшыз,
Ацлеиңш иҗаәит са снапқәа,
Абығқәа қаңсеит сшыузыңшыз.

АЗЫШРА АШӘА

Сзыхьуп...
Сзыхьуп,
Сыжә!
Сыжә азыша уакуазар!
Азы сануп,
Азы сабуп,

Азы саңхауп,
Азы сахшеит.
Зылан-Заҳкәажә,
Ахцәырқьақьа,
Ахцәықәыңса,
Шьқьыры-шьқьыры.
Азы амч сымоуп,
Азашәа иузхааит!
З-фамџак ужәыр –
Сара устәуп.
Сызныхәа мшуп,
Сызныхәа цхыуп,
Узқәу ацха –
Ицха цәыруп,
Сара устәуп –
З-фамџак нахыс,
Зыша,
Зыша
Сыжә – сүхәуп!

***

Сқышәқәа дрыгәзуан анцәахша,
Иаха шаанза сыблақәа зызон.
Сыхцәы иатцәа илхон аңша,
Ааи, саргыы Анцәа дхастцон!
Илбааздон фамџак уа уңсың,
Уңсы, сыңсы уласхәоит, уцәа!
Сымцәыжәџақәа атцх рыхшьын,
Сымшыдан, сытцхыдан уа уқынза.
Сқышәқәа дрыгәзуан анцәахша,
Изазахаз сыблақәа пхызуан,

Ааи, саргы дхастон Анцәа!
Аха, атх еитдысымхыр – узуан...

***

Агәмыркатыл ҕаңшықәа
ақәа рыхшыуп.
Ақәа рыхьшыуп,
ршьа каҕәоит,
ршьа ҕаңшыуп,
иаңшыуп аеы
бнара сзықәтәо,
сыхцәы ҕаңшыуп.
Сасра санцо,
сыхцәы ҕсыртлоит,
сытқы ҕакны
затәра сузцоит,
смаҕра ҕхьартцәа
ихтуп сшьапы.
Игоит атәтцәа
иҕтәаз абжыы,
уцеит уаргыы
сыжьжьо – сжьаны.
Иаңшыын уеы,
аены уанцоз –
Аены!

***

Ажәфәан амшын ианыңшылоит,–
  ҕаиңшума,
Убла схиңшылоит,
  еиҕах усзыңшума?..

...Сгәы устеит,
Сгәы умаз,
Сгәы удкыл,
сгәйдкыл,
сгәйдкыл!..

Иахьакәыз,
Уацәакәыз,
цҕҕазарак акәыз,
Мышкакәыз,
сыҕсырта уа уакәыз...

Сгәы устеит,
Сгәы умаз,
Сгәы удкыл,
сгәйдкыл,
сгәйдкыл!

Ажәәан амшын ианыҕшылоит, –
хаиҕшума,
Убла схиҕшылоит,
еиҕах, усзыҕшума?
Уааи, адгьыл ханызлап,
сухәоит назаза,
Ха иахтәуп адунеи
ибаанза азаза...

***

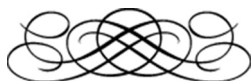
Ажәытә абзиабара ҕакын,
Еиҕа ихыркын, еиҕа игәкын.
Ажәытә аҕҕазара ҕакын,
Ғәыблрала еибаркын.
Аҕҕазара хаан еиҕа,
Аамта ҕакын зынза,

Аамта ауын уаанза,
Ишан зеггы, зегь уамашәә.

Адсҕазара агыама цеит,
Ҷабзиабара даеакхеит.
Иара аамта ццакзеит,
Иахьцаз, иахьяаз хәә хамбазеит.

Агәыбылра ххаштт ҕара,
Ҷахьзом аира, хәхьзом аҕсра.
Ҷагьеибабом хазхара,
Цакыс иамои ханхара?

Адсҕазара агыама цеит,
Ҷабзиабара даеакхеит.
Ажәйтә зеггы, зегь даеакын,
Гәыбылрала еибаркын.

ЛИОЛИА ТЭАНБА
1952–2006

***

Суада ахышә икылыҗхо
Ецәа хәычык лашоит.
Икәеи-цеиуа аблақәа
Сара сахь еихоит.

Саргыи уи сазааигәахарц
Шьяәқәак җастоит.
Снап ахышә инкылырхәхәа
Уахь инасырхоит.

***

Са сзы иҗам даҗеа бахчак,
Даҗеа ааҗнык – ура узлам.
Шәыга җыхак, ашәа чыдак,
Уда ицәыргам, уда ихаам.

Уда иҗам даҗеа ныхак,
Даҗеа цәымзак лашауа...
Исеихауггы дыҗам мчымхак –
Мцада уаштаҗ ибылуа!..

***

Исыздыруам умаза,
Унасыҗ шаҗу...
Сара хәычык иаасараза,
Гәтыхала сантәу.

Иханаркъом агәахәара,
Иханаркъом аҗша.
Уажәаны аныхәара,
Иамоуп ахыҗша.

Умыццакын уаасылаза,
Умыццакын Сынцәа.
Ашәқәа еимкъахоит шаанза,
Иқәлазшәа архәцәа.

Исыздыруам умаза,
Унасыҗ шаҗу.
Сара хәычык иаасараза,
Гәтыхала сантәу.

Уцла ишәтыз сара соуп
Зеггы срылсуп сырхыкәкәоуп.
Са сыҗша ласуп, са сқәоуп.
Сшьанцоуп, схахәуп – сеизакуп.
Са снасыҗуп,
Са сразкуп.

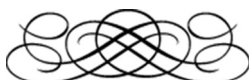
Сымра хацуп,
сыцла дацуп.
Уара удәеиужьуп,
са сшьацуп.
Са спыткәыруп,
Смахә кәтоуп.
Уцла ишәтыз
сара соуп.

***

Асы шкәакәә,
Адәы шкәакәә,
Сыблақәә хнақуеит.
Сышыҫтақәә са сышыҫтақәә,
Ҳашҫаҫ икәәшоит.

Ахәы шлақәә,
Ахәы цқяқәә,
Саркыан исҫапхоит.
Саапын, са, саапын,
Ацааҫы ишәҫуеит.

ВИАЧЕСЛАВ ЦЫТАНАА
1955–2005

АЗХЬААРА

Ускан бара са быстэын,
Иаххазсоз амзагь тэын.
Зегьы ирнызбаалон бхафэра,
Азаза, ашэт пшқа апытра.

Исзафьзоуп уи шыта аңхыз!
Изеицшыстэрызеи? – ацэыз,
Исызмышынхэуа ахаан,
Сгэатца кылызтцэо – ахьаа.

Абзиабара фыц уашоит,
Иаха уаркэышуеит, уңхашьоит.
Иалшоит, иалша, уаргазар,
Уфахэатэхар, зынза умитэхар...

Изгацэазаап амцхэ агэра,
Исзыннажыит уи агра.
Сканатцазаап сеилаго,
Сақэнаршэеит исықэнагоу!

***

Азиас абжыы иагхар, азиас абжыы цар,
Издыруада ускан бфахэатэы назар.
Ажэфан иаххагылоу, усшэа сгэы иабоит, –
Асыңшшэы аанахэан, изкэыршэшэо
иёырбоит.

Азиас абжыы иагхеит, азиас абжыы цеит,
Аха имашэырны ыа тла бгык мкэацеит.
Атынчра иаххатээз ауп хлымхақәа тызхуа,
Иахтатээзозар акәхап хгәала цагәы хуа.

Асы аур бтахын, асы аур бтахын,
Асы шкәакәа ахафы насыпын бара бзын.
Азиас абжыы азеит аңаф иныкәаиан,
Амшгыы аатгылан, изыфза ус иңшуан.

Иамузар асы? Сабыргон ацтәы,
Исымазам сара акымзарак хәатәы.
Бақәсыргәыгт асы, избон ишыбгәаңхоз,
Исыздыруамызт арахь уатцә амш
зеипшрахоз...

Ажәван ду иаххагылоу, усшәа сгәы иабон,
Асыңшшәы аанахәан, изқәыршәшәо
иөырбон.

Агәырғыа мца бкын, агәырфа сагон,
Хәха змамыз ажәван еилагом, еилгом...

***

Абна еиужь афықәахь,
Аиацәара хытцт.
Ашәаңшь ччаңшык нафықәыххт,
Ицәаз ашәтыц гәылтцт.

Аңхәызба дахьындәылтцыз
Лгәы хааза интыңсааит.
Жәибжь роуп илхытцыз,
Шьта дзатцәым, дыңшаауп.

Уи, саапын гәшата, дгәоудан,
Лнапы данкны дыугеит.
Угәыраз цыхаз хылтан,
Улнырит, угәра лгеит.

Сшәон зынзак дырхызлар,
Ублагә иацәа рызмышь.
Аха уцамтаз улыхызо,
Назаза дысынужът, –

Сыдгыыл амра ахцәы қаңшь,
Иагәлпытыз шәтны,
Сыжәван псаатәкәа ршыкыбжь
Иахылтыз ашәаны!

***

Сбыхәоит мацк бысдеипш, еа хәычзак
бысдеипш,
Атх еикәа иафыхәан иблуа ацәашьеипш.
Уи млашьзом, мамоу, агәы итоу акоуп,
Җагәтыхақәа рцааршәы азырзытуазар
хәа ауп.
Атх еикәа нцәазом, атх еикәа нцәазом,
Быблақәа амца рхылар, сшәоит, нас
сырбазом.
Бацшәахәоит аңша, бацтәыуоит ақәа,
Атла махәкәа аатраф ахьта ианакуа...

БАРА БОУП ИЗГЭАЛАШӨӨ

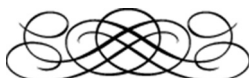
Иеицшны игэаҕуа ачымазаа, игиууа ицштэыдаза,
Атцх сқыта иналалар, сқыта атцх иналазуан.

Алашьцара алѡақ еицш, инархылон хаблақәа,
Хамш иартынчуаз башаза, еиҕаҕыхон шэгәалақәа.

Ицэышза амза гыамада, атцхеиқәа аҕта инылашөон,
Урт зегы хытцны ианцаз – ишцаз бара боуп
изгәалашөо.

Бара боуп изгәалашөо, уаха саха бымазам:
Азаза ашыацраҕе икаҳэыз, сышҕа бышыта анымлазеит.

Еилкаам мчык исытцазкуаз, ишөон сгәы ахәра
еинылар хәа,
Сеиҕахзызон, исырпцхон, атцх кәандаҕе сгәы илаҳәуаз.

ВАЛЕНТИН КЭАҒӘАНИА

1959

Лгәы сытцхом уажәы азәымзар азәгы,
Сымала сықәхеит тынхада.
Саңылозар акәхап иахьеипш уатцәгы
Саамта цышьада-хахада.

Ииасхьоу саапын лассы-ласс ғнатуеит,
Сағыхәоит ацстазаара исафсхьоу,
Нас агага, амра збаз еипш, сзытуеит,
Цьоук цәытцачоит, ззыхәан сеивысхьоу.

Сеивысума? Схагоушәа амға сануп,
Ус амшгы нылцуеит аиарта.
Сара атых сафызоуп – сдагәоуп, слашәуп,
Избом схырхарта, сыхгарта!..

Сгәы дытцхом уажәы азәымзар азәгы,
Ауаатәыфса сзеипшхеит сажәызшәа...
Избоит, Анцәа исаңәеишьаз амшқәа зеггы
Ашәымтәк снарғыхәан изжәызшәа...

***

Атых...
Дабаци аңхәызба дагәылыхәхәа,
Лыңсы злахазеи анцәахша?
Илыхәаңшуеит амза гәырғыахәа,
Илыхнаршоит ахьзы, илыхнарша.
Лыжәға кшама анцәахша,
Закәызеи атых иагәылылхуа?..

Анасың сухәоит, дыңшаа,
Улыхәа, лымаза уалахәха!
Издыруеит, гәшатарак алазам
Лыңшзара – схызхуа уаха,
Иалшоит аңых илцәалазыр
Сара ишсымҕәыгцшәаз жәаха.

***

Схырхыр хәа сшәоит
Аңхқәа игәылтәаау еңәала.
Бысхарштуа маң-маң,
Амза схалашоит хаала.

Санеижьо ҕалоит,
Исыламцәажәо аңла, ба бакәушәа.
Сшаду исыршоит,
Сырзызырәуа аңшалас ашәақәа.

Бысхаштыр хәа сшәоит..
Схызхуа аңхқәа, амшқәа,
Ба беиңш, сгәы ндырхоит,
Ицоит, ицоит исызхьамңшуа.

ҖАИБАБААНЗА

Есть в мире сердце, где живу я...
А. С. Пушкин

Амшқәа имиц рымрахәага
Сгәы арҕәандоит сашта арқхаанза.

Иҫақәныҫәоит ашьха, ага
Ҷаибабаанза!

Ҷарматцыск шәәҫәоит шыжьбаахыс,
Ааңын ааиуеит ахыз хҫәаанза.
Ҷхызла бызбоит, бсымоуп гәҫыхас
Ҷаибабаанза!

Амзагь, амреипш, кьаҫара ақәым,
Аҫых арлашауеит шаанза.
Бгәаҫны сҫәахыз, ҫаҫьара ақәым,
Ҷаибабаанза!

Шыжь ихыҫраан аҫсаатә, уиижьҫеи
Ажәәан иалоуп иаҫсаанза.
Сара сбышьҫоуп, сбышьҫоуп, сбышьҫоуп
Ҷаибабаанза!

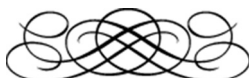
АМШЫН ЛАКӘ

Аҫәқәырҫа еипш, бнапқәа шыҫыҫуеит,
Сҫоит сынхылан быҫшзара.
Нас амшын ихәлаанза схызлоит,
Аҫныш уахь ишхызлара.

Зны исҫәызлоит, зны сырҫәызлоит,
Бара быбла қаруақәа.
Нас иҫәырҫлоит, нас сырхызлоит
Схаҫы зныҫшуа быблақәа.

Азыжь ацахь хланцы сыңон,
Ахьырґарцаа ирымакуа...
Уажэзатцэыкоуп санызхыцуа,
Ахахэ шкэакэа сывамкэа.

Зызлан боума?! Азы бтызгеит,
Уахынтэ сыґсы штызгара.
Быхцэы шықыруеит, бнапқэа шытыцуеит,
Сцеит сынхылан быґшзара.

ВАЛЕРИ КАСЛАНЗИА
1943

ШЬҢА УАҢҖЫНЗА

Иазхоуп, избоуп, исхәоит уаҗәы...
Сәымтра дцәырнагап җазәы,
Хамаҗагьак хшыѡ зызтам,
Аха җшрала ус ицәгьам.
Са сзеицәада? Мап, азәгы,
Нас изласымхәои акгы,
Сара сзыхәа дшынцәахшоу.
Схәыцра дшалоу ишсыршо!..
Амш сзыкәгәыгуаз баша ицеит.
Җсышәак лахәара сахъзеит.
Сгылоуп лцәаара сазыҗшуа,
Знык дызбандаз ма дааҗшуа...
Амѡадуаҗ ауаа цоит,
Амѡадуаҗ егьа рхәоит.
Сгылоуп схала, схы кәыншьо.
Аха издыруеит җыц ишшо.

АҚБААД БҒЫЦ ИАНЦАЗ

Саныббо бхы-бҗы аалашар,
Бқьышәкәа мратцас иааикәаҗхар,
Быблақәа збар ишгәыкуа,
Икаломызт усқан сызкуа...
Ибасхәон снабдылан сымшәа,
Иббаргы маҗк уамашәа:

– Са сзыхәа ба быда уаѡ дшам,
Ҷазә дықәым ҳадгьыл ашьам.

АҶХЫН ҶСШЪАРАЗ

Зегь машәыруп, зегь машәыруп,
Избан АҶәа зыбгәаҶхаз?
ИҶан Гагра, Гәдоутә,
Афон ссируп, маҶк еитҶаз,
Ма Пицунда, Очамчыра –
Дара ртәала зегь Ҷшзоуп.
Мап, баҶааит бара АҶәа,
Уинахыс-аахыс сытҶәоуп.
СазыҶшуп шыҶа аҶхын аaira,
АҶәа Ҷкәынзахап еитә,
Аха Гагра... уа Пицунда...
Уахь багароуп – ҳаҶеитә...

ЗНЫМЗАР ЗНЫ...

СыҶхыз далҶхьан, ҳа ҳаицәызхьан,
Исыздыруамызт лхабар,
СқәыҶшра хыхны сыҶсы иалаз,
Ҷаиниеит лакәҶдас шаҶхьа абар!
Ҷа ҳаилатәеит жәада, хаала.
Ас ҳаизааигәаны ҳҶамлац...
Лара дқәыҶшуп, сара сқәыҶшуп,
ҚәыҶшроуп, уаҳа еак ҳамбац...
Ацәа салҶит сқәыҶшра шсымаз,

Иауам, сзалцуам са сыңхыз.
Сара усқан убас сраҳатын,
Гәһарак сауаанзоуп дшысцәыз.
Зегь акоуп, са сиарта сеылак,
Сгәалаҕара анарх згоит.
Насың бымаз ңхыз истааз,
Знымзар зны саргыы сыббоит.

АҔСУА ҔХӘЫЗБА

Иҕәымшәышәым, хаарак аҕам,
Убла ихгылоу, мыцхә иаарту.
Иҕазаргыы иаҳзеиңшу аргаман,
Иҕоуп жәада иҕаҳәхәатәу.
О, иссируп, аҕсуа ҕхәызба,
Аҕсуа ҕхәызба бызлашо!
Ҕсыуарамзар еилзыргода
Ба бзырҕәыуо, ихәаны итәо.
Са дыснымиац бара бәыза,
Бара беиңштәҕкәа згәы былуа,
Зажәа ҕынчу, зцәааа наалоу,
Беиңшгыы агәаҕра зауа.
Уажәазыҳәа бшәәкәа-зызоит,
Бцәеижь ианыңшуеит ишбызҳаз...
Аха бҕынчыз, илҕха биҕоит,
Хартҕыы хшамкәа, зны хазшаз.
Мәамш, аҕхәызба, адунеи ду
Аҕсы ахазҕо, еиқәзырхо,
Ашарҕиатцә цәалашәаран
Жәәангә иагәылсит еикәаҕхо.

***

Сышнеиуаз
Пҗәызбак дааспылан,
Сгәатца аарҗыхан
Дцазеит...
Са сқәыңшхан,
Алым сағызан,
Уа, амғаҗ,
Схала саанхеит...
Бабаказ
Ас еиңш,
Иссирыз,
Санбықәлаз бзымбеите
Цьара?!
Ианаамтаз
Бнасыңны быршама,
Ма изаацәан
Сиима сара?
Апҗәызба,
Сқәыңшра зырҗыцыз,
Апҗәызба,
Салымны сказтаз,
Иахьоума, уатәоума,
Ғазнума,
Сбызхәыцлап,
Иахьяамго бахьцаз.

МАЦӘЫС ЕИМКЪАРАК

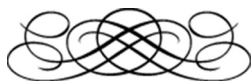
Зегь ажәхьан са сгәаҗы,
Зегь ажәхьан ба бгәаҗы

Җаибабаанза.
Мап,
Дунеи җыцк җамшаzeit,
Аха җгәтцаҗы иаанхеит
Мацәыс еимҗыарак.

Q-САХЪАК

Аҗәә, агаҗә, амшын,
Амра, ашьхараҗ асы.
Аены барей сарей җаипшын,
Еилахон зынзаск җаҗсы.
Еиҗах агаҗә, амшын.
Аҗәә – сыҗалаҗь – сыҗсы.
Амра заалойт...Аарцә саапшын –
Исыцәбон азшәәх ласы...

АНАТОЛИ ЛАГЭЛАА

1961

***

Исараза, уи дхэычуп, исараза,
Исараза, сгэы, сумырхэацэан...
Суркаразеит, уара са суркаразеит,
Иузызыухьои, сызрыцхаумшьои, избан?!

Акалашэа, дыкоуп лара акалашэа,
Данысцыртцлак, еихагы сгэыкуеит...
Асаркья иадпо атцыс еипш, сгэы дынталашэа,
Даачырчырны, дныцдашэкэа дцауеит!..

БЫЛАХЬ ЕИҚЭЫБЫМЦАН...

Былахь еиқэыбымцан сбыхэоит уажэшьта
Старцшы ихаакэакэараза икоу блакта...
Издыруеит, бара абызқэа даара брыцэшэоит,
Быччацшыгы иаразнак ашэт еипш, ифэшэоит...

Саргы сылацш ба бышка ихамшэа кастцоит,
Бсымбаргы ауазшэа, снабафсны сцоит...
Сгэы мыжда тыцоит, итыцтрашэа атра,
Быхьз хэо иаафэымцкэа иафуп афытра...

Абжьара сыгым: «Уаангыл, пхашьароуп,
Илымауки азгаб, дызфү еырбароуп!..»
Ассирцэфкья сақэшэеит, схэатэы ханатом,
Иоуа иахьбышьтоу баргы ибзыцхатом!..

Сбыхэоит бхазыхэан иҕабтарцаз алкаа,
Араҕа егышысхарам бдыруаз, сеилкаа...,
Ҙамч ақәымхакәа иахцәамурц иакәым,
Уажәнәтә иабырбароуп иратцән бҕацкәым!..

СЫЧА

Сгәы сызхәыцзом, нас, ишҕазуеи,
Нас, исхарои, Сыча, ихәа?!
Са исҕаххеит хәа излахьатцуеи,
Бышәхымс илахеит сцәахәа!..

Сықәра бцәыхьантоуп, издыруеит,
Сзырццакуазиз, баҕхьа сиртә?!
Ибымхәазарггы шыта исныруеит,
Исзыҕшымзар акәхагәышыап ссирк...

Мчыла баша сгәы сырхатхат,
Изласыҕсахри, уажәшьта сҕеиҕш?!
Аха быччаҕшь сгәаҕы аеатцәахт,
Аҕәарта илатәоу ажәеиҕш!..

***

Аблақәа исыхәаҕшуа, аблақәа исыхәаҕшуа,
Аблақәа ажәакггы рхәазом...
Насоуп саныхәәеуа, насоуп саныхәәеуа,
Иааныжьны цьарггы сызцазом...

Аблақәа, ишәхәароузеи, аблақәа
ишәхәароузеи,
Сышәтаху сышәтахыму сара?!

Аблақәа, исхароузеи, аблақәа исхарозеи,
Изыжәгәағьуеи абастцәкьа схәәера?!.

Атдыхқәеи амшқәеи ус инасхызгоит,
Саамтагь зынзатцәкьа иңырзом...
Аблақәа, аблақәа, мазала игәнызгоит,
Истаху ажәакгьы шәхәазом...

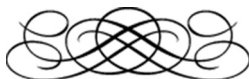
***

Ҳаипыртып, еибаҳамхәап уаҳа акагьы,
Хусқәа шьта иаҳзызбом иахьала...
Ибдыруеит, акырынтә са схаҫагьы,
Ишыстахыз сцәажәрц гәтыгьгьала...

Ҳаркьымсып, ҳагәтыхақәа рцәашьа змазам,
Ҳгәатцәқәарҫ ихааза ибыллааит...
Зынзак хреиңшушә амцаңшь зкзам,
Урт ҳәызцәагьы агәра ргалааит!..

Ҳаибамбар ихагахан ҳаблақәа ңшаап,
Ибналап ҳагәқәагь ҳацәтыңраан...
Ҳауа дарбан, ҳшәазызо ҳаизцаап,
Инзыжьыз, згәатрақәа нывтцраан?!.

Ҳанеиқәшәоугь еибаҳамхәап уаҳа акагьы,
Иаабәхьошәа ҳразкқәагьы ирымчыз...
Ҳацәымшәалап амца иахылтцуа ләакгьы,
Ашьхымзатра ирыло еиңш, ҳтынчыз!..

ЗУРАБ ЦЪАПУА **1960**

***

Бла иазгэамтаз ацэацэашь еицш,
Сара абылра сафуп.
Нап зкымсыц акьатрацэ еицш,
Бара аизҳара бафуп.

Быхцэы цшқарах ацша ианаццо,
Ашьац иатцэеицш иқашә-қашәоит.
Амацэысеицш ба баныччо,
Ашьха зыхьеицш сгэы цқяхоит.

Нап зкымсыц акьатрацэ еицш,
Бара аизҳара бафуп.
Бла иазгэамтаз ацэацэашь еицш,
Сара абылра сафуп!..

АИҚӘШӘАРА

Уахоуп еиҥагы ҳанеиқәшәо, уахоуп...
Уара усзыцшуп,
Сара сузыцшуп,
Узышьтоу сара соуп,
Сзышьтоу уара уоуп,
Уахоуп еиҥагы ҳанеиқәшәо, уахоуп...

Уахагь ҳамтаc иусто шәтзам...
Угэы разуп,

Сгәы разуп,
Уара иукзам,
Снапқәа пхазам,
Уахагь хамтас иусто шәтзам...

Угәы абжыы сахар сҭахыуп...
Угәы еисуеит,
Сгәы еисуеит,
Апсҭхәа хыуп,
Амза цәахыуп,
Угәы абжыы сахар сҭахыуп...

Хус мазоуп, убжыы рхәычы -
Ухцәы пшқоуп,
Сыхцәы пшқоуп,
Уара ахәычы,
Сара ахәычы,
Хус мазоуп, убжыы рхәычы...

Уашьтан хәнеикәшәо сзамәа уагәзы...
Узамәа пхоуп,
Сзамәа пхоуп,
Уара – са сзы,
Сара – уа узы,
Уашьтан хәнеикәшәо сзамәа уагәзы...

***

Сцәа-ҕапшь хәыч, сыпшқа, хыхьынтә
быҕешәан,
Изурыз сзымдырт, сывкәа бҭашәан!
Шәахәа зныршәлам сывмәахәаста

Бара слакә-тыпқа, знык баныс!
Ба бымѡахәаста-шәахәаста
Мра-шәахәастан саргыы саныз!
Изурыз сзымдырт, сыкәа бтәшәан,
Стәә-ҕаңшь хәыч, сыңшқа, хыхьынтә
бығешәан!

Срыцхауп насыпкгыы сзынымхар,
Урт зегь насхыпраар сеимтәаны!
Сшымаалықбу са сеитымхар,
Сгәы арахәцқәа пыцәтәаны!
Стәә-ҕаңшь хәыч, сыңшқа, хыхьынтә
бығешәан,
Изурыз сзымдырт, сыкәа бтәшәан!

Насыпны кәиц хәычык стынхазар –
Ба бгәы хәыңшқоуп кәицтәас ишу!
Сиетәәхә каххаа инхазар –
Ба брыцуп сымшқәа имшу!
Изурыз сзымдырт, сыкәа бтәшәан,
Стәә-ҕаңшь хәыч, сыңшқа, хыхьынтә
бығешәан!

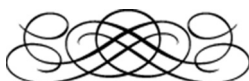
Ба бымѡахәаста-шәахәаста
Мра-шәахәастан саргыы саныз!
Шәахәа зныршәлам сымѡахәаста
Бара слакә шәахәа баныс!
Стәә-ҕаңшь хәыч, сыңшқа, хыхьынтә
бығешәан,
Изурыз сзымдырт, сыкәа бтәшәан!..

***

Атх еиқәара бшәыстеит,
Иансаза ббара.
Атх наза ахтныстеит
Знык быбла аҫаҫра.

Насыҫуп са сзыхәа,
Абыржәоуп ансызша.
Снеиуеит ашьшьыхәа –
Быччаҫшь схьырша...

ВИКТОР КӘАКӘСҚЫР
1951

***

Бхы-быцсоуп исзымхо,
Даеа малк зтахыда...
Сара, бымбаара сызхымго,
Сгәйргәара зтәахыда?

Сымш гәйргәарак атнымхо,
Сытцхгы азбахә зхәарыда.
Атыс тәыҕка ахала ишнымхо
Дыруп, уиггы збарыда...

Илеиуеит сызатәра ақәа хымкәа,
Сгәы ачыхь-бжыы заҳарыда?
Быда ҕарак сшазымкуа
Исхәар, сыгәра згарыда?

Ғыхәатдас сытцх зызымкуа,
Уи ағәра кны исзыршома?
Сынасып, тыстдас исзымкуа,
Сахьашытоу, лахьынтдас исызшома?

***

Бгәалашәара ськәыршоуп хызатдас,
Ахьтагь сацәшәахуам уаха.
Быҕан бара зны ҫызатдас,
Сарҕхон саргыы бшәахәа.

Избан бзынкацәаз цәымзатцас? –
Иснаҗоит азҗаара ахьяа.
Быбжъазит имазоу гәыҗратцас,
Быказма? – Схәыцуеит иахья.

Быкан, ааи, быкан ныхатцас,
Уи моу, агәра згон бхәахья.
Брыцын сымшқәа ныхәатцас,
Ғабҗар – иҗалон бҒәатахья!

Бгәалашәара сыхәыршоуп хызатцас,
Ахьҗагь сацәшәахуам уаха.
Быкан бара зны җызатцас,
Сарҗхон саргыи бшәахәа.

***

СбахчаҒ сьшәтқәа сырхаштит,
Ашьхыцқәа рыбла сыхгылам.
Издыруеит, баргыи сьбхаштит,
Сымшқәа гәырҗьарак сьзрылам.

Сгәыҗра аҗырсал ланашьтит,
Схәыцра ацәқәырҗақәа срылан.
Сишь, сьшәт хәыч еиҗашәтит,
Аха уигыи усс исымам.

Амра ашәахәацқәа еиҗашьтит,
Башоуп, быччаҗшь анрылам.
Сгәы сымбазакәа еиҗашәит,
Сашәакәа уаха мчы рымам.

Саапын зынракахь сеиҗашьтит,
Имшазо сытхкәа тәа ахьрымам.
Сыңшуп, сыңшуп, сеиҗапшит,
Назаза схьаакәа стәахрыма?

***

Ақыта сыңшатлакәны салан,
Атх акы иахсырҗьон.
Иаха шәқәатда сынталан,
Уаҗа бытцлақәа сыпҗон.

Сқәаны слеиуан, сеималан,
Слеиуан, сыңсы еиҗәычқон.
Бҗенцьыр аҗынтәи сыҗналан,
Смацәысны бҗаҗхьа скачқон.

Аха бара ацәа-хаа балан,
Ацәа-хаа балан, избон.
Сара еиҗа бытцлақәа пҗо сгәаран,
Ашьыжь слабжышны сырхьыкәкәон.

Q-AЖӘAK

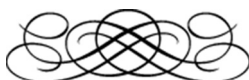
Q-ажәак роуп адәы исцәықәхаз,
Иахьагы урт рҗақ сагыатдоуп.
Згәаҗы зажәақәа нымхаз,
Деиқәымшәазаргы, – дхатдоуп!

Q-ажәак роуп сҗы изтымшәаз,
Иахьанзагы сқьышә иқәыхәмаруа.

Насың имоуп зажәа иацәымшәаз,
Есымшагыы зажәа кәаруа!

Q-ажәак, сҕы иазымхәаз,
Слыцәшәамашь абла қаруа?
Агәағъра акәзар исзымхаз,
Иарбан шыта сзырмақаруа?

Q-ажәак, ишьаҳитҳа иқәхаз,
Гәыжьжъага лахьынцоушәа збоит.
Q-ажәак рлахьынца ныхәаз,
Ишәхәала: «Бзиа бызбоит!..»

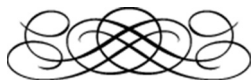

ИГОР ХЭАРЦКИА
1955

***

Исхаштуам, исхаштуам, ихьшәәшәәза
исхысыз былапш,
Исхысыз былапш – асаркәә итырхыз асцыреипш,
Ирхаштны ианырымхыз Ашыкәс Ғыц аштыахь.
Мәдула уажә снейуеит,
рапхә ханейкәшәә имәәхәәстәз.
Амшынахыгы хкылсуан ханейцыз,
хангәырғьоз, ханқәыпшыз.
Ашәшьыра нахылоит ақалақь,
пшьаала ацәқәырп нагәйдлоит,
Амшын агәарахәә игәәтеуеит,
иазымтәәхуа агәала.
Ачнышкәә хагаха, арцәәахәә шейкәәфьртүа,
агахь икылсуеит.
Ашхырцәәғькәә иреипшха,
еилапыруа, еилало, еилысуеит.
Акызатәык, пшьаала, быпсыңейпш, шытыбжыда,
Анакә нахылоит, иныцаба ицарцаз шыжыынза.

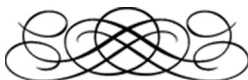

ЕҒЕРИ АДЛЕИБА
1952–1992

ИБЫРЛАШУ АТЦХҚӘ

Атцхқә, ибырлашу атцхқә, гәәхәарак
сышәтоит,
Сымаза шәасхәоит, ишәцәыззом иаартны.
Ччаңшь шәәхәала сңенңыыр
шәадҗырбалоит,
Шәлак-җакуа шәыҗналоит сахътәоу
сышәзыңшыны.
Шәгәәңхара цәанырран ңынч
инасхыысуеит,
Абаҳчахь исыңхьоит аңшалас ццакны.
Акакачқәа бзиабарак асахьа сызтырхуеит,
Ицқьоу ашәала, шәәхәала ихыркны.

Атцхқә, атцх бырлашқәа, лаңштдашәаран
шәымҗасуеит,
Са сгәатцаҗ инхом шәа шәсахьа ңацәны.
Схәыцрақәа ңстазаара рҗашны
шәырнысуеит,
Злахьынца ииуа, иаггыңсуа, шәнапаңны.

ИННА ХАҘЫМБА
1965

***

Азы дыру,
Ма дызмыру
Хара ицаз?
Дызцоу,
Дзымцоу
Ааигәа идәықәлаз
Исыцәцаз?
Ғымт, ашьшьыхәа
Снапсыргәытқақаа аасыртит.
Сшылакәакуаз,
Итәцәыз сгәатцагы
Асырkit.
Азы дыру,
Ма дызмыру
Хара ицаз?
Дызцоу,
Дзымцоу,
Ус дыбжьазу
Исыцәцаз?

***

Азыхь еицш,
Азыхьеицш изжәуеит
уара ухьаа.
Ашәацшь қацшь ахәааә,
ацсаатәеицш ихәмаруеит.

Сыблақәа аңсызеиңш
амшын иҗахеит.
Амшын ду,
амшын ду
азыхъеиңш изжәуеит.
Ажәала исхаштыз,
гәаныла срызхъуеит.

***

Адуinei антың
Уара уакәу иҗазоу?
Адуinei антың
Ахъымра, ахъыраза...
Ғыстзом, ғыстзом,
Ғынчроуп уажәы иуҗаху,
Ухыхъ иалоу
Сқәыңсычхара уаламзоу.
Иҗалозар, сгәы уалаза,
Уалаза.
Напык ианзало
Сыңстазара уеалагза.
Иҗалозар,
Ахы ансықәшәаз угәаларшәа.
Са саныҗамгыы исгәалашәоит,
Исгәалашәа.
Уара уакәзоу иҗазоу,
Адуineiаҗ схала зацәык сыҗазоу?

***

Уца, уца
Ақәа анауа.
Уахьцо уаауа,
Азқәа гыжьюа.
Ақәа, ақәа,
Анаҕә хыло,
Ицо, иңсуа
Уафы изынкылом.
Азы шцара
Ицаз ақәа, уахьцо уаауа,
Ақәа, ақәа.
Уцәа иалоу – цхызу, лакәу –
Агәра сырға
Сара шсакәу.
Уца, ицо
Уара уакәым.
Агәра сызга
Уңхыз шлакәым

***

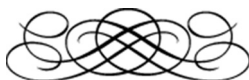
Азыхь хәыч иафыхәаз,
Мшын дук хабжьалеит
Иаҳзеиламыз цсҕазааран.
Ҷаиңылеит хәиңыртырц
Азыхь хәыч агьама
Амшынаф игәазтаз...
Аңсҕазаара пшран,
Ара зеггы мѡасуан.
Даара суызгәакьан
Азыхь хәыч еиңдызхыз,

Амшын атдан
Абырлашқәа гәазтөз.
Азыхь хәыц изхәыцуан
Урт аимхәыцқәа еизызгөз.
Хазы-хаз иахдыруеит
Иахзеилам амшын ду
Агьама...

***

Асаркьа аңеыхақәа еидкылан
Сыхәда иахоуп.
Ацәыкәбар қаңшықәа быбышза
Ишәтит.
Асаркьа ңеыхақәа ирацәажәоит
Ацәыкәбар қаңшықәа еицылан,
Ацәыкәбарқәа рзы ғыц ааңынроуп.
Зегьы зхароу уара уоуп –
Слапшцашәара.

ГӘЫНДА КӘЫЦНИА
1965

***

Азғабцәә неиуеит рқәыңшра рхыыхәхәы...
Сшәыхәоит, иқәыңшым шәқәыңшрахь
шәхынхәы,
Сшәыхәоит, имфасхьоу шәымфәахь
шәхынхәы...

Азғабцәә неиуеит рқәыңшра рхыыхәхәы...
Адуinei қәыңшуп, иажәуп адуinei,
Са сышқа амра, аңсымра хынхәит,
Ихынхәзом ақәыңшра, иқәыңшқәоу
хынхәуеит;

Идгьылтәу идгьыл азыхәан дыңсуеит;
Имаз доусу дыззынхо, дыззыңсуа.
Иҳацуп аңша ханцо, ханаауа.

Сшәыхәоит, иқәыңшым шәқәыңшрахь
шәхынхәы...

Азғабцәә неиуеит рқәыңшра рхыыхәхәы...

***

Жәә-шьәфәк рыла саңхьақа угылан...
Урт ажәә-шьәфәк рыла угәхьаазгон...
Уара субазомыт...

Уара акгы умамыт хьаасгы...

Дәәә жәә-шьәфәк қауцар хәә сшәон...

Усқан фәжәә шыәфә рыла угәхьаазгалар
акәхон...

Уара субазомызт..
Уара акгы умамызт хьаасгы...

***

Ушысгәалашәоз сгәалашәеит, усгәылахеит
угәалоушәа, угәаламшәа, сгәалақәа
згәылысхыз уара угәы, – са сгәыкы
гәала-шәкы згәылақәоу.

Сеыласхәеит аңша-наатә, сеылысхит,
Ацла-наа сгәылиааит, исгәылиааит,
Адацқәа сгәылалан шәа сшәымбазац,
Сеысцәахуеит усқан адәы сеылақәан,
азы сеылазны.

Сыцла наа, анаара сыман сухәоит –
усхылфеиаа!

Ажәәан ахь сзыхынхәуам сымала,
Сдацмацараха, амрақәа цоит исгәылалан,
нас азатцә гәхьаагара, азатцә игәы –
хьаагара, арацәа...

Саныршоз еицш, дац-дац санеизыргоз,
ишысгәалашәаз сгәалашәоит,
сыршаанза сшықаз,
ишықаз цәгалангы иаашаанза.

***

Ушьапқәа рныргыло сшьапышьтақәа –
усышьтоуп,
Са исымазам ушьапы зныумыргылац
шьтагы,

Шьта ишцазури?

Сышытын, сымтәыжәфашьтақәа пшаны
инсыжыит,
Ужьаны иухсыжыит сымтәыжәфәқәа,
Шьта иуоузом сара исымпрыц пшакгы.
Арахь ес-ены,
асы иауыз еизысыхәхәоит
са сымтәыжәфәла...

***

Азхара иантәыуалакь ақәа,
Азхара...
Ухгара сафуп еиҥах,
Ухгара...
Ҥагалантәи цеит, абрантәи ица,
Ихтәаны-ихдсааны,
Сара сшьарахь сыхнырхәны
Сышхынхәра...
Уажә иахбама ахтәара,
Азынгы хтәашт,
Зынза еицакшт уа уцшра,
Зынза исхаштышт.
Уи мариоуп, ицәгьоу акоуп –
Ахгара...
Ақәа антәыуалакь азхара,
Азхара...

***

Уҕам хәа сархәеит,
Атқи-атқи еихыцит,
Адсыкоуп уи аихытра иахыцыз.
Уҕам хәа сархәеит,

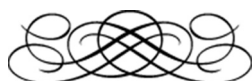

Дгылы жәџани урыбжыџцит,
Урыбжыџпраит,
Уџсы џысны аџыстра иахыџпраит.
Аџсыкоуп ибжыысыз,
Дгылы жәџани неимаџан еимыџцит,
Уахъзеит, урыбжыџцит.
Аџсыкоуп – шәышықәса бжыысит.
Уџам –
Аџхи-аџхи еихыџцит.

***

Сыџәоуп.
Уџәагы сгәәџы иџәоуп,
Уџхызгы сыџхыз иалоуп,
Угага хәыџ сгәыџџак.
Еиџш џәамџхаа збахъада!..
Уџәеи сыџәеи рхала
Адунеи иалоуп.
Закә насыџуи ирымоу,
џ-џхыз хаак еилалан!
Иаџмыршәап, уааи, џаирала!..
џәџәз
Наџ-ааџ адунеиқәа рџыхәан,
џ-мшын дуқәак рыџан...
Ашәышықәсақәа џабжъалан,
џаиџәыхароуп аамџтала,
Аха џхызкаџә џәџәоуп,
џаизааигәоуп хгәырџала,
Аха џхызкаџә џәџәоуп,
џагәхъааибагара еилалан.
Сыџәагы угәәџы иџәоуп,

Сыңхызгы уңхыз иалоуп,
Сыгага хэыч угэыцак,
Еицш цэамтхаа збахьада.
Q-гагак рхала
Адуinei иалоуп...

БАХТАНГ АПҘАЗОУ

1958

***

Аапынтәи ашәт ҕапшь, ашәтра зәазызкуа,
Беицшны бызбоит уажә схәыцра
аныбзыскуа...

Бымшқәа имфасуа гәыграла итәыми,
Бқәыцшра тагә-тасуам, мфә ссирк иаными.

Гәтыха хәа бымам, быччабжь сахәынцоит,
Изура сақәшәом, сажәақәа сымтәоит.

Аапынтәи ашәт ҕапшь, ашәтра зәазызкуа,
Беицшны бызбоит уажә схәыцра
аныбзыскуа...

Апцзара быгзам, стәыла бафызоуп,
Быцшзара змырзуа стәылаф бахьиз ауп!

***

Бабаҕоу, бабану, бызфүзеи?..
Схәыцрақәа срылга хара.
Быгәтыхақәа асҕак изыхеызеи,
Хзеицәызеи ас еицш хара?...

... Уа ашьхараф иасуан апшалас,
Сажәақәа агон имтцааны,
Насыц лашан хәыцра хаак бшалаз,
Быблақәа ирхәон еилкааны.

Иабон ашәапыцьаң еинылан,
Ааңын гәкын, о, имшын,
Җаицнеиуан мәәхәастак ханылан,
Җаңхәәҗа дәы пшзак хзыпшын.

Нахьхьы, ңьара ахра җакнахаң,
Арәашқәа цон иңкәаса.
Ашьха зыхь алцуан ахахаң,
Аимхәың еиңшны еиңаңса...

Ихьшәашәама бгәатцаң бцәанырра,
Ибхалама ләоушәа иханто?..
Исыбымтар сымшатакәа адырра,
Пшьаала сгәы ртынчны снатәон...

Бабаҗоу, бабану, бызңузеи?
Схәыцрақәа срылга хара!
Быгәтыхақәа асҗак изыхәызеи,
Җзеиңәыззеи ас еиңш хара!

***

Ахышә аңы бгылоуп,
Ахышә аңы сгылоуп.
Башаза,
Башаза.

Асаркәа балыңшуеит,
Асаркәа салыңшуеит,
Гәәарада,
Гәәарада.
Ба бгәы җамгыло,

Са сгәы җамгыло,
Бгәасымҗо,
Сгәабымҗо...

Ибыхы, бсыхәәпшзом?
Исыхы, сбыхәәпшзом?
Җагыроу?
Җагыроу?

Лаңшы хаак иашьҗазам,
Лаңшы хаак иашьҗазам
Быблақәеи
Сыблақәеи...

Иныжьуп хашьҗахьҗа,
Иныжьуп хашьҗахьҗа
Амышқәа,
Ацыхқәа.

Ссиршәә җынчраҗәҗьоуп,
Ссиршәә җынчраҗәҗьоуп
Буадаҗгы,
Суадаҗгы...

Ахышә аҗы бгылоуп,
Ахышә аҗы сгылоуп.
Башаза,
Башаза...

***

Бара была сбылхъеит,
Бара была сыццышәхеит.
Аха схәыцрақәа мхеит,
Сыркәахъеит, срызрыжәхъеит.

Сара схәаа – чмазароуп,
Иансыхгогы сыздырзом.
Исычхар, имариоуп,
Исызхымгаргъ, ибырзом.

Бара боуп изхәышәтәуа,
Ибгәаңхар акгы ахбырцуам.
Уажә зынроуп – банышәтуа.
Сбыткәацәкъеит, бысдырцуам.

Бара была сбылхъеит,
Бара была сыццышәхеит.
Аха схәыцрақәа мхеит,
Сыркәахъеит, срызрыжәхъеит.

БЫБЖЫ

Суафбыбжара шыта сынтагылеит,
Аңсәзаара цом еикәышышы.
Сашшырма, нас: «Сусқәа еикәылеит»,
Срыхъзашт исахар ба быбжы.

Ианбасхәа зны: «Гәтынчра хәа сымам»,
Ибдырит бара ишбызкыз.

«Агәтынчрагы уоуеит уанзымаа,
Цъара уахнагар, – бхәеит – уразкы».

Избан, сара абас бызсызныкәо,
Сыжәван изхыбцо ашәшы?
Сбыхчоит, адунеи цшза сыззыкәу,
Аихымцеипш исыцразаргь быбжы.

Еицакра хәы зкәым цаимбаруп,
Җаимаздауа ацха хабжьоуп.
Уажәымзар уажәы... – хайбабароуп,
Сеикәыццышә сагозаргь быбжы.

Блакәакра мәа бымдан снанаштуам,
Еиыларгь ашыац цшқа кашышы.
Җын-җыкәрагы ныстырын сышбышытоу,
Слымха итаҗлар быбжы.

***

Ибхыркыа сымцеи, схынхәуам хәа
бааныжыны,
Ибхыркыа санца, сгәырҗон инеиужыны.

Сынкахәыцуа цшыаала схы сазынхаргы,
Икәлон сахәаз сатәыз хәа, саанхаргы.

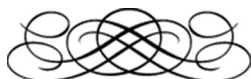
Бхаҗсахыа сыбла ихгылан ихымтуа,
Схарахазаргь цеипшла сиеипшын ихәмтуа.

Сара зны схынхәуазаргь сгәыраз
неикәхәала,

Санаауаз еипш, амѡа сықәымлои схала.

Цъара зныкгы сгәы бамысцызт, –
ибымцеит,
Сгәы бынтыпраа ахауа бналаз бзымцеит.

Ибхыркъа сымцеи, схынхәуам хәа,
бааныжьны,
Бара бзы схынхәуеит сызцом хәа,
бааныжьны.

ЕКАТЕРИНА БЕБИА
1958

СЫБЗИАБАРЕИ САРЕИ ҲАИҶЫРТЦРА

Уцоит нас...Абзиараз,
Абзиараз Нарчоу.
Абар идәықәлеит адәығба,
Харамҫахь узго.

Унаскъазгом лағырзыла,
Сылағырз қақсом.
Унап исымухыз гәйблыла,
Ақхарра нтәазом.

Сцәа-сжьы иналалт,
Уи ақхарра сеимдо.
Мра шәахәан исқылап,
Улақш игәықзо.

О, ашыза, абзиараз,
Абзиараз Нарчоу.
Зегь рақхья испылаз,
Зегь рақхья инаскьо.

Ҳаиқыртцуеит назаза,
Сгәы исанахәоит ус.
Исзынхоит убзиабара,
Исхалаз сара қсыс.

УАРА УАНСЫЦУ

Амш иснаҗар алшара маҗны,
Иасыркып ацәашы.
Амца еикәуҗап амҗы неифажьны,
Ахьҗа санакы.

Аҗара сҗап сдырра иазҗарцаз,
Ашәҗкәқә неизакны.
Ааҗын агәил шәҗы җыц ишәҗырцаз,
Исрашәап сазгәыкны.

Исырҗап аҗызцәа җыцқәа,
Бзиа ибаны.
Урҗ рзыҗәан са сҗы сеигзо,
Иҗалом аказы.

Исхәап ашәа аҗар срацлаблап,
Сыбжы ныхҗаны.
Ашыжә шаанза сымҗа назгап,
Азаза еимгәҗәаны.

Исылымшара иарбан усу,
Исылсыршоит зегы.
Ғыла-җыла уара усыцзар,
Уара сынцәахәы!..

УБЗИАБАРА

Сажәинраала аҗсы ахазҗо,
Сгәаҗа иҗыхны ақбаад ахь иназго,
Сашәа хаҗагә мзысз иамоу,
Сыҗсҗазаара гәыцәс иалоу,

Убзиабароуп сеиқазырхо,
Ацәкәырққәа ирылга иаазго.

Ссөызцәа рыгәта са сзырцәажәо,
Рыбзиабара ахаара ансзатцо,
Сзырцәыуо зных, нас сзыргәырғьо,
Амч чыда сара иансыцло,

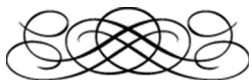
Убзиабароуп изыбзоуроу,
Мратцас сдунеиаә икацхо.

Даәа блакны адунеи зызбо,
Даәа блак зегьы изырхало.
Ацәгьа ацсҗаараә исцыло,
Сымшәа уи сафазыргыло.

Бзиа убароуп зегь зылшо,
Сгәы анеисуа иацацхоу.

***

Икәмлозеи са сдунеиаә уа усымбар,
Усҗан сара сеицшхон ацәыкәбар...
Адгьыл инықәтәан нас иналабан ицаз,
Сеицшхон атцыс ашәа ззымхәакәа инхаз.

СВЕТЛАНА ЛАДАРИА
1959

***

Ақға цәажәоит адәахьы,
Ақға аеашьуеит уахатцәкьа,
Избанзар уаргьы саргьы
Ҷаизиимшеит анцәатцәкьа.
Избанзар адунеи
Ҷымитшәарра хтысит,
Избанзар аезауа
Анасыццәкьа хцәызит.
Адгьыл амра иакәшоит,
Амши атцхи еипылоит,
Исаркьа цөыхоу анасыц
Нахьхьы цюукы еизыргоит.
Ақға цәажәоит адәахьы,
Ақға аеашьуеит уахатцәкьа,
Избанзар уаргьы саргьы
Ҷаизиимшеит анцәатцәкьа...

***

– Бара быда сзынхом сара уаҳа,
Амрагь шәахәада илашом.
Бара быда сзынхом сара уаҳа,
Сәажәкуеит, аҳауа сызхом.
Бара быда сзынхом сара уаҳа,
Сыцстазара мцала ибылуеит.
Бара быда сзынхом сара уаҳа,
Ацәыкәбарқәа лажышны исәашуеит.

– Уара уда сзынхом сара уаха,
Сыңстазара җамҗакны исзынхоит.
Уара уда сзынхом сара уаха,
Сашәә мизацкәә иңсуеит.
Уара уда сзынхом сара уаха,
Саиааиуеит аңсра, са сеикәхоит.
Уара уда сзынхом сара уаха,
Уара узыхәан назаза сыңшуеит.

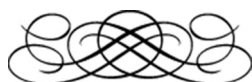
– Бара быда сзынхом сара уаха...
– Уара уда сзынхом сара уаха...
Аңстазара ашәтыш пытуеит...

***

Сара иахья аетдәә сыкәшәоит,
Ажәәан иалышәшәәз ашамтаз.
Шьоукгы шыжыаахыс сгәы рыткәоит,
Иартарц ааңынтәи аңшалас.
Аграпара ылгоуп асы,
Ас-пашә, касыш шкәәкәә.
Избан, избан, избан мҗакы
Җзаным уаргы саргы
Анцәә ицасаз.
Анцәә җаиңырызгаз, җазшаз,
Җаикәызытхаз ихәмаруа,
Аңсра ахыкә, хнапы җанкны,
Җанхыкәыргылыны иахңыртцыз.
Мраҗашәамта, мраҗашәамта
Иуцыз са сыңсы,
Амши атчи амшын амта
Еилалалоит рыңсы,

Аамта ахыц апцээрта,
Афымтра ацэахэа,
Аимгеимцара, аимгеимцара
Уахьцо сухэоит
Саргы сга.

АНАТОЛИ АЛҒЕИБА
1965

НАСЫҢК САРҢХОИТ

Ааңын лаша саңышәтыртә
Насыңк сара сарңхоит.
Шьта сацәшәашам азацәра –
Сгәатцағ бгәашьтыбжь гоит.

Нахъхьи, цъара, ашьхыц аиңш,
Ашәтқәа быкәшәалоит.
Нас бшыңшу аңенцьыр ахь –
Ацәа сбымх сагоит.

Быңхыз хаакәа бхырхаанза
Бңенцьырқәа сзартла,
Сыңшаны сныфнагьежьырц,
Бзамфакәа срыгәзуа.

Ацәарт еиңш бахьыларшәу
Беимыздап сгәазхара,
Сеитарыгәзны бзамфакәа
Сдәылцраап нағ хара...

Бааңшыр, ус, ашамтазы,
Бгәы сыштоу тәахла...
Маза цхызла хшеикәшәазгьы
Мхәакәа изала...

Уаха аңша амза кыднаңартө
Асытәхәа еимбгъыжә ицоит.
Уарлаҳәыртә ицааргъы –
Насықк сара сарқхоит!..

БАРА БЫДА

Шәцеит шәара зегъы шәеицны,
Сара сыда.
Ишәхыжәгеит аамта гәыкны,
Сара сыда.
Қафла шәәыркара шәхынхәит хәылқазы,
Сара сыда.
Бара машәыршәагъ саабгәаларшәан,
Аамтацк акәзаргъ былахъ еиқәымызт.

Сара сгәырфон, сазкуамызт адәы,
Бара быда.
Итацәын суада, сгәы ахымло акы,
Бара быда.
Гәырғарак сзаазго дқаломызт ғазәы,
Бара быда.
Бара машәыршәа саабгәаларшәан,
Аамтацк акәымзаргъ былахъ еиқәымызт...

***

Уа цхагәазы ател исзасуа,
Бызустада, исахә имзакәа.
Уацәызны ақалақъ саналсуа,
Дабазбоу хәа смыреимдакәа!

Ибазхэада, ибызтада,
Стел аномер цъара исмырзо?
Мамзаргь сашэа баанахэазшэа,
Иарбан цхагэазыла сзыбжьоу?!.

Ашэа ссирла иаархэахьада,
Ихырххьада, иртэыртэхьада?
Цхагэазын рацэа сывбжьеит,
Аха, мап, быгэра сымгеит!

АЦХЭЫЗБА, ИАЦЫ ИСЫЗГЭЫКУАЗ

Урт ба бқышэқэа иацы сгэыдызкылоз игэыкуа,
Исазхэалоз, иеитасазхэалоз; «сыхазына са сынцэа».
Иахьа башоуп, урт зынзак исызгэыкуа избазом,
Быблақэагьы, машэыршэа акэзаргь, сара сахь ицшзом.

О, сгитара, са сзымпсахуа, уара азэзатцэык уоуп,
Урт ахэсақэа ратцкыс бзиа узызбоугь уиазоуп,
Нас исахэи, ари ацхэызба сзаалгеи иахьа аоны,
Акармеицш еазэы дикэнызар, лааигэа дыртэаны.

Сашэа иалазэа илтаххазар изамэаф деимдаларц,
Илтаххазар, шэахэаэ рыцхак гэырэала деикэжэарц.
О, мап, сара сахэа тыхны сыцкьом, сара сшэахэаэуп,
Маза сгэырэарагьы сгитара ахьсыцу схьаакэа зегь
хэуп.

Ахы, ицэырга, уа бжы-хаала исыргызып саргьы,
Уцши, уцши, срыцхазами, икалцо уцшы.

Ацарақәа ран еицш, иҕы италцоит иҕатца,
Даҕа тәыцақәак аныржә, иеибагәзуеит ихатца...

Ех, ишҕашоу агәымыжда, ашәахәаф игәы,
Снацәақәа блаҕьоит, сгитара, уысхәыцзом уаргыы.
Иазхархароуп, сылақәа уажәшьта ашә ахьҕоу ицшуп,
Хдәықәлап, сыхаара, уаргыы саргы, иахьа ара хмыцхәуп.

Сгәы каумыжыыц уара ахаангыы, угәра згоит, хәицуп,
Урт еибамбааит, сызрыхәацшуам, сгәы мыжда, зегь
блуп.

Бымш аабзиахааит ацхәызба, иац исызгәыкуаз,
Дрыцхасшьоит уи арпыс рыцқа, иара иҕы бынхо
цъызшьаз...

***

Бцеит ашьшьыхәа,
Исхәаз усс икабымтқазшәа,
Са санбыхәа,
Мацк баасеичахар қалон.

Бцеит ашьшьыхәа,
Сылахь шеикәыз бымбазашәа,
Сыбтахызар,
Схьаақәа тынч уха бдыртәом.

Бфызцәа анлафуаз,
Бара хәыцрак акәа бтаршәын,
Са сзын шақәу
Сахәон маза агәра агара.

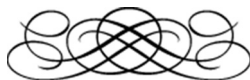
Аха, сныжьны,
Бдәықәлеит исхәаз бмаҳазашәә,
Сгәы сҭахәыцуеит,
Ҳаинасыҭхоу, ас хҭалар.

***

Ус гәаныла бсахьа ҭысхит,
Цәгьа беинаалоуп шьҭа са сзы.
Быҭшра, бсахьа шьарда сxyбхит,
Бызбахә сархәоит иасыены.

Бысгәаҭхарцаз, баша иашьҭоуп,
О, аҭхәызба сбыткәахьеит.
Сгәатцаҭ бсахьа шәҭышхеит, башоуп,
Сгәатцаҭ бызыр наҭ сыҭсуеит.

Бысдырбарцу? Мап, сшәазызоит,
Исыҭсыхәоузеи бызбар.
Схәыцра иҭнахыз блеипшны сгәырғоит,
Аха сшымгәыҭзо беазәхар?..

НУГЗАР ЛОГӘУА
1956

***

Ҳаицын ари абжьарак,
бзиабарак ҳарҗьалан,
Ҳаҗсығлағаагара каран,
Ҳааҗсаны.

Ҳазэын – амши атҗи
Ҳцәеилалан,
Иҗам сахьак таххуан,
Ҳнапы еикәыршаны.

Амшын цәқәырҗа –
Амшын Еиқәа
Уаха җынч изыцәом.
Жәәан икыдхо икыдуп
Ғсызқәакгы ааҗшны...

Адам ивацкысағ
ашәт ғыц ағалоит,
Аҗьанаҗ изҗымҗыц
дрыцҗауп, Акыҗы.

Ҳаицуп,
Ари абжьарак җҗьалан,
Ҳаҗсығлағаагара Ҳацны,
Ҳааҗсаны.

Ашыҗь шәахәа цәырҗуеит.
Арбағь ғнаҗаанза,

Ацъанат хаицталоит,
хаблақәа хәаны.

Уи нахыс зегь тынчроуп,
Уи нахыс зегь цхызуп...
Арахь лабҕаба мшны,
Мрашәахәала итәны.

***

Разын заза хҕыкәыхәхә
Мзатәымта хагәылсны,
Хнапы еибаркны хәыҕагы
Ацшахәа хазцеит.

Еикәҕыртлааит арбагыкәа,
Уаха усс ирымоуи,
Барей сарей рцасхәа
Хнышыаҕ ихаршоит.

***

Быхыбтит баша,
Исызтыхзом бсахья,
Сгәы ахыыкоу зынзаск
ҕацъароуп...
Итысхзаргы бсахья
Баша итацә-сахьян
Ишҕаха-дагәоу иаанхоит.
Быхыбымтын уаха...

ЗАИРА ТҲАИТЦЫКӘ
1966

***

Узбарцаз, субарцаз
хамѡақәа пшаауан,
Иуасхәарц, исоухәарц
ажәақәа ииуан,
Исхаштхъаз, иухаштхъаз
агәалақәа псуан,
Ифысхырц, ифухырц
ашәтқәа пытуан,
Испеипшыз, иупеипшыз
ахауаф исуан,
Иуцәыззоз, исцәузоз
хцәаныррақәа цқъан,
Иахныхәоз, хазныхәоз
хамшқәа разан,
Хфыцъагъ хзыхзызауаз
хабзиабара цшқан.

***

Блақәак лашәхеит,
Гәқәак хахәхеит,
Мцак ццышәхеит,
                  ипҳазом.
Цәыкәбарк афшәеит,
Ашәак шанхеит,
Хъаак фыхоит,
еикәтәазом.

Q-цхык ишом,
Q-зыхьк еиқашөом,
Амшқәа рымшра
рызхазом

Мазак сартөом,
Ажәак сызхөом,
Аапынра схьымзар
сынхазом!..

***

Сара абзиабара схәыцит,
Абзиабара ашәтыц иагәылцит.
Сыңшаласны аапынра саҫоуп,
Сылаңш амшқәа дразоит...
Уччаңшь ашәтқәа ирынхалоит,
Ухаҫсахьа тырхуеит уажәы.
Абаҳчара ушьта анхалоит,
Шәахәацуп иухьысуа шыжьы...

... Абзиабара ҫыцны исхәыцит, -
Бзиабароуп еиҫеииз сгәәҫы.

ЗНЫЗАЦӘЫКОУП

Знызатәыкоуп амш антәыуо,
Абжәааңны – аурт, аңша.
Знызатәыкоуп амра ангыло,
Настәи шәшьыроуп, иантәшәа.

Знызатцэыкоуп саадын анґыхо,
Нас ипхнуп, изнуп, итхуп.
Знызатцэыкоуп сануцыло,
Нас, сыцшуп, сыцшуп, сыцшуп.

***

Амца мцала идырцэоит,
Еиґах амца скит.
Ашыкэси ашыкэси еикэылоит,
Схьаа, мап, имцсит.

Сымца пцэан, еипысшыуан,
Сымш шэшын, ихьтан,
Атхи ашареи еицылон,
Ирзеилаз – уи мазан.

Амца мцала идырцэоит,
Сбылуеит – сымцахан.
Еиґах ґыц уцэырцуеит,
Ғыц са сґэы былуан...

Ғыла-псыла суцуп,
Харантэ, шыґа схынхэуеит.
Аха сашэа ґыцуп,
Еиґах сузґыкуеит.

***

Улапш схарахеит иахьак,
Амш иацэыззоит шэахэак.
Сґэы тэит гэырґа ианага,
Агэырґа «мзанра» агэра га,

Сышәхымс снылцит сөйрбауа,
Улаңш сыцу җашьяуа.

Сөйцхейт, сиеиңшхейт җыц ииз,
Ахәмарга еимхәыцқәа здыркыз.

Избоит мтәыжәәда сңыруа,
Сшьапқәа срықәымсзо сышцауа.
«Лакәзам иахбахью, деилагоу?»
Рхәоит сызбогы, рыбжьқәа нроу.

Раха змада, сеилахоуп,
Сара амцацәҗья сыцроуп.

ЕИҖАХ

Еиҗах амца...
Еиҗах амца...
салызгода ахәашабга.

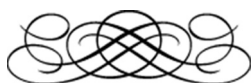
Сыбжамҗамха,
Ибжамҗамха,
икыркыруеит нырцәы җыхәак...

Знык ихәмархьейт,
Знык имәасхьейт,
ашта абыкәу, уи иахаштхьейт...

Еиҗах амца...
Еиҗах амца...
о, ишәбозар, иаңшшәу сашәхәа?!

Зны аға астеит.
Зны сгәы астеит.
санацәнымха сыңсгы астеит...

Еиҫах амца...

САИДА ДЕЛБА
1965–1992

***

Сара уара уцқара сыжәлоит –
Бзиа субаанза,
Нас сара сыбзиабара ыжәла –
Амреиңш ицоу,
Сара ари ааңынраз Абзиабара сыхъыз,
Сызғыуццыңхъаза – сдәылцлоит –
Ашәт шкәакәәқәа сгәйтцакны.

Ааңни сареи хуцәфашьар,
Сеиңшнушьалар Ааңын –
Нас ари абаҳчараф
Уаҳа сузыңшаазом,
Сара исыхъыз – Абзиабара,
Ауафы, Адгғыл Абзиабара зцу...

Сара иузымхо ахартәаара сашьтоуп
Убзиабара санашьтоу,
Сушьтоижьтәи скарахан –
Шьта ааңынра сеиңшхеит,
Ааңын ақара
Сыбзиабара знырхьоу абақоу?

Ааңын ақара иснырхьоу абақоу, –
Аха ғыстзом.
Мазала ҳаилалан – доусу ҳахьықоу
Ҳзымдыруа

Абзиабара ҳазааигәахеит;
Амзоуп имыцхәу – ихьшәашәоуп,
Ишҗарыцхау амза...
Сара сааиижътеи Абзиабара сыхъзуп...

***

Сара ухъз схәар, ухъз шысхәаз
унырыр хәа сшәан, җысымтзеит,
Уара убзиабара амца азеикәтцан
Уаха абнаҗ уршоит –
Уара убзиабара уеичахан
Ахъз ухәазом, алапш иацәухъчоит.
Азызлан лыхцәкәа лзышьтымхуа,
Ази азҗси дрылыхәхәа
Убзиабара деиҗазоит,
Дуццапшьарц шҗалтаху.
Сыхъз ажәван ианыуцон, аха
Ирбар хәа ушәоит.
Азызлан шаҗа убзиабара
Гәалтоз аҗара
Ухъз хәаны
Узҗыстырц сҗахын.
Нас сара сахъузхәыцуа ухъуан,
рыцха, пшьшьаала.
Нас умца унатцхон, уаҗы игәеимҗаз
Уҗхара сзынхарцаз,
Уҗхара сыхъзарцаз,
Смаҗурҗа ашә сылатәан
Санузхәыцуаз ауа.
Азызлан лыхцәы лзеидарахан
Илзышьтымхуа... ишҗаласыз
Ибылуаз Абзиабара...

***

Убзиабара сгәйтдакуп,
Исныруан убжыы иаха иашаанза,
Ашәт шытцәрақәа срытдакуп,
Утсың пха сагәылоуп, субозар.
Аеырхәмарра сцоит,
Аеы уаара сүтар, аеы уаара,
Аегәырғъара сдоуп, убзиабара сүтар,
убзиабара.
Ублақәа ирытдоуп амшын,
Сеилазго уччапшь саумырблын,
Убзиабара сдоуп!

***

Ашьхақәа рықәцәа, нас тыша тца змам,
Асыпсақәа айфхаақәа ирҗажьуп,
Акымзарак сыхьуам знык ашьха сызцар,
Знык ухьз сызхәар, акгыы сыхьуам.

Са сацашьшь хмачырла азы хьшәашәа
зжәлап,
Нас сашьызаап аенынтәарак усгыы,
Уа уеипш саргыы гәыкала истәху схәап.
Ублақәа рыфнудҗка ашәт пшқәқәа еиҗахауп,
Сыбзиабара афнудҗка –
агәхьяагара еиҗахауп.
Ашәт фөижьқәа дрылоуп
акәашашьа зцо асаби,
Срылоуп ублақәа –
аиатцәара зцо акәашаф,
Сара сира иазыпшуп Амра,

Сысаби уаха дызухәәмңшзац,
ушҗалашо, Амра,
Акәашашья зҗо асаби
ашәт җеижькәа дрылоуп,
Убзиабара уаха сзалымҗуа
салоуп, Амра!

***

Азхыҗеа сгәы иҗаҗәон,
ихыҗуан амш,
Исхыҗуан шәышықәса уаҗы –
ауаҗы заҗә,
Амшын шкәакәа анышь шкәакәакәа
ирызхәыцуан,
Исхыҗуан амш,
Исхыҗуан аҗх.
җынч сыбзиабара сазхәыцуан –
шәышықәса зхыҗуаз!

***

Сныҳәан иҗысхуан уҗсы,
уҗсы хрәстәуан,
имчыстәуан амшын –
Ғәстәон... ғәстәон есышьыжь ари
амра хынхәларц,
абнақәа рабнара хәстәон,
амцақәа ғәсхәон,
ихыскаауан
ихырымкаац адгыл,
иҗасыхәхәон сылаҗш.

СЕРГЕИ АГЫНДИА
1953

***

Бызатцәра салахеит...
Сызрылымтцуа апхызқәа,
Ирацәахеит сцәызқәа...
Амѡан сызпылашаз,
Раатцра савахеит...
Икәеи-кәеиуеит азыхьқәа,
Адгғыл ахәрақәа...
Ацсҗазаараз ижәылаз,
Иалшон иҗахаргғы...

Ах, цсеивгарҗак...
Уа сыҗсы ихәәеуа
Мрак налаәеар...
Цсҗазаарак соуан,
Нас цсаатәцас...
Бгәы ашьтыбжь сныѡуа,
Гәыҗрак сатәны...
Цҗа цәрык снықәсуан,
Ес иҗалалакгғы...

Аха уаанза...
Бахыҗкам срыбжьатцәыуоит
Шҗамла иҗәу...
Ацсреи нас абзареи...
Сымшқәа – аеурақәа...
Сырхыган җәѡеи-рхеи
Ихьыу-хьыууа, ихьыу-хьыууа
Исхьаауеит са сгәы!..

АБЛА ЦҚЫАҚӘА

Издыруеит, агәырѡа бымоуп,
Ибдыруеит, агәырѡа сымоуп –
Имазоуп,
Имазоуп.

Уаѡа акгы сабѡазом,
Саргы акгы сзаццазом –
Бгазоуп...
Сгазоуп...

Ипшьоу ба быблақәа,
Ипшьоу са сыблақәа
Ирбазом,
Ирбазом...

Быпшзара аблақәа ччоит,
Сыпшзара аблақәа ччоит –
Гәыҫрада,
Гәыҫрада.

Ихаан уи атцх амаза,
Ихаауп ианеилатцәа –
Блахьынцѡи
Слахьынцѡи.

Баниы нахыс бысдыртцуан,
Саниы нахыс сыбдыртцуан –
Брызгәамтоу,
Срызгәамтоу?..

Бырхыңшылоит сыблақәа,
Сырхыңшылоит быблақәа –
Аимхәыцқәа,
Ацқьақәа...

Ах, шыри, сыбтәында,
Ах, шыри, быстәында!.. –
Назаза!
Назаза!

СХӘЫЦУАН, БЫСХАШҢИТ ХӘА БАРА

Л. К.

Хатцкәеи хамшкәеи ихьамцшзакәа ицеит,
Шьта ахааназ хазхылашам рышьта.
Хынхәышьа рымазам, хьаасгыи исымкзеит,
Исыцупаз бсахьа ибымтан.

Изыхкьаз хәа сзымдырзо, тахатәкьа снатом,
Бызхәыцра азхыцреипш сагатәкьеит схәаены.
Издыруада сеидру, сгәы-сыцсы зшадо,
Бсахьа лаша сыцуп ишызбаз мшаены.

Бтазсоит са сгәатца, исхаңыруа апкеипш,
Зымға жәәангә иалдоу, зхеипш агәра зго.
Цаңхьа шыжь сәагылан сара анкьеипш,
Сәатцапшып ажәәан ихәо: «Амш еилгеит!»

Схәыцрақәа исыртөит, абар, сара гәыграк,
Исыларцоит амч ғыц, назаза сдырцоит.

Абас са сахьынзаҕоу схы еиҕш быгәра го,
Сыҕстазаара быцуп, иагысыхьуам, сеиқәхоит.

МЫШКЫЗНЫ

Мышкызны...

Бгәы рахатны бшыцәоу хатқак инапаҕы,
Барҕыхап имҕасуа зиаск абжьы.

Мышкызны...

Имҕасуа азиас уи сара соуп,
Ихышхыцәаз, ихәәеуа са сгәы абжьоуп.

Мышкызны...

Бшымгәыҕзо башта сҕалап сшәәхәаны.
Ацхеиҕш бгәы снықәтәап сыхәхәаны.

Мышкызны...

Усҕан, амра ашәәхәәқәа ргәазхара иччап,
Усҕан, бара быблақәа мратқас илашап,

Мышкызны...

Ажәәан иазымчҕаз, сқәа лағырзны
Баатраҕы скаҕәалап.

Мышкызны...

БАРА БХЫ БҘАХА

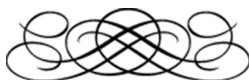
Ба бхы бҘаха, ба бхы бҘаха,

Быбла еиқәара сҕарҕшы.

Быбла аҕыцьқәагь наҕ бырҕаха,

Нас ашышыҕәа баасҕаҕшы.

Сҫынчра сыцәган маза-аргама,
Сара сныбмыжын, сгәы былны,
Ба бхы бѡаха, ба бхы бѡаха,
Быбла еиқәара сынтарқшы.

АРКАДИ КАРХАЛАА
1963–2002

***

Пҗәызбак сара даара дысгәапхон,
Хатца дцеит, исалхәеит саргыы лчара.
Тәым қалақыкаҕе, дырда сымацара,
Инамзас агәыграқәа сгәырџон.

Атаца-маҕәа лнаалоит уи цәгыза,
Слыдныхәал сналыдтит усс дыскзамшәа,
Зегь кәашон, ахауа иалан ашәа,
Пҗәызбак лыда игәырџоз маза.

– Бааи хәицыкәашап, апҗәызба,
Бхәыцра наҕ инапхатца,
Сбазцаазом – «закәызеи игәныбго?» –
Ибгәампхозаргы сгәы ҕатца.

Бсыцкәашарц сҕахуп, апҗәызба,
Агәырџазы агәыргыа хәшәуп.
Рапҗхызоуп уаха банызба,
Саргы уахала сгәатца хәуп.

Адатхь сахәоит, иумжәын зхәарыда,
Усылахәмарт, апҗстазаара ухатқы.
Илашааит ма бара бразкы,
Апҗәызба, бныхәаз – исымбац уахада.

УАЦӘЫНЗА

Сеимдоит сара, сызтәом җыарак, –
Ба бышьта схуп,
Апҗәызба еинаала, сгәатца иҗалаз,
Са быстахуп.

«Улҗәатц» рхәоит, сышгәәҗуа збо,
Изуам саргы.
Иахья бсымбазар, схәыцра иалоу,
Сеимдап уатцәгы.

Уатцәынза, уатцәынза, уатцәынза,
Ибашамхарц амҗа сызқәу.
Ибмырцәан сгәыграқәа рымца,
Снеира бгәыкуа базыцшыз.

Са бышьта збоит икәаратцо,
Ицо хара.
Бзышьтоу са сакәхап, нас ус анакәха,
Җаиниоит җара.

Азә игәра згом, сгәы иаҗаху
Җасцоит саргы.
Иахья бсымбазар, са схәыцра иалоу,
Сеимдап уатцәгы.

ИААЗ ДАҖАЗӘЫН

Сгәырҗа хыш-хыцәо, исыман насып,
Сахәәеуа, исыхәламзо, иҗәандоу сыцсып.

Амтәыжәәқәа сауны, итыпо сгәы атра,
Сыбылеит акыр шықәса иқаз хара.

Исгәалашәом ибасхәаз, ибасхәаз сгәыкуа,
Сыгәтыхақәа сзымтәахуа сашьтуа-сакуа.
Зыбзиабара рәаштдас згәатца иташыз,
Исхаштуам, ишқазуеи, убра бшысәақшыз.

Сычча насфәықәбеит. Сышәтқәагь каңсеит,
Схәыцит, схәыцит, амған сааңсеит.
Баша уи хжәаган, анасың шын,
Ицаз бара бакәын, иааз даеазәын.

ХЫБЛА

Сара сцасхәа акыркыр быччоит,
Бара бтәала са сыбжьо цыбшьоит.
Хычча-хәмарра шьта иазхоит, бакәытц,
Са издыруеит сшалоу ба быңхыз.

Цасхәа сбымбазоушәа кабымцан,
Аха мап, ибыстазом гәыбған.
Устахзам хәа бхәаргы быгәра згом,
Ба ибыззаргы былақәа ирузом.

Хыбла, сышәт еинаала, иалоу са сразқы,
Қәыпшоуп сгәатца итала, бааи, бнапы
сыркы.

Хыбла, бсахьа еинаала сәақхьа еикәақхоит,
Схьацуам ус мариаала, зегь акоуп быстәхоит.

АЛХАС ЧХАМАЛИА
1983

АБЗИАБАРА АШЬТАҚӘА

Атх еиқәара шәтит иаха,
Суада аңенцьырқәагь лашоуп.
Пшьаала иҕыхеит амзырха,
Сы бымбылла ихкьазоуп.

Нак, анаѡска, ахәаҕы,
Апхә лақәқәа убоит цәашьтас.
Ишәақь амаа нтарс икны,
Цкәынак днеиуеит хататас...

Арахә тагьежьюеит ахаара,
Мачк италазшәагьы ркьяф.
Арпыс цаҕа ихаара
Лҕааҕхья ицәыригоит алаф.

Рбагьк ахтыстаҕ ахәда тыхны,
Ғааихак амазам, ҕнатуеит.
Аграпараҕ бышьта шытыхны,
Маза схыланы сцауеит...

Атх еиқәара шәтит иаха,
Суада аңенцьырқәагь лашоуп.
Пшьаала иҕыхеит амзырха,
Сы бымбылла ихкьазоуп.

Ахы еиҕаскит схэышҕаарамца,
Адэныҕа илеиуеит асырхэы...
Сыҕагылоуп скэаскыа абарца.
Q-шьҕак ҕыхуп асаҕы.

БЫЧЧАҢШЬ МРАХЭАГОУП

ҕыц игэылшээз ашэтыш беипшуп са сгэаҕы,
Пхаррак снаҕоит бхаҕы еинаала саназхэыцуа.
Аҕх лашэ салган саршэҕит уи са схаҕаҕы,
Хакэша-мыкэша ссируп, фыыхаауп зегь ирхылцуа.

Быччаңшь иацу хыы мрахэагоуп сара сзы,
Исҕахэмарлоит зынҕы сыцкэынра саҕысуа...
Цэалашэарак снырт, саргэамтцуеит ескыынҕы,
Цэанырроуп сцэа-сжыы иҕаҕежьюа, сзырдысуа.

Быбла разкэа ирхылцуа аҕхарра самоуп сыткэаны,
Уамак исмырзоз шыҕа зынза иаргамоуп.
Истахуп сыгэтыха быстарц еиҕэшаны,
Аҕстазаараҕь ус еиҕа иазгьамоуп.

ҕаха снаҕом, уи сазхэыцуеит сара есэны,
Илаша-лашоит сгэыҕра шэтышны игэылцуа.
Аҕх лашэ халган харшэҕит уи ха ххаҕаҕы,
Хакэша мыкэша ссируп, фыыхаауп зегь ирхылцуа.

АҔХӘЫЗБЕИ АШӘТҚӘИ

Ашыжь шараз ашәтқәа дрылан дыңшаауа,
Лнацәкьарақәа иркылпхон амрахәага.
Исәхәмаруан игәыбзығуа, еилыңхаауа,
Ла лхафсахьа гәыҕацага.

Ҕшьаала иасуан уаҕа ңшакгы,
Ашәтқәа ирылан еилыршәшәо.
Иацәымшәазо ңара хьҕакгы,
Ирызхауан иқашәқашәо.

Урт рҕаңхьа снеин сангыла,
Маңк ла лышьҕахьҕа днеихеит.
Даеа шәтқәак зымҕа еидкыла,
Лара лышҕа инасырхеит.

...Сшьахаитхеит уа сахьгылаз,
Зынза идысзеит са снапқәа.
Ҕгәеиқәатцәоума сымҕа исңылаз,
Абас еицәыхьшәашәртә ҳагәқәа!

Амра ңхон, шыжьшәаңшыгы хытцуан,
Адәқәа шәҕын илашаза.
Сымҕахь сңон, сыгәгы сҕахәыцуан,
Лара ашәтқәа дрылан дыңшаауа.

БЫСКӘАТЦ УАХАК

Истан иахак
Цәаныррак. Хаала
Иасуан ңшак,
Уа ңшьаала, ңшьаала.

Җаицын иаха,
Уа ххала, ххала.
Җаицуп уаха,
Уа хҗьалеит, хҗьала.

...Быскәатц уахак,
Сааныжь са схала.
Изфып цәахәак,
Цәанырра хаала.

АҢСТАЗААРА АХЪАЛАГО

Игәастеит иацы аткыс ишылашаз
Иахья ла лхы-лҗы.
Ажәәанаҗ аңтақәа еижәылон.
Еилыцуан. Еиңыртцуан.
Еилазфон зынгы.
Агаҗахь ацәқәырңқәа жәылон,
Еиңылон абахәгы азгы.
Урт рыхәаңшра лакәын.

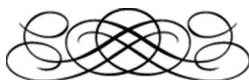
Ла лыблақәа ракәын,
Уажә ада

Аскак иҗамлацт иразны,
Ажәада,
Иуархәоит ажәада,
Ажәала иузымхәо. Мшаҗены...
Избада? Изаҳада?
Сгылоуп схәаакәа шәҗены.

Раҗхәа данызбаз аҗены,
Лхахәы ңшза шықьыруа ихиаала,
Днеиуан дласны.
Сналыхәаңшит. Гаҗала...
Итыңраа ицон са сыгәгы.
Ацәқәырқәа еихытцун, еихалон,
Аңнышқәа хәмаруан ирхала,
Амрагы ңхон игәыкны.

Иҗоуп еснагы са сгәы аҗны,
Уи лсахәа, уи лцәаәа.
Мшаҗенеиңш илашоуп ла лхы-лҗы.
Лыблақәа ирхылтцует ңхаррак,
Аразра, ацқәара еихарак.
Абарт зегь ургоит утқәаны
Аңсҗазаара агәеисра ахьалаго.
Нас... Зегь җыцла иалагоит.

АЛИНА ЖЫБА

1988

***

Сзамѡа иагэзуаз ақәа рыцқәа
Шыхьшәашәаз здырит,
Сылағырз акәын ицаз...
Ахәрақәа иснұцаз аныухроуп.
Ацстазаара цстыхроуп
сымхәарцаз,
Сааныжныны уанца.

***

Ҳаицыртра аамта –
Амра аташәамтаз
Ажәѡан амцацшь ацразшәа,
Ибылуан...
Ахаара инужьыз
Адгьыл иазкзомызт,
Сара исызхазомызт.
Ашта тбаа иқәиаауаз ашәтқәа
Срыхәтакны
Сиуан.
Амра ташәаанза
Ҳгәыдеибакылар ауазтгы,
Ажәѡан иазнымкылаз ахаара сықәтәѡ
Изытуан.

***

Нас уажәыгь иутахзами сбара?
Ихьантазаргьы еигьми уаацшыр!

Сара исылшоит уара утархара,
Аха ухәышәтәра сылшом, усхәыр...

Ҳара ҳаибашьра иамцәеит ахгы,
Ҳабцьар жьакцеит, ҳаацсеит ҳхаҫақәа.
Аха хреигзама, ихаршәт ҳагәқәаггы,
Шьта еидкьыслеит ҳәа башоуп ҳнапқәа...

Уаанза улақш ансхьысуаз сарпқхон,
Нас издыруан иштәтәқьаз сыңсы...
Мәак ҳәнеицаныз амра ҳхапқхон,
Шьта ҳа ҳашьтақәа арзуеит асы.

***

Сәыза, убацеи?
Убақоу?
Ақалақь уда итацәуп.
Бзиоуп, уцазааит сымбакәа...
Амала Ақәа,
Излаугәағьи Ақәа?
Ақәа – ҳанасық шкәакәа,
Бзиа узбо тыңқатқас иузықшуп.
Иахьа афбатәи мшуп.
Сгәы уташуп...

***

Баша сықан сузықшны,
Сузықшын егьа унхарггы.
Схәыцра, сгәыгграқәа зегь шьны,
Ажәак уасқәомызт, сгәы нхарггы.
Жәәанаф аетқәкәа зытуеит,
Иқалап, сқазшьа сыңсахзар..

Даеазнык убжыы сахарцаз,
Сара сфынза уи аазарцаз,
Уаха изури, сцаауеит?

Нас мышкызны сгэы еикэтэап,
Сыззыпшыз ура усхарштны,
Сгэы еикэтэалан пхьака сцап,
Пхьака сцап разкымѡак алхны.
Пытрак аамта цаны,
Ус, машэыршэа зны хаикэшэаргыы,
Усымбошэа суывсны сцаргыы,
Ма усзымдырит хэа схэаргыы,
Уа иузычхарым сбаны...

***

Уаафэымтцзакэа исоухэоз ажэакэа
Схырымхит, схы рымгеит...
Аха рыпхара неит сгэатцанза,
Ажэѡан салан, сцыруан.
Ақэа иарфыхаз ақсабарагыы,
Иазбалон ашэакэа,
Атак сазхэыцуамызт ишутатэу,
Сгэы рахатны сзырѡуан...

Хаицны хазнысуаз ари ақалақь
Амѡакэа, аблақэа
Уажэ схала сшыкоу рбар, сышныкэауа,
Даара ицьаршьошэа збоит.
Ашьшьыхэа снейуеит, сылапш кыдхало,
Апкақэа срыхэапшуа.
Уаафэымтцзакэа исоухэоз ажэакэа
Шьта гэаныла исхэоит...

ДМИТРИ ГАБЕЛИА
1986

ААҘЫН СЫХШӘАЛЕИТ

Ааңын хшәала,
Хшәала
Шәала,
Ааңын ашәәқәә схәәуеит,

Ааңын ңшьала,
Ҙшьаала,
Хаала
Ақышәқәә ргъамагъы збауеит...

Ааңын шьала,
Шьала,
Дала
Сгәы насыңда имыццакзеит,

Бара была,
Сара сыла
Ааңын ажәла канаңсеит...

БЫЗШАЗ БИСАСУП

Аңша
сқышәқәә ирықәхәмаруеит,
Сытқәә самоуп анцәахша...

Ажәѡан акәзар, исацлабуеит,
Ирацәоуп хәа ацша ахыцша.

Ацх пшьаала наӀ исаѡсуеит,
Ацша сапылоит сеилышша.
Уаха тынчрак еиласгахуеит,
Сахьагәылоу ацх ша.

Сыкәа ицалоит, сеимнадоит, –
Исылатцәоит, Анцәа сзырша!..
Уатцә ишаанза исхәалоит –
Бызшаз бисасуп – Ацша!

Ашацкыраз бґацхьа стәахуеит, –
Сааигәа быӀказ сыхьӀәыршәа.
Гәыграк сыманы исхәахуеит –
Хшеицу бдыруз есымша!..

САҚӘНЫХӘОИТ АМРА

Абгьы сыкәыцсар сырґыхо,
Иансыкәшо икәашауа,
Сызтаарақәа атак нарыцо,
Ашьашәыраґы ииуа,

Агәыцшаара ансышьцыло,
Ацшқа ицәәѡа сшазыцшуа,
Ажәѡан ацтақәагь анхыццло,
Сгәыгра амчхараз иашшуа,

Ашьац иатцәа иацхәмарло,
Қәығшра чыдак қырқыруа,
Сацлар уатцәы амра ангыло,
Амш ғыцеиғш слашауа,

Изтаһыда адацқәа рғыхо,
Цлак ашәшьырағ абылра,
Бара быгага ахьсыцло,
Амра сақәныхәоит сара.

БЫШӘШЬЫРАҒЫ

сцәашыы
бымроушәа
акалашәа бығхоит
исымбац пхаррак
быцны блашоит

бымцағшь иацу
сныхәара назоит
бзытларгыы
иғыцу
мцағшьла
билоит

снап иану
бшыбылуа
бымшра стынхоит
уаха амра бшафызоу
уатцәгы
агәра сгоит

сцәашыы
бышәшыраҕы
стәарта ҕасцоит
нас
ауапа нкаршәны
быхыызқәа сшьалоит

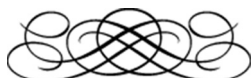
СЫМРАЗАР ИБДЫРУЕИ БАРА?!

Иарбан жәғану ба бызкыду,
Былашара збода, ихәа?
Сара соума згәы зыцәтәыму,
Ззы блашода атыңха?

Иарбан шәтышу изықәтәоу быцха,
Бызтәу иарбан ахтынроу?
Сара сакәзар Аҕәа изнымхаз,
Сгәы ианыруеит бышхароу.

Иарбан иатцәоу сыбла ихшәала?
Сымразар ибдыруеи бара?!
Иеиҕын сыхыыз бхәар ашәала,
Усқан сеигәырҕон ббара.

Иарбан рашыу, ишкәакәоу, ицәышу,
Сааирц злабтахыз бгара.
Ибхаршәу ибықәнаго касышу?
Иреиҕыу бзалысхит сара!..

ЦЪАМБУЛ ИНЦЪГИА
1986

***

Бхы-бҕы –
азаза рыц,
Быччаңшь –
ашәт апытымта.

***

Анасың захъзу
амреи амзеи уразтаа –
зыхшара
ҕәына рыцқәан
атцых иаҕаңсоу.

***

Ажәџан
алағырзқәа
апытҕәыр
дырҕыхеит –
ааңын.

***

Агәалашәарақәа...
Ашәтың еиңшны ипытлоит,
аха афҕыхаа рхылтуам.

***

Ацх
етәала иеыרבон –
еицырхытаанза рыцқәа.

***

Игәылпытхъаз
ашәтыц –
апыткәыр иатцашыцит.

***

Ашәапыцап
ргәы рацысуеит –
аапын...
Ҙагалан -
ихызтуа ргәырға.

***

Атцх...
Иангәырғо азыцәахуам –
аецә ацәпытуеит.

***

Заҕа шәрацәоузеи
зыбла тыцыцьо
аецәақәа?..
Қыағыриа бзиазаап
амза.

***

Апыткәыр шыцхызуаз
иазгәамтазакәа
игәылнаршәаз ашәтыц –
ччацшыны иақықәлеит.

АЛБИНА АНҚӘАБ

1989

***

Ишыхшәара иҕоу,
Ашәтыц иафызоу,
Са сгәыңшқара –
Са сгәыҕра...
Жәә ҕәандак,
Акәиц еиңш,
Сгәатца инташәар,
Сгәәҕы зеггы арҕыхарын,
Сгәыҕрақәаҕ еиқәхарын.
Ғымт са сгәыңшқара,
Сыжьжьарын!
Ашәтыц афыхаара,
Сахарын!

***

Сгәйдкыл, сгәйдкыл, сыңшалас сгәйдкыл,
Схәыцрақәа зегь уара иудкыл,
Сухәоит, исмырбакәа зеггы сцәугарц...
Схы-сгәы иҕоу зеггы сызтугарц!

Мап анакәха – сгәы ҕнажәоит,
Схәыцрақәаҕы ажъеиңш ишәоит...
Узқәымгәыҕуа ажәак сыҕешәоит,
Угәы иҕамшәакәа, – икашәоит...

Сгәйдкыл, сгәйдкыл, сыңшалас сгәйдкыл,
Схәыцрақәа зегь уара иудкыл.

***

Атх иакәыршоу ахыза,
Етәа рыҗхла иқәдоуп.
Лашарак ажәван кыдырҗо,
Җағанат агәы лашоит.
Псы зхоу рыҗсқәа анырхытцлак,
Ажәван лашарак ацәкашәоит.
Хланцы иахълеиуа адгъылаф,
Ғыц аҗстазаара аннаҗоит.

***

Сныкәо сҗоит,
Ашьац сырәеуеит,
Сышьта анытҗоит
Иҗшзахоит.
Лаҗшык сазоит,
Лаҗшык сарҗхоит!
Сышьта ухылар,
Уеиқәсырхоит!

***

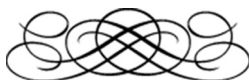
Аҗша тәытәы,
Сзамәа анагәзуа,
Ихъшәашәаза,
Ашьта аннаҗоит.

Уа иугәағыз,
Иудыруаз ушақәзуа!
Аҗша хага.
Сахъзаны исыршәоит!..

***

Q-дунеиктәи
Хатх аҫы,
Уарей
Сарей
Ҳаицназейт..
Акылыцшра иаҫыз аҫацхаҫы,
Амза цхашьан,
Аеазейт.
Аецәақәа атх реаларз,
Адгьыл иакәшарцы рызбейт.
Алашьцараҫ сгәатца италарц,
Зәышыуаз уажәа
Еиқәсырхейт!..
Атх лашьцараҫы,
Уарей
Сарей
Ҳаизынхейт!..

АБЗАГӘ АКАЛҒЫБА
1992

АНАЦӘКЪАРАҚӘА РНЫКӘАРА

Цшаҳәамызт, мап, кәарамызт,
Изфыз баша ныкәарамызт,
Еибацшаауа афызей-афызей,
Ирыкәныкәон ахчкәей, ахызей...

Иара инацәкъарақәа, лара лтәкәа,
Изшәызтцахьоу ахьтәы шәцатәкәа...

Ацых җнагьежьуа руада,
Афымтра ашьтыбжь заҳауада?
Рқышә мцақәа, рыхцә ацхьахәара,
Уаҳа изауада рыгәшәа агәахәара?

Иара инацәкъарақәа, лара лтәкәа,
Изшәызтцахьоу ахьтәы шәцатәкәа...

Амзей, аетдәкәей фымткәа,
Рымаза аргама ихымткәа,
Ирзыцшуеит еифызшо лахьынтцак,
Еицназго ашарахь напынтцак...

Иара инацәкъарақәа, лара лтәкәа,
Изшәызтцахьоу ахьтәы шәцатәкәа.

АЕТЦӘ ПХЪАЗАФ

Лбарцантә ахауа ахьгәыку,
Дықәгылан ылыпхъазон ишеибакәу,
Аетцә-хәынтцәрақәа ажәфанаф иарку...

Акы...Фба...Хца, деилахәон,
Деиталагон дхымцкәа атых ахышә...
Ажәфан-змыжь аетцә хыхәхәон,
Шәкы, фышә ирыцылтон хышә...

Ныхәакеипш аетцә пхъазара лшьон,
Аетцә реипш лгәыграқәа еиллыршәшәон...
Лыбжы атыгаратцәкәа дыпхашьон,
Атых ашыжь аанарцшыр хәа дшәон...

Хаибамдыркәа гәыграқәак лахтон,
Саргы ауха аетцә пхъазара стон,
Ларгы рыгәта далак исыпхъазон.

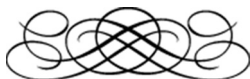
АПХЫЗ БШАЛАЗ...

Бтахәхәа апхыз бшалаз,
Иаакәлеит апшағы...
Ацлақәа изжәылоз,
Ирфәышәшәон рыбғы...

Нас бценцыыр инасын,
Ацарахәа иаанартит...
Цәымтхаа иалаз бытрысын,
Уи абжы баанарцшит...

Биартагы бныкәтәеит,
Аңшагы бацәшәаны...
Ус бгык бзаанагеит,
Ахы-аңсы ахшәаны...

Бнапы цшқа неитцыхны,
Еиқәырха уи абгы...
Идыр, иагәылоуп иңсы –
Абзагә Калгы!..

ЕСМА ҶОДУА
1987

СҒАЫ УҶАЛ ИАҶӘА БҒЪНЫ

Дунеик агәтаны,
Сышәтит сытцланы.
Амахәқәа сырхыссы,
Сырфалт иатцәа бғъны.

Зы-цқък саңнуп,
Сыңсы адацқәа зкыу.
Арғаш ашәа схәоит,
Сғәы ахәынцәрақәа псыртлоит.

Пша-ласны унафалан,
Амахәқәа унрылс,
Ацла-шәт инагәылганы,
Сғәы уҶал иатцәа бғъны.

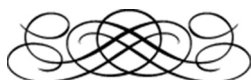
ГӘЫЛА-ПСЫЛА ХАИДУП

Абырлаш саркәа иалху
Ауахәама ҳарғылт,
Агәахәарақәа ирылху
Ҳагәқәа уақа еиңылт.

Азыхь пшәа уа илеиуа,
Ҳуахәама аңсы аханатцоит,

Уи атзамцкэа рцэажэо,
Хацсқэа еиланатоит.

Хматанеиуа Анцэа хиашьапкуеит,
Хгэаҕы ацэашькэа аркуп.
Хуахэама ашэахэа лаша ѿналахьеит,
Гэыла-цсыла хайдуп.

АЛХАС ҚАПШЬ
1992

***

Аңша ҕаанда
цшыаала
иасуеит ихааны.
Са сангылоуп амѡа,
бцаара сазыцшны.
Ус бынсывсыр
ачча
бфықашѡа бналацѡкѡны,
Быблақѡагь
гызмалрак рыхцаны,
Иртахушѡа урт срыхцшылар
иааигѡаны...
Ацѡа кѡамцда аныҕало
иҕацшны,
Җаицацылап ханасыц
шаны.

***

Снышь хѡыц са сақѡтѡоуп,
ашьшьыхѡа изсауа.
Ацрақѡа шкѡакѡоуп,
аарла ицдысуа.

Ихьшѡашѡаз уажѡ амза
атц цшза атѡацазар,
Имгылашеи амра,
ба быцрақѡа ааигѡазар...

А Х Қ Ә А

Ашәкәы аиқәыршәәщәә ркынтә	3
Дырмит Гәлиә	
Бызбоит, бызбоит...	5
«Маахыр еицшуп быблақәә...»	6
«Хахәы рхәы ацхәызба...»	6
Ацхәызба илышьтоу ацкәын иахь	6
Арцызбеи ацхәызбеи рышәкәы (Апоема аазыркаәфны)	7
Иуә Коғония	
Абаҫаа Беслан	11
Леуарса Кәыцниә	
«О, бара, убра инеиуә!..»	18
«Ба баныччоз бааигәә стәән...»	18
«Ох, цытк сықәгы, знык бызбанда...»	19
«Са саныказ, о, баргы...»	19
Леонти Лабахәуә	
«Балга, ибхатцә бкасы...»	21
«Дышцәссиру, унан, шыри!..»	21
Қәазым Агәмаә	
Бзиә бзызбо абри азами	22
Ашәтыц	23
Шалуә Цәыцьба	
«Дырщегьых бзиә иубаша дқалоит...»	24
Бысзымхәыцлан	25

Баграт Шынкэба	
Кофта шкэакэа	26
Раида гэышыа схэоит...	27
«Иауит ақэа кыдцэан...»	28
«Ақэа кыдцэоит, атра пжэазшэа...»	29
«Чмазара цэгьак сылаеит...»	30
Иван Ғарба	
«Ус бымхэыцлан сымыш, сылашара...»	32
«Сара сзыхэан акэзам быбла зыччо,...»	33
«Иахьоуп данызба уи ақхэызба ғыц...»	33
Бара быда сцом ақэақа	34
Ашэа	35
«Баргы быцэом, саргы сыцэом...»	36
Ажь анғала азахэа...	36
Ҷичико Ҷонуа	
Быпшзара	38
Ашынаха	38
Пшыаала-пшыаала!	39
Ахэрашэа	40
«Ашыжь амған банысдыло...»	41
«Уи слеилахаит зегь рақхьаза...»	41
Алықса Ҷонуа	
Амза	42
Саргы бысгэақхоит	43
«Бысыпшыз»	43
Бсыдгыланатц...	44
Ашыжь заза...	45
Бгэы базцаар	46
Алықса Лашэриа	
«Ех, сыхаара, са сыхаара...»	47
«Атц аееиғнашан ианнықэло агэы...»	47
«Аденцьыр ааигэа сней-өеиуеит...»	48
«Сгэы бақшэеит, сгэы балнахт...»	48

«Сыцәап схәар – сзыцәом...»	49
Ашәа	50
Кәымф Ломиа	
«Аңхын ниаст, амшқәа еиҫашәеит...»	51
«Иҫам абзиабара ақәра...»	51
«Схы сыхьуеит, сгәы бзиам...»	51
Алирикатә куплетқәа	52
Шамил Бганба	
Сакьеи шакьеи	53
Қьыршьал Чачхалиа	
Исхароузеи	55
Исзымгәағьит	56
«Лыччаңшь аафәуеит...»	56
«Бзиала хәа басхәеит саныбңырцүаз...»	57
Сыңхыз	57
Сәыза лахь	58
Гьаргь Гублиа	
Бысзыңшыз	60
«Ааңын амра сгәы иҫаңхоит...»	61
Са сбыкәыхшоуп	62
Аңхәызба лашәа	63
«Сгәырғьара сзынкылом лхала данысңыло...»	64
Сыла бабом...	64
Нели Ҙарңа	
Ан лыгәҫыхеи аңа лыгәҫыхеи	66
Аҫыңа лбацәа	66
Сымала соуп...	67
Уара сара	69
Усцәымшәан ахаан...	69
Сара иуасхәон...	70
Иҫам, иҫам...	72
Анатоли Аңынңьал	
«Ҙаңхьа иҫәыхит амза...»	74

«Сара скэаскыаҕ ахала иазхэит азахэа...»	74
«Аҕсың еиҕш абзиабара ласын, иласзан...»	75
«Аҕенцыйр аҕынтэи бааҕшлоит...»	75
«Жэаха иаалырҕыан ишэтит абгызра...»	76
Амза иахызбалт бхаҕсахыа	76
Владимир Анқәаб	
«Бхы-бҕы агэылпхаауа бхахэеилархэ...»	78
«Гэилшэа игэыкуп...»	78
«Саҕабымтқан, сбыхэоит, саҕабымтқан...»	78
«Ашхам сылоуп, ашхам...»	79
«Дабаҕоу сыззыңшу, дабаҕоу?...»	79
«Изурызеи, сабацари...»	79
«Зегь акоуп иахьоу, уахоу...»	80
Кэаста Герхелиа	
Уаридада	82
Бцеит бара...	84
Алықса Гогәуа	
«Бабацои ас шаанза...»	86
Платон Бебиа	
Аҕаца	87
Адырганцыхэа	88
Аҕак	89
Аҕынаҕа	91
Изури, бзиа бызбоит	92
Ажыа шкәакәа	93
Мушьни Лашәриа	
Ах, шыыри...	95
Анасың азы ашәа	96
Аҕыхәтәантэи агэызра	96
Жанна	98
«Аматц буан убри ауха ачараҕ...»	99
«Пшак са сышка ҕәғәала иасит...»	101
«Аимхәыц быстоит, бырлаш лыхыуп...»	102

Шамил Пџиа	
«Бнапы ҕәымшәышә са ианыскыу...»	104
«Җнак бызбеит хәа сбеилаҳазар...»	104
Азиас	104
Борис Гәыргәлиа	
«Ссирк са сышка дымҗахытцит...»	106
«Мшәан дабацеи, ас сышҗалҗеи?...»	106
Сымш аҗхәызба	107
Срыцәҗычит быблақәа	107
«Уатцәы иласхәап хәа, сышьталеит...»	108
«Ҙынч сантәоу, мамзарҗь санҗылоу...»	108
«Сымш, җазшьала...»	108
«Уажәымзар...»	109
Мушьни Мқаииа	
«Ашәах еиҗш инагәылхәраан алашьцара...»	110
«Уахатәи амза аҗшра сылшозар...»	110
«Шьха җшзак инахаҗхеит ашәахәа...»	111
Мышкызны	111
Бара быблақәа	112
Анымераҗ	113
Сарион Ҙаркьыл	
Абзиабара	115
Сынасыҗ	115
Азҗшра	117
«Бызшәала хзеилибамкааит хара...»	118
Ашәтқәа	118
Ашамҗаз	119
Анасыҗ	120
Терент Цаниа	
Сылашара	122
Ашәтқәа рхала ибархәап	123
Бара быда	123
Уаҳа умаан хәа сабхәеит...	124

«Ииатцэаза азыжь иафызоуп...»	126
Витали Амаршьян	
Алаф	127
«Пҕхэызба еинаалак са дыздыруеит...»	127
«Ба бызгабуп...»	128
Ачкэын илаф ашэа	129
Исгэалашэоит...	129
Владимир Атцнариа	
Апҕхэызба шана	131
Абзиабара	132
Абри апҕхэызба	133
«Ахьтэы салам дэыкхэызцо хамтас...»	134
«Сыблакэа хагахеит. Амца рхыхэхэыла...»	135
«Еицэажэон снацэкьарақэеи...»	136
Ацыпцэаха	137
Таиф Ацъба	
Амза зхалаз	138
Ачандарака	139
Ацэыкэбар хэыч	141
Сбыхэон...	141
«Амфэхэастеи амза итэуи...»	142
Ацэашьы	143
Лани лаби шэлықэгэырҕа	144
Илиа Лашэриа	
Еигу-еицэоу еилыбкаарц	145
«Абзиабара амцабз...»	145
Мфэ дук афы бара бцэырттра	146
Цьума Ахэба	
«Сразкы, сразкы сылахэмаруеит...»	148
Цьамал Абыгба	
Диасыхт	149
Ибаха	149
Ибзиоуп бхэар	149

Еицныкәом	150
Бара была	150
Валери Даутиа	
Сыблеикәара	151
«Сасра сахыкәз ргәылара...»	152
Владимир Ахьйба	
Жәәәәәык...	153
Ааңынтәи ашәә	154
Шьыри, шьыри...	155
Мирод иңшәма данлеигәыргьоз	157
Иихәоз алаф	157
«Амра адгьыл икәлашоит...»	157
Геннади Аламиа	
«Акама атра иштыңуеиңш...»	158
Аиаңәара	158
«Дышңаласыз!..»	159
Лареи, Адгьыли, Амшыни	160
Сгәы закәу	161
«...Иамазам...»	162
Рушьбеи Смыр	
«Амза аңәымңоуп, ашәң аптымңоуп...»	163
Аңхәызба	164
«Иашоит, иашоит адәы аңхара...»	164
«Аетңә рыбла аңыңыңыңкәә...»	165
«Сгәы бңыңцит адгьыл амра шаңыңцәуеиңш...»	167
Рауль Лашәриа	
«Ааңын блахкыга афәы-хаа...»	168
Алаф	169
Аңхәызба калмаңа	169
«Аңьар брылкьны хазы бгылан...»	170
Арыәтака	171
«Хәыңьагы змыжь цаулак хәлан...»	172
«Бабаказ уажәраанза...»	173

Радион Цэыцба	
«Бара бхаца билтцхьеит...»	174
«Ҳаигэылацэан, ҳарт есышыжь...»	175
Заур Кэарциа	
Исаҳауеит быбжьы	176
«Амџа сықәуп...»	177
Бабақоу?	177
«Сара сбышьтоуп, сбышьтоуп сбышьта...»	178
«Акыр цуеит ааигэа ҳаицықам...»	179
Абла ссирқәа	180
«Уажэааигэа дсықәшөеит, сгэы сеанзамкәа...»	180
Владимир Зантариа	
Шьалтас, атых набыкэыршан...	182
«Сара агәилқәа сырзышәахөом шыта...»	184
«Абзиабара... ауафы... ақсабара...»	185
Ақхызафеиқш – лашарак	186
«Быбла қаруақәа ирхылап...»	187
Иасон Цьапуа	
«Уажәраанза сабақшуаз, ахәыцра сагама...»	189
«Ахақәқәа ақыражь иркыз азкыра...»	190
«Уахынлан. Амза азамџа қачын...»	190
«Са сбызгәақуа ба санбышьтаз...»	191
«Ахәыцрақәа сыкәшан сышьтыхны...»	191
«Сыргамә?...»	191
Борис Зардания	
«Атц зегь тқәаны иагеит...»	192
Бацқаччошәа амрахәага	192
Енвер Ажьыба	
«Ақҳәызба хафымра...»	193
Рақхятәи абзиабара	193
Урт быблақәа	194
Умццакын бхәеит	195
«Быкәа сызталом, ақҳәызба...»	196

Белла Барцыц	
Ааигәа ачараҕы...	197
«Ублақәа санырхыҕшыла...»	197
«Уахак сара ашәәқәа срызхом...»	198
«Ақәа, ааҕынтәи ақәа...»	198
«Сыбла ухыцуам, уақәтәан ҕыхәак...»	198
Даур Занҕариа	
Сышә азә дасит...	200
«Ааҕын ыҕан, аха уигыы сзымхъеит...»	201
Бзиа бызбоит	202
Гунда Сақаниа	
Сузыҕшзом	203
Азышра ашәа	203
«Сқьышәқәа дрыгәзуан анцәахша...»	204
«Агәмыркатыл ҕаҕшықәа...»	205
«Ажәәдан амшын ианыҕшылоит...»	205
«Ажәытә абзиабара ҕакын...»	206
Лиолиа Тәанба	
«Суада ахышә икылыҕхо...»	208
«Са сзы иҕам даҕа бахчак...»	208
«Исыздыруам умаза...»	208
«Асы шкәәкәа...»	210
Виачеслав Цыҕанаа	
Азхәара	211
«Азиас абжыы иагхар, азиас абжыы цар...»	211
«Абна еиужь аҕықәах...»	212
«Сбыхәоит маҕк быспеиҕш...»	213
Бара боуп изгәалашәо	214
Валентин Кәәҕәаниа	
«Аҕых...»	215
«Схырхыр хәа сшәоит...»	216
Җаибабаанза	216
Амшын лакә	217

Валери Касланзи	
Шьта уатдэынза	219
Ақбаад бғыыц иантцаз	219
Аңхын қсшьараз	220
Знымзар зны...	220
Аңсуа қдәызба	221
«Сышнеиуаз...»	222
Мацәыс еимкьарак	222
Q-сахьак	223
«Исараза, уи дхәычуп, исараза...»	224
Анатоли Лагәлаа	
Былахь еикәыбымтцан...	224
Сыча	225
«Аблақәа исыхәәпшуа, аблақәа исыхәәпшуа...»	225
«Ҳаипыртып, еибахамхәап уаха акагы...»	226
Зураб Цьапуа	
«Бла иазгәамтәз ацәәцәашь еипш...»	227
«Стдәә-ҕаңшь хәыц, сыңшқа...»	228
«Атцх еикәара бшәыстцеит...»	230
Виктор Кәәкәасқыр	
«Бхы-быңсоуп исзымхо...»	231
«Бгәалашәара сыкәыршоуп хызатцас...»	231
«Сбахчаф сышәтқәа сырхаштит...»	232
«Ақыта сыңшатлакәны салан...»	233
Q-ажәак	233
Игор Хәәрцкиа	
«Исхаштуам, исхаштуам, ихьшәашәаза...»	235
Еҕери Адлеиба	
Ибырлашу атцхқәа	236
Инна Ҳаңыымба	
«Азы дыру...»	237
«Азыхь еипш...»	237
«Адунеи антыц...»	238

«Уца, уца...»	238
«Азыхь хэыч иафыхээз...»	239
«Асаркыа афыхақәа еидкылан...»	240
Гэында Кэыцниа	
«Азгабцәа неиуеит рқәыпшра рхыыхәхәы...»	241
«Жәа-шьафак рыла сапхыака угылан...»	242
«Ушысгәалашәоз сгәалашәеит, усгәылахеит...»	242
«Ушьапқәа рныргыло сшьапышьтақәа...»	243
«Азхара иантәыуалакы ақәа...»	243
«Ужам хәа сархәеит...»	244
«Сыцәоуп...»	244
Вахтанг Ақхазоу	
«Аапынтәи ашәт қацшь, ашәтра зәазызкуа...»	246
«Бабақоу, бабану, бызфүзеи?...»	246
«Ахышә афы бгылоуп...»	247
«Бара была сбылхәеит...»	249
Быбжыы	249
«Ибхырқыа сымцеи, схынхәуам хәа...»	250
«Бааныжыны...»	250
Екатерина Бебиа	
Сыбзиабареи сареи хәицыртра	252
Уара уансыцу	253
Убзиабара	253
«Ижамлозеи са сдунеиаф уа усымбар...»	254
Светлана Ладариа	
«Ақәа цәажәоит адәахыы...»	255
«Бара быда сзынхом сара уаха...»	255
«Сара иахыа аецдәа сыкәшәоит...»	256
Анатоли Алтеиба	
Насыпк сарпхоит	258
Бара быда	259
Апхәызба, иацы исызгәыкуаз	260
«Бцеит ашьшьыхәа...»	261

«Ус гәаныла бсахьа тысхит...»	262
Нугзар Логәуа	
«Җаицын ари абжьарак...»	263
«Разын заза хҗықәыхәхә...»	264
«Бычыхыбтит баша...»	264
Заира Тҗаитцыкә	
«Узбарцаз, субарцаз...»	265
«Блақәак лашәхеит...»	265
«Сара абзиабара схәыцит...»	266
Знызатәыкоуп	266
«Амца мцала идырцәоит...»	267
«Улақш схарахеит иахьак...»	267
Еитах	268
Саида Делба	
«Сара уара уцқара сыжәлоит...»	270
«Сара ухьз схәар, ухьз шысхәаз...»	271
«Убзиабара сгәытцакуп...»	272
«Ашьхақәа рықәцәа, нас тыша тца змам...»	272
«Азхьычәеа сгәы итаҗәон...»	273
«Сныхәан иҗысыуан уцсы...»	273
Сергеи Агындиа	
«Бызатәра салахеит...»	274
Абла цқьақәа	275
Схәыцуан, бысхаштит хәа бара	276
Мышкызны	277
Бара бхы бәаха	277
Аркади Кархалаа	
«Пҗхәызбак сара даара дысгәақхон...»	279
Уатәынза	280
Иааз даеазәын	280
Хьыбла	281
Алхас Чхамалиа	
Абзиабара ашьтақәа	282

Быччаңшь мрахэагоуп	283
Аңхэызбеи ашэткэеи	284
Быскэатц уахак	285
Аңстазаара ахыалаго	285
Алина Жыба	
«Сзамѡа иагэзуаз ақәа рыцқәа...»	287
«Ҳаиңырцтра аамта...»	287
«Нас уажэыгы иутәхзами сбара?..»	287
«Сѡыза, уабаци?...»	288
«Баша сықан сузыпшны...»	288
«Уааҕэымцзақәа исоухэоз ажәақәа...»	289
Дмитри Габелиа	
Ааңын сыхшәалеит	290
Бызшаз бисасуп	290
Сақәныхәоит амра	291
Бышәшьыраҕы	292
Сымразар ибдыруеи бара?!.	293
Цьамбул Инцъгия	
«Бхы-бҕы...»	294
«Анасың захьзу...»	294
«Ажәѡан...»	294
«Агәалашәарақәа...»	294
«Ацх...»	294
«Игәылпытхьаз...»	295
«Ашәаңыңаң...»	295
«Ацх...»	295
«Зақа шәрацәоузеи...»	295
«Апыткәыр шыңхызуаз...»	295
Альбина Анқәаб	
«Ишыхшәара иҕоу...»	296
«Сгәйдкыл, сгәйдкыл, сыңшалас сгәйдкыл...»	296
«Ацх иакәыршоу ахыза...»	297
«Сныкәо сцоит...»	297

«Ақша тәытәы...»	297
«Q-дунеиктәи...»	298
Абзагә Ақалгьба	
Анацәкьарақәа рныкәара	299
Аецә пхьазаә	300
Ақхыз бшалаз...	300
Есма Тодуа	
Сгәы утал иатәа бгьны	302
Гәыла-цсыла хайдуп	302
Алхас Қақшь	
«Ақша кәанда...»	304
«Снышь хәыч са сақәтәоуп...»	304

БЫЗБОИТ, БЫЗБОИТ, БЗИА БЫЗБОИТ...

абзиабаратә жәеинраалақәа

ЛЮБЛЮ, ЛЮБЛЮ, ЛЮБЛЮ ТЕБЯ...

СТИХИ О ЛЮБВИ

на абхазском языке

Аредактор А. Лагәлаа

Акорректор Н. Шьаматәа

Асахьаҭыхы А. Лабахәуа

Компиутерла еиқәлыршәеит Н. Картозиа

Аформат 84x108 $\frac{1}{32}$. Атираж 300.
Иқаца. акь. бғы. 10.
Инықәыр. акь. бғы. 16,8.
Ағацаңқа №